

T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**BİR SANAL AKRABALIK OLARAK KANKALIK
VE İŞLEVLERİ YÜKSEK LİSANS TEZİ**

HAZIRLAYAN
Aliye MANSUROĞLU

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Gönül REYHANOĞLU

Hatay 2023

T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**BİR SANAL AKRABALIK OLARAK KANKALIK
VE İŞLEVLERİ YÜKSEK LİSANS TEZİ**

HAZIRLAYAN
Aliye MANSUROĞLU

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Gönül REYHANOĞLU

Hatay 2023

ONAY

ALİYE MANSUROĞLU tarafından hazırlanan “*BİR SANAL AKRABALIK OLARAK KANKALIK VE İŞLEVLERİ*” adlı bu çalışma jüri tarafından lisansüstü öğretim yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği ile TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI olarak kabul edilmiştir.

18.01.2023

Jüri Üyeleri	İmza
Doç. Dr. Gönül REYHANOĞLU (Danışman)	
Doç Dr. Gülten KÜÇÜKBASMACI	
Doç. Dr. Hatice Kübra UYGUR	

Aliye MANSUROĞLU tarafından hazırlanan “*Bir Sanal Akrabalık Olarak Kankalık ve İşlevleri*” adlı tez çalışmasının yukarıda imzaları bulunan jüri üyelerince kabul edildiğini onaylarım.

Prof. Dr. Leyla HARPUTLU

Enstitü Müdürü

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezde yer alan bilgilerin tamamının akademik kurallara ve etik ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Söz konusu kural ve ilkelerin gereği olarak tezde yararlandığım eserlerin tamamına uygun bir şekilde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (18.01.2023)

İmza

Aliye MANSUROĞLU

ÖNSÖZ

İnsan, geçmişten bugüne yaşamını devam ettirmek amacıyla öncelikle temel ihtiyaçlarını gidermeye çalışmıştır. İnsan ihtiyaçları yaşanan çağ, yaşam koşulları, ekonomi, eğitim vb. şartlar etrafında şekillenen ve bu şartların değişmesiyle yeni ihtiyaçları da beraberinde getiren bir yapıya sahiptir. Bu yeni yapıda insanlar; genel olarak sevmeye ve sevilme, saygı duyma, gruba ait olma, bilme ve anlama ihtiyaçlarını da karşılamak için diğer insanlarla bağ kurmuş ve bu durum yeni sosyal kurumların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Dolayısıyla ihtiyaçlar değiştikçe bazen kurumların yapısı değişmiş bazen kurumlar işlevini yitirerek ortadan kalkmış bazen de yeni kurumların ortaya çıkmasına olanak sağlamıştır.

Tarihin en eski devirlerinden bu yana dünyanın her yerinde insanlar özellikle neslini devam ettirme, kendini yalnızlıktan kurtarma, kendini güvende ve güçlü hissetme gibi farklı nedenlerle kan bağına dayalı akrabalıklar kurmuştur. Kan bağına dayalı bu akrabalıklarda da pek çok cinsiyet rolleri mevcuttur. Kan bağına dayalı olarak kurulan akrabalıkların ihtiyacı karşılayamadığı durumlarda ise insanların kendi istekleri ve seçimleri doğrultusunda kan bağı olmayan diğer insanlarla geliştirdikleri ve sanal akrabalıklar adı verilen sosyal kurumlar meydana gelmiştir.

Dünyada pek çok sanal akrabalık çeşidi mevcuttur. Bu çalışmada ise günümüzde özellikle lise öğrencileri arasında sıklıkla kullanılan “kanka” kelimesinden hareketle, kankalığın oluşumundan bitimine kadar olan süreci yani yapısını ortaya koyarak çağın ihtiyacına göre şekillenen bu yapının bir sanal akrabalık kurumu olarak kabul edilip edilmeyeceğini ortaya koymak hedeflenmiştir. Kankalığın; geleneksel Türk kültüründeki kan kardeşliği kurumunun devamı olup olmadığı, bir sanal akrabalık olarak kabul edilip edilmeyeceği, kankalığın işleyişi ve hangi işlevleri yerine getirdiği, kankalığın işlevsel kuram bağlamında ele alınması çalışmanın hedefleri arasındadır.

Çalışma benim için uzun soluklu, yorucu ama oldukça öğretici ve keyif verici bir yolculuk oldu. Yüksek lisansa ve bu çalışmaya başladığım günden bu yana desteğini, sabrını ve bilgisini benden esirgemeyen ve daima yolumu aydınlatan tez danışmanım Doç. Dr. Gönül REYHANOĞLU’na teşekkürü borç bilirim. Yüksek lisans derslerimde beni destekleyen Doç. Dr. Hüseyin Kürşat TÜRKAN ve Prof. Dr. Bülent ARI’ya ayrıca teşekkür ederim. Bu süreçte her zaman olduğu gibi elini

omzumda hissettiğim, her kararında yanımda duran hayat arkadaşım Kenan MANSUROĞLU'na, kendi küçük aklı yaşından büyük oğlum Süleyman Çağan MANSUROĞLU'na ve bugüne kadar beni hiç yalnız bırakmayan, benim yıkılmaz dağlarım babam Süleyman MANSUROĞLU ve annem Kâtibe MANSUROĞLU'na, tez yazım sürecimde beni motive eden Berna ÖZKAYA, Özge AÇIKGÖZ, Nazmiye DELİ, Yelda ÖZDEMİR, Melisa AYDIN'a ve teknik anlamda bilgisini benden esirgemeyen Hayriye GÜR'e teşekkür ederim.

BİR SANAL AKRABALIK OLARAK KANKALIK VE İŞLEVLERİ

Aliye MANSUROĞLU

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2022

Danışman: Doç. Dr. Gönül REYHANOĞLU

ÖZET

Kurumlar, bir ihtiyacın doğması ve bu ihtiyacın giderilmesi ya da bir sorunun oluşması ve bu sorunun çözülmesi sürecinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu ihtiyaçlar, problemler ve çözümleri; yaşanan çağ, yaşam koşulları, ekonomi, eğitim, toplumun ve bireyin beklentileri vb. şartlar etrafında şekillenen ve bu şartların değişmesiyle yeni ihtiyaçları da beraberinde getiren dönüşümsel veya değişimsel bir yapıya sahiptir. İhtiyaçların değişmesiyle kurumlarda da değişimler gerçekleşir. Bu değişimler bazen bir dönüşüme bazen var olan kurumun işlevini yitirip yeni bir kurumun ortaya çıkmasına zemin hazırlar. Kan bağına dayalı olan aynı zamanda evlilik yoluyla kurulan ve yine kan bağına yol açan akrabalıkların yanı sıra kan bağına dayalı olmayan akrabalık kurumlarının ortaya çıkması da insanların ihtiyaçlarının değişmesinin bir sonucu olarak kabul edilmekte ve ortaya çıkan bu yeni sosyal kurumlara sanal akrabalık (kurgusal akrabalık) denilmektedir.

Dünyada, yaşanan çağın gereklerine uygun olarak değişen koşullar sebebiyle insanların da ihtiyaçları değişmiş veya çeşitlenmiştir. Değişen veya çeşitlenen ihtiyaçlar ise pek çok sanal akrabalık türünün ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu sebeple geçmişten günümüze ortaya çıkan sanal akrabalıklar çeşitli isimlerle anılmış ve ihtiyaçlar doğrultusunda ortaya çıkan her yeni kurum yeni adlandırmaları da beraberinde getirmiştir. Günümüz Türkiye'sinde lise öğrencilerinin arasında sıkça kullanılan “kanka” kelimesinden hareketle kanka kelimesi yeni bir adlandırma olarak kabul edilmiştir. Bir sanal akrabalık olup olmadığını tartışacağımız kankalık bu çalışmanın konusunu oluşturmuştur. Çalışmada veri toplama tekniği olarak kankalığın yapısı ve işlevleriyle ilgili “Google form” üzerinden 23 kısa cevaplı soru hazırlanmıştır. Bir ön çalışma sonucu oluşturulan bu sorular lise öğrencilerine dijital ortamda gönderilmiş öğrencilerin soruları cevaplaması istenmiştir. HMKÜ etik kurulundan ve MEB'den araştırma ile ilgili izin alınmıştır. Velileri için onam hazırlanmış aynı zamanda öğrencilerin gönüllü olarak araştırmaya katılması ve çalışmanın amacı ve önemi konusunda bilgilendirilmesi için gerekli açıklamalar

gönderilen formların ön kısmında yer almıştır. İki aylık süre içerisinde formlar 152 lise öğrencisi tarafından gönüllü olarak doldurulmuş ve bu cevaplar analiz edilmiştir. Kankalığın oluşumunu, bağlayıcılığını, kurallarını, sayısını, ailedeki varlığını, sonlandırılmasını kapsayan sorulardan yola çıkılarak kankalığın yapısı ortaya koyulmuş, kankalığın bir sanal akrabalık türü olduğu belirlenmiş ve kankalık kurumu işlevsel kuram bağlamında incelenmiştir. Sonuç olarak kankalık kurumunun lise öğrencilerinin ihtiyaçları ve seçimleri sonucu ortaya çıktığı, öğrencilerin aile bireylerinde kankalığın var olduğu, kanka seçilen kişilerle ortaya çıkan ilişki ağının diğer bireylerle kurulan ilişkiden farklı, özel ve daha yakın olduğu belirlenmiştir. Kankalığın lise öğrencilerinin eğlenme, paylaşma, dayanışma, desteklenme, toplumsallaşma gibi ihtiyaçlarına cevap vererek kankalığın belirli işlevlere sahip olduğu belirlenmiştir. Kankalık kurumunun yapısı ve işlevlerinden hareketle bir sanal akrabalık olarak kabul edilmesi gerektiği ve kankalığın gelecekte bir sanal akrabalık olarak devam edebileceği aktarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kankalık, Kan Kardeşliği, Kanka, Lise Öğrencileri, Öğrenci Folkloru, Akrabalık, Sanal Akrabalık.

FUNCTIONS OF BRO AS A VIRTUAL KINSHIP
FUNCTIONS OF BROTHERHOOD KNOWN AS A KIND OF
VIRTUAL KNOWN

ALİYE MANSUROĞLU

Department of Turkish Language and Literature, Master's Thesis, 2022

Supervisor: Doç. Dr. Gönül REYHANOĞLU

ABSTRACT

Institutions arise as a result of the process of raising a need and satisfying this need or the occurrence of a problem and solving this problem. These needs, problems, and their solutions, the current era, conditions of life, economy, education, expectations of society and the individual, etc., has a transformational or variational structure that is shaped around the conditions and brings new needs as a result of changing of these conditions. With the change of needs, changes also occur in institutions. These changes sometimes lead to a transformation, or the existing institution loses its function, and a new institution emerges.

The emergence of kinships based on blood ties, which are also established through marriage and again lead to blood ties, and kinships not based on blood ties, is also considered a result of changing human needs. Furthermore, these new social institutions are called virtual kinship (fictional kinship).

Because of the changing conditions in the world, by the requirements of the current era, people's needs have also changed or diversified. On the other hand, changing or diversifying needs have made way for the emergence of many types of virtual kinship. For this reason, the virtual relatives that have emerged from the past to the present have been referred to by various names, and each new institution that has emerged due to the needs has brought new names with it. The word dude has been accepted as a new description based on the word "dude," which is frequently used among high school students in today's Turkey. Dudism, in which we will discuss whether there is a virtual kinship, has formed the subject of this study. In the study, 23 questions with short answers were prepared on the "Google form" about the structure of dudism and its functions as a data collection technique. These questions created a spadework, were sent to high school students via the internet, and

were asked to answer the questions. Permission has been obtained from the ethics committee of HMKU and MEB regarding the research. The consent has been prepared for the parents. Additionally, there are explanations necessary for students to participate in the research voluntarily and to get about the purpose and importance of the study on the front of the sent forms. During the two months, the forms were voluntarily completed by 152 high school students, and these answers were analyzed. Based on the questions covering the formation, bindingness, rules, number, presence in the family, and breaking off the dudism, the structure of dudism was revealed. Moreover, it was determined that dudism is a type of virtual kinship, and the concept of dudism was examined in the context of functional theory. As a result, high school students, the institution of the Fellowship of the needs and choices that arise as a result of the students ' family members have fun bro, dude, that arise from relationships established with different networks with other individuals of the Chosen People, It was determined that the special and closer. It has been determined that friendship has certain functions by responding to the needs of high school students such as having fun, sharing, solidarity, support, socialization. Based on the structure and functions of dudism, it has been stated that it should be accepted as a virtual kinship and that dudism can continue as a virtual kinship in the future.

Keywords: Dudism, Blood Brotherhood, Dude, High School Students, Student Folklore, Kinship, Virtual Kinship.

KISALTMALAR DİZİNİ

huk.	: hukuk
mec.	: mecaz
Vb.	: Ve benzerleri
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
HKMÜ	: Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi
TDK	: Türk Dil Kurumu
Haz.	: Hazırlayan
Çev.	: Çeviren
S.	: Sayı
C.	: Cilt
s.	: Sayfa
Y.	: Yıl
Ed.	: Editör

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	i
KISALTMALAR DİZİNİ	iii
TABLolar DİZİNİ	vi
GRAFİKLER DİZİNİ	vii
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM:

ARAŞTIRMANIN KONUSU VE ARAŞTIRMA HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. Araştırmanın Konusu	4
1.2. Araştırmanın Çalışma Sahası	5
1.3. Araştırmanın Amacı	6
1.4. Araştırmanın Yöntemi	6
1.5. Araştırmanın Önemi	9
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	9
1.7. Temel Kavramlar	9

II. BÖLÜM:

SANAL AKRABALIK VE KANKALIK

2.1. AKRABALIĞIN TANIMI VE ÇEŞİTLERİ	15
2.2. AKRABALIK VE SANAL AKRABALIK ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR	17
2.3. SANAL AKRABALIK TÜRLERİ	20
2.4. KANKALIĞIN TANIMI, ETİMOLOJİK KÖKENİ VE TARİHÇESİ	23

III. BÖLÜM:

KANKALIĞIN ANLAMI

3.1. KANKALAR AÇISINDA KANKA KELİMESİNİN ANLAMI VE KÖKENİ	27
3.2. KANKALIK KURUMU	31

3.3. AİLE BİREYLERİNDEKİ KAN KARDEŞLİĞİ/KANKALIK DURUMU ..	35
3.4. KANKALAR AÇISINDAN “KANKALIK KURUMU”	43

IV. BÖLÜM:

KANKALIK KURUMU VE İŞLEYİŞİ

4.1. KANKA SEÇİLEN KİŞİNİN/KİŞİLERİN ÖZELLİKLERİ.....	48
4.2. KANKA SEÇİLEN KİŞİLERDE CİNSİYET TERCİHİ.....	50
4.3. KANKA OLMAK İÇİN YAPILMASI GEREKENLER.....	54
4.4. KANKA OLAN KİŞİDEN/KİŞİLERDEN BEKLENTİLER.....	57
4.5. KANKA OLACAK KİŞİ SAYISI	59
4.6. KANKALIĞIN SÜRESİ.....	61
4.7. KANKA OLAN KİŞİYLE/KİŞİLERLE SELAMLAŞMA ŞEKLİ.....	64
4.8. KANKA OLAN KİŞİYLE/KİŞİLERLE GÖRÜŞME SIKLIĞI.....	67
4.9. KANKA OLAN KİŞİYLE/KİŞİLERLE TARTIŞMA VEYA KÜSME DURUMU	71
4.10. KANKALIĞIN BİTİRİLMESİ.....	73

V. BÖLÜM:

KANKALIĞIN İŞLEVLERİ VE GELECEĞİ

5.1. KANKALIĞIN İŞLEVLERİ.....	77
5.2. KANKALIĞIN GELECEKTEKİ DURUMU.....	83
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	87
KAYNAKÇA	92
EKLER.....	97
EK 1: SORULAR	97
EK 2: MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ ETİK KURUL İZNİ	99
EK 3: HATAY MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ ARAŞTIRMA İZNİ.....	100
EK 4: VELİ ONAM FORMU	101

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1: Öğrencilerin kanka dedikleri kişilerde aradıkları ölçütler	44
Tablo 2: Öğrencilerin kankalarından beklentileri	57
Tablo 3: Öğrencilerin kankalarıyla görüşme şekli	65
Tablo 4: Öğrencilerin kankalığı bitirme nedenleri	74
Tablo 5: Öğrencilerin kendi çocuklarının kankası olmasını isteme sebepleri	84

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 1: Kankası/kan kardeşi olan öğrenciler.....	27
Grafik 2: Öğrencilerin kankalarına nasıl hitap ettikleri	28
Grafik 3: Öğrencilerin kankalığı nereden öğrendikleri.....	36
Grafik 4: Öğrencilerin büyüklerinden kanka/kan kardeşliği ile ilgili hikâye dinleme durumları	39
Grafik 5: Öğrencilerin aile bireylerinde kanka/kan kardeş durumu.....	41
Grafik 6: Kanka seçilen kişi/kişilerin özellikleri	49
Grafik 7: Kanka seçiminde cinsiyet tercihi.....	51
Grafik 8 :Öğrencilerin kanka olmak için herhangi bir şey yapıp yapmama durumları	55
Grafik 9: Öğrencilerin kanka sayısı	60
Grafik 10: Öğrencilerin ne zamandan beri kanka oldukları.....	62
Grafik 11: Öğrencilerin kankalarıyla görüşme sıklığı	68
Grafik 12: Öğrencilerin kankalarıyla görüşme şekli.....	69
Grafik 13: Öğrencilerin kankalarıyla tartışma veya küsme durumları.....	72
Grafik 14: Öğrencilerin ileride çocuğunun kankası olmasını isteme durumları.....	84

GİRİŞ

Sosyal bir varlık olarak insan; doğumundan ölümüne kadar kendini koruma, bir gruba ait olma, sevmeye ve sevilme, duygudaş olma, dayanışma, eğlenme, yeme-içme, yardımlaşma, sınırlarını koruma, üreme, çoğalma, neslini devam ettirme, yalnızlığını paylaşma, sorularla başa çıkma, gücüne güç katma gibi çeşitli nedenlerle başka insanlara ihtiyaç duymuş ve bu durum da çeşitli sosyal kurumlarının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Dolayısıyla sosyal kurumlar, bir ihtiyacın doğması ve bu ihtiyacın giderilmesi sonucu ortaya çıkmıştır. İnsan ihtiyaçları yaşanan çağ, yaşam koşulları, ekonomi, eğitim vb. şartlar etrafında şekillenen ve bu şartların değişmesiyle yeni ihtiyaçları da beraberinde getiren bir yapıya sahiptir. Kurumlar, bu ihtiyaçlar çerçevesinde oluştuğu için koşulların değişmesiyle birlikte kurumların yapısı ve işleyişinde değişiklikler gözlemlenir. Bu değişiklikler bir dönüşüm olarak karşımıza çıkabileceği gibi bir kurumun işlevini yitirmesi sonucu yeni bir kurumun doğuşuna da zemin hazırlayabilir. İnsan; temelde üremek, çoğalmak, soyunu devam ettirmek, korunmak, yalnızlığını paylaşmak, sahip olduğu değerleri korumak, miras gibi belli haklardan yararlanmak gibi çeşitli nedenlerle biyolojik temelli kurumlara ihtiyaç duymuştur. Biyolojik temelli yani kan bağına dayalı olarak kurduğu akrabalıklar insanın değişen ihtiyaçları karşısında yetersiz kalmış, zaman içerisinde insanlar kendi istekleri ve seçimleri doğrultusunda kan bağına dayalı olmayan sosyal kurumlar oluşturarak sanal akrabalıkların oluşmasına katkı sağlamışlardır. Dünya üzerinde çeşitli isimlerle anılan pek çok sanal akrabalık mevcuttur.

Tezcan (1992: 117) sanal akrabalıkları “Kültürel antropoloji literatüründe eski deyimle Tasavvurî Akrabalık, Şibih Akrabalık, yeni deyimle Yarı Akrabalık ya da Sanal Akrabalık dediğimiz akrabalık biçimi sonradan kazanılmış akrabalık biçimidir” ifadesiyle açıklamış ve sanal akrabalıklar için kullanılan farklı adlandırmaları örneklemiştir. Günümüzde sanal akrabalık olarak tanımlanan bu kurumların oluşumu, sürdürülebilirliği, bağlayıcılığı, sonlandırılması kendi içinde bir yapı oluşturmaktadır. Bu yapının ortaya çıkarılması için sanal akrabalıklar incelenerek benzerliklerden hareketle çözümlemeler yapılmış ve çözümlemelerin sonucu olarak sanal akrabalıklar farklı isimlerle anılmıştır. Bu bağlamda bilimin bilinmeyenleri bilinir kılması, dinî inançların zayıflaması, modernleşmenin ve şehirleşmenin etkisi, yeni dünya düzeninin farklı ihtiyaçları doğurması, kişilerin teknolojinin ve şehirleşmenin hız kazanmasıyla beraber yalnızlaşması, kişilerin

beklentilerinin farklı olması sanal akrabalık türlerinin çeşitlenmesinde temel etkenler olarak karşımıza çıkmaktadır.

İhtiyaca yönelik ortaya çıkan kurumların yapısı, işlevi ve isimlendirilmesi birbirinden farklıdır. Günümüz çağının şartlarına uygun olarak karşımıza çıkan ve yeni neslin ihtiyaçlarını karşılayan kankalık kurumunun adını oluşturan “kanka” kelimesi gündelik hayatta özellikle lise çağındaki gençler tarafından en çok kullanılan kelimeler arasında yer almaktadır. Dolayısıyla çalışmada kankalığın yapısı, bir sanal akrabalık türü olup olmadığı, bir sanal akrabalık olarak kankalığın işlevleri incelenmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde araştırmanın konusu, araştırmanın çalışma sahası, amacı, yöntemi, önemi, sınırlılıkları ve araştırmayla ilgili temel kavramlara yer verilerek araştırmanın genel çerçevesi çizilmiştir. İkinci bölümde akrabalığın tanımı ve çeşitleri, akrabalık ve sanal akrabalık üzerine yapılan çalışmalar, sanal akrabalık türleri hakkında bilgiler verilmiştir. Dolayısıyla sanal akrabalık türlerinden hareketle bir sanal akrabalık olduğu düşünülen kankalığın tanımı, etimolojik kökeni ve tarihçesi üzerine bilgiler verilmiştir.

Çalışmanın diğer bölümlerinde Hatay’ın Antakya ve Defne ilçelerindeki Millî Eğitim Bakanlığına bağlı lise düzeyinde eğitim gören öğrencilere dijital ortamda gönderilen kısa cevaplı soruların cevapları analiz edilmiştir. Yapılan saha araştırmasından hareketle lise öğrencilerinin kankalığın anlamını ve kökenini bilip bilmedikleri, aile bireylerinde kan kardeşliği veya kankalık durumu olup olmadığı, kanka seçimindeki ölçütleri, kanka seçilecek kişi için cinsiyet tercihi, kanka olmak için yapılması gerekenler, kanka olan kişiden beklentiler, kanka olacak kişi sayısı, kankalığın süresi, kankayla selamlaşma şekli, kankayla görüşme sıklığı, kankayla tartışma veya küsme durumu ve kankalığın bitirilme sebepleri tüm yönleriyle ele alınmıştır. Bu bağlamda kankalığın bir sanal akrabalık kurumu olarak hangi koşullarda ortaya çıktığı, hangi ihtiyaçları karşıladığı, geleneksel Türk kültüründeki kan kardeşliği kurumunun bir uzantısı olup olmadığı, yeni bir sanal akrabalık kurumu olup olmadığı, kankalığın sürdürülmesine ve bitirilmesindeki gerekçelere cevap aranmıştır.

Çalışmanın son bölümünde bir sanal akrabalık olarak kankalığın işlevleri belirlenmeye çalışılmış ve sahadan elde edilen veriler işlevsel kuram bağlamında

incelenmiştir. Ayrıca dijital ortamda gönderilen kısa cevaplı sorulara lise öğrencilerinin verdiği cevaplardan hareketle kankalığın gelecekteki durumu da belirlenmeye çalışılmıştır.

I. BÖLÜM:

ARAŞTIRMANIN KONUSU VE ARAŞTIRMA HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Sosyal bir varlık olan insan; kan bağına dayalı akrabalık ilişkilerinin yanı sıra kan bağına dayalı olmayan ve sonradan oluşturulan bazı sosyal kurumlar aracılığıyla sevmeye-sevilme, kendini güvende hissetme, bir gruba ait olma, dini bazı kurallara uymak gibi sosyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarını gidermek için diğer insanlarla birtakım ilişkiler kurmuştur. Kan bağına dayalı olan ilişkilerde ilişki kurulacak kişiler sınırlıyken kan bağına dayalı olmayan ilişkilerde, bireysel farklar ve ihtiyaçlar doğrultusunda kişiler istedikleri veya seçtikleri kişilerle bir bağ kurarak yeni kurumların ortaya çıkmasını sağlamışlardır.

İnsanlar, geçmişten günümüze çeşitli nedenlerle kan bağına dayalı olmayan sanal akrabalıklar kurmuşlardır. İhtiyaç duydukları yalnızlıktan kurtulma, sorunlarla başa çıkma, gücüne güç katma, bazı dini emirleri yerine getirme, birlik olma gibi durumlar bu bağın oluşmasında öne çıkan nedenlerdendir. Bu nedenlerle ortaya çıkan kurumlardan biri de geleneksel kültürdeki kan kardeşliğidir. Nitekim kişilerin kardeşleri olmasına rağmen bir başka kardeşe ihtiyaç duyması bu noktada dikkat çekmektedir. Günümüzde kan aracılığıyla kurulan kan kardeşliğine daha az rastlanmakla birlikte modern çağın gereksinimlerine göre şekillenen ve özellikle genç nesil arasında yaygın olarak kurulan bir sanal akrabalık olarak tanımlanabilecek “kankalık” karşımıza çıkmaktadır. Bu kurum incelendiğinde kankalığın kan kardeşliğiyle aynı anlama geldiği, kişilerin güven duydukları, kardeş olarak gördükleri, sırlarını paylaştıkları, birlikte oyun oynayıp zaman geçirdikleri, kendilerinin seçtiği kişilerle kanka oldukları, birbirlerine karşı sorumluluklarının olduğu, kankalığın başlamasında bitimine kadar belli kuralların söz konusu olduğu kısaca kankalığın kendi içinde bir yapısının olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla diğer sosyal kurumlarda da olduğu gibi belli bir yapı, kural ve işleyişe sahip olan kankalık kurumu, değişen çağın değişen koşullarının bir getirisi olarak bir sanal akrabalık kurumu olarak incelenmiştir.

Çalışmanın konusunu; bir sanal akrabalık kurumu olma, güven duygusunun oluşması, bireyin ait olma ihtiyacının giderilmesi, belli bir işleve ve işleyişe sahip olması gibi özellikler göz önünde bulundurularak aynı coğrafyada farklı dönemlerde kurulan sanal akrabalık türleri olan kan kardeşliği ve kankalık oluşturmaktadır. Özellikle günümüzde ortaokul ve lise öğrencileri arasında sıklıkla kullanılan “kanka, kanki” kelimelerinden hareketle bir sanal akrabalık olarak kankalık ve kankalığın işlevleri araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

1.2. ARAŞTIRMANIN ÇALIŞMA SAHASI

Çalışma Hatay iline bağlı olan üçü Antakya diğer ikisi Defne ilçelerinden seçilen ve Millî Eğitim Bakanlığına bağlı lise düzeyindeki beş okulda gerçekleştirilmiştir. Antakya ilçesinde bulunan Narlıca Anadolu Lisesi, Hz. Ayşe Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Karlısu Sosyal Bilimler Lisesi; Defne ilçesinde bulunan Necmi Asfuroğlu Lisesi ve Nimet Fahri Öksüz Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi araştırmanın yapılacağı çalışma sahası olarak seçilmiştir. Çalışmanın yapıldığı okullar seçilirken demografik özellikler göz önünde bulundurulmuştur. Ayrıca çalışmanın yapılacağı okullar seçilirken imam hatip, anadolu, meslek ve teknik, proje gibi adlandırılan farklı lise türleri tercih edilmiştir. Çalışmanın yapıldığı Karlısu Sosyal Bilimler Lisesi ve Hz. Ayşe Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi nitelikli okul olarak kabul edilen ve öğrencilerin Liselere Geçiş Sınavı (LGS) sonuçlarına göre yerleştirildiği okullardır. Bu bağlamda çalışmanın yapıldığı diğer okullara göre bu iki okulun öğrencileri özellikle sosyo-kültürel düzeyde farklı yerleri temsil etmeleri bakımından çalışmaya dâhil edilmiştir. Çalışmada bu iki okulun seçilme nedeni farklı yerlerden gelen farklı imkânlara sahip olan öğrencilerin sorulara verdiği cevaplardan hareketle benzerlikleri ve farklılıkları ortaya koymaktır. Narlıca Anadolu Lisesi, Necmi Asfuroğlu Anadolu Lisesi, Nimet Fahri Öksüz Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde ise öğrenciler ikametleri okulların bulunduğu çevreden olan öğrencilerdir. Çalışma için bu okulların seçilme nedeni ise aynı ortamda bulunan ve benzer imkânlara sahip olan öğrencilerin sorulara verdiği cevaplardan hareketle benzerlikleri ortaya koymaktır. Dolayısıyla kankalık kurumunun farklı yerlerde ve farklı okul türlerinde öğrenim gören lise öğrencileri arasındaki benzerliklerden ve farklılıklardan hareketle kankalık kurumunun sanal akrabalık olarak kabul edilip edilmeyeceği değerlendirilmiştir.

1.3. ARAŞTIRMANIN AMACI

Kan kardeşliği ve kankalık sanal akrabalıkları, birey açısından kan bağıının yani biyolojik yapının önemini yitirirken akrabalığın psikolojik ve sosyolojik bakımdan önem kazandığını gösteren kurumlardır. Sanal akrabalıklar, çağın dinamiğine uygun olarak değişime veya dönüşüme uğrarlar. Bir değişim veya dönüşüm söz konusu olduğunda kurumların yapısı, oluşumu, şartları ve adı da değişebilir.

Günümüzde akrabalık kavramına yüklenen anlam biyolojik bir yapıdan çok psikolojik bir yapı kazanmıştır. Gençlerin kan kardeşliği (kanka) dedikleri dostları ile her türlü sırlarını paylaştıkları görülür. İnternet yazışmalarına bakıldığında gençler, ağırlıklı olarak, akrabadan dost olabileceğine pek ihtimal vermediklerini, daha çok yakın ilişki kurdukları arkadaş ve akranlarını dost sayabileceklerini belirtmektedirler (Emiroğlu,2012:1706).

Çalışmanın ana sorunsalı ise günümüzdeki kankalık kurumunun geleneksel kültürdeki kan kardeşliği kurumunun devamı olup olmadığı, değişerek yeni bir sanal akrabalık bağıını oluşturup oluşturmadığı veya kan kardeşliğinden tamamen bağımsız olarak yeni çağın şartlarının bir sonucu olarak ortaya çıkıp çıkmadığını anlamaya çalışmaktır. Çalışmanın amacı kan kardeşliği kurumunun geleneksel kültür içerisinde hangi şartlarda nasıl bir değişime uğradığını, kurumun yeni oluşumu, işleyişi ve sona erdirilmesi durumlarını, kankalığın yeni bir gelenek oluşturup oluşturmadığını karşılaştırmalı bir şekilde ortaya koymaktır. Aynı zamanda bir sanal akrabalık olarak tanımlandığında kankalığın hangi ihtiyaçlarla ortaya çıktığı, kişilerin birbirlerinden beklentileri, bu akrabalığı bitirime durumları ve kankalığın hangi işlevleri yerine getirdiğini belirlemek de çalışmanın amaçları arasındadır.

1.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmayı yürüten araştırmacı 8 yıldır Millî Eğitim Bakanlığına bağlı liselerde Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak lise öğrencilerine ders vermektedir. Araştırmacının bu süreçteki gözlemleri ve deneyimleri bulguları yorumlama noktasında çalışmaya doğal gözlem olarak katkı sağlamıştır.

Çalışmanın teze başlamadan önce, bir ön çalışması yapılarak ölçeklendirilebilecek sonuçlar elde edilmiştir. Ön çalışmada kankalık ve kan

kardeşliği üzerine önceden hazırlanan 29 kısa cevaplı soru, 2002-2007 yılları arasında doğan lise düzeyindeki öğrencilerin oluşturduğu üç sınıfa dijital ortamda gönderilmiş olup gönüllülük esasına bağlı kalınarak cevaplandırılması istenmiştir. Sorular 45 öğrenci arasından 25 öğrenci tarafından cevaplanmış, cevaplar Excel formatında tablolastırılarak alt başlıklar halinde değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlarda, kankalığın bir sanal akrabalık olabileceği konusunda veriler elde edilmiştir. Ön çalışmada elde edilen verilerden hareketle sorular yenide düzenlenerek çalışmanın kapsamı genişletilmiş ve tezin konusunu oluşturulmuştur.

Çalışma Hatay ilinin Antakya ve Defne ilçelerindeki Millî Eğitim Bakanlığına bağlı lise düzeyindeki beş okulda öğrenim gören öğrencilerini kapsamaktadır. Çalışmada lise öğrencilerinin kaynak kişiler olarak seçilme nedeni; kankalık kurumunun yaygın şekilde lise öğrencileri arasında görülmesi, lise öğrencilerinin ortaokul öğrencilerine göre kendini daha iyi tanıması ve daha rahat ifade edebilmesidir.

Lise öğrencilerinin dijital ortamda sıkça vakit geçirmeleri, soruların dijital ortamdaki gönderilmesi ve yine dijital ortam üzerinden cevaplanmasının bir sonucu olarak öğrencilerin soruları daha rahat cevaplamaları, günümüzdeki pandemi koşullarının sahaya çıkmayı zorlaştırması ve çalışmanın sonuçlarını değerlendirmek için zamandan tasarruf sağlanması sebepleriyle çalışma dijital ortamda gerçekleştirilmiştir. Çalışma için ön çalışmada kullanılan 29 soru düzenlenerek World dosyasında hazırlanan 23 kısa cevaplı soru elde edilmiştir. Sorular çalışmayla ilgili bilgilendirmelerin de yer aldığı Google Form üzerinden hazırlanmış ve öğrencilerin soruları cevaplamasında gönüllülük esası vurgusu yapılmıştır.

Çalışmanın yapılabilmesi için Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan Etik Kurulundan ve Hatay İl Milli Eğitim Müdürlüğünden onay alınmıştır. Çalışma lise düzeyindeki öğrencilerle sınırlandırıldığından veli onamı eklenmiştir. Önceden belirlenen okulların müdür veya müdür yardımcılarıyla yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Okul idarecilerinin yönlendirmeleri doğrultusunda okul rehber öğretmenleriyle görüşmeler yapılarak, yapılacak çalışmanın öğrenciler için uygun olduğuna dair rehber öğretmenlerden sözlü onay alınmıştır. Araştırma soruları okul idarecileri aracılığıyla

sınıf rehber öğretmenleriyle paylaşılmış, sınıf rehber öğretmenleri sınıf Whatsapp gruplarında Google Form linkini öğrencilerle paylaşmıştır.

Araştırma için hazırlanan formda öğrencilerin adı-soyadı, yaşı, cinsiyeti, sınıf düzeyleri sorulmamıştır. Böylelikle öğrenciler tanınmanın ve belirli bir kimliğin ötesinde kendilerini daha rahat ifade ederek soruları daha içten cevaplamışlardır. Bu bağlamda çalışmada elde edilen verilerin sonuçları güvenilirdir.

Sorular 152 öğrenci tarafından cevaplandırılmıştır. Çalışmada 23 öğrenci kankası veya kan kardeşi olmadığını belirtmiştir. 129 öğrenci ise kankası veya kan kardeşi olduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin verdiği cevaplar tasnif edilirken benzerlikler ve farklılıklar göz önünde bulundurulmuş, farklılıklar alt başlıklarla incelenmiştir. Çalışmada 9. soru olarak sorulan “Kankanızdan ne beklersiniz, size nasıl davranmasını istersiniz?” sorusuna verilen cevapların teyit edileceği 10. soru olan “Kankanız ne(ler) yapabilir?” ve 11. soru olan “Kankanız ne(ler) yapamaz?” sorularına öğrencilerin büyük bir bölümünün “Bilmiyorum.” şeklinde cevap verdiği belirlenmiştir. Öğrenciler tarafından bu iki sorunun tam olarak anlaşılmadığının düşünülmesi ve verilen cevaplar arasında bir önceki sorunun teyit edilebileceği veriler elde edilememesi sebebiyle 10. ve 11. sorulara alt başlık açılmamış, elde edilen veriler 9. sorunun başlığı altında değerlendirilmiştir.

Çalışmada öğrencilerin sorulara verdiği cevaplar analiz edilirken kâğıt üzerinde her cevap için bir başlık oluşturulmuş, birden fazla özellik sıralanan cevaplarda da her özellik ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Soruların kısa cevaplı olması yöntem bakımından Excel formatında çalışmayı kolaylaştıracak iken yazılı yöntem seçilerek veri kaybının en aza indirgenmesi ve bilgilerin detaylı olarak analiz edilmesi sağlanmıştır. Bu yöntemle elde edilen verilerin benzerlikleri ve farklılıkları tespit edilmiş ve verilerin sunumunda tablo ve grafiklerden yararlanılmıştır. Bu bağlamda çalışmanın amacına uygun olarak kankalığın yapısı ve işleyişiyle ilgili tümevarımsal bilgiler elde edilmiştir.

Çalışmada lise öğrencilerin sorulara verdiği cevaplardan hareketle kankalığın yapısı ve işleyişi, kankalığın lise öğrencilerinin hangi ihtiyaçlarına cevap verdiği, öğrenciler için hangi işlevleri yerine getirdiği ve kankalığın işlevleri belirlenmiş ve kankalığın bir sanal akrabalık olduğu ortaya koyulmuştur. Ayrıca bir sanal akrabalık

kurumu olarak kankalığın işlevleri, Malinowski'nin ve Bascom'un işlevsel kuram teorilerinden hareketle işlevsel kuram bağlamında incelenmiştir.

1.5. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Literatürde sanal akrabalıklar üzerine yapılan çalışmalar arasında kankalıkla ilgili özellikle lise gençleri üzerine doğrudan yapılan bir çalışmaya rastlanılmaması bu konuyu araştırmanın önemini ortaya koymaktadır.

Çalışmanın diğer bir önemi ise günümüz gençlerinin ihtiyaçlarına göre şekillenen sanal akrabalık kurumu olarak kankalıktan hareketle gençlerin ihtiyaçlarını, ilgilerini, kişilere bakış açılarını anlamaya çalışmaktır.

Kankalığın bir sanal akrabalık kurumu olduğunu ortaya koyarak kankalığın başlaması, sürdürülmesi, sonlandırılması ve işlevleriyle ilgili bilgi toplayarak daha sonra sanal akrabalıklar üzerine yapılacak çalışmalara veri sağlamak ve kankalık kurumunun gelecekteki durumuna ışık tutmak çalışmanın dikkate değer noktalarıdır.

1.6. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Çalışma Hatay ilinin Antakya ve Defne ilçelerindeki Millî Eğitim Bakanlığına bağlı lise düzeyindeki beş okulla sınırlıdır. Çalışma aynı zamanda soruların yüz yüze görüşme yöntemiyle gerçekleştirilememesi, pandemi koşulları sebebiyle sorulan dijital ortamdan gönderilmesi ve yine dijital ortamdan cevaplanması, lise öğrencilerini kapsamaması ve 2022 yılındaki araştırma verilerinin sonucunu içermesi yönüyle de sınırlıdır.

1.7. TEMEL KAVRAMLAR

Çalışmada kankalık ve kankalığın işlevlerini ortaya koyabilmek için kan kardeşliği, kanka veya kanki kelimelerinin etimolojik kökeni ve anlamı üzerinde durulmuştur. Bununla birlikte kankalık ile ilişkili olduğu düşünülen kan kardeşliği, ant içme, kan akrabalığı, sanal akrabalık, kurum kavramları da çalışmanın diğer temel kavramları arasında yer almaktadır.

Kan kardeşliği *“İlkçağda ve ilkel diye tanınan kavimler arasında çok yaygın olan ve sözleşmenin arkaik bir şeklini teşkil eden ayindir.”* (Ülken, 1969:1629), diğer

bir tanımlamaya göre ise “*Her iki tarafa da gerçek kardeşler arasındaki hak ve görevlerin aynısını yükleyen dostluk bağıdır.*” (Artun, 2014: 282). Kan kardeşliğinin çok fazla tanımı olmamakla birlikte literatürde, “*Kan yanlı akrabalık ilişkisi olmadığı halde, birbirini kardeş kabul eden ve bunun için bir tür törenle birbirine söz veren kişilerin birbirine karşı durumu.*” (Emiroğlu ve Aydın, 2009:453) şeklinde de tanımlanmıştır. Söz konusu tanımlarda kardeşliğin ve kanın vurgulanması dikkat çekmektedir. Bu kardeşliğin nasıl yapıldığına dair tanım ise şu şekildedir: “*İki kişi veya grup arasında, açılan yaraların birbirine sürülmesi, emilmesi veya (başka maddeyle karıştırılarak veya saf biçimde) içilmesi yoluyla kan değişimi yapılarak kurulan anlaşma, güven ve iş birliği sistemi.*” (Emiroğlu ve Aydın, 2009: 453). Diğer bir ifadeyle “*Kan kardeşliği genellikle iki kişi arasında olur; bu iş için vücudun bir yeri çizilir, adayların kanı birbirine karıştırılır. Böylece her iki taraf birbirine kardeşmiş gibi davranır.*” (Artun, 2014:282). Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere kan kardeşliği kurumunun oluşabilmesi için kan bağına dayalı akrabalıklardan hareket edilmiştir. Kanın aynı soydan gelme, birleştiricilik, güven, dayanışma, yardımlaşma gibi özellikleri kan bağının kurulması esasıyla oluşturulan kan kardeşliği sanal akrabalık kurumunun temelini oluşturmuş gibi görünmektedir.

Kan kardeşliği ritüelinin de önemli bir parçası olan ant içme, genellikle kişilerin veya grupların birbirlerine karşı olan görev ve sorumluluklarının sınırlarını çizen, kişiler veya grupların kurdukları yeni bağın sözleşmesi olarak nitelendirilebilir. “*Bir şeyi yapmaya veya yapmamaya ant ile söz vermek, yemin etmektir.*” (Artun, 2014:282). Diğer bir ifadeyle “*Karşılıklı iki kişi veya iki zümrenin birbirlerine verdikleri sözle duracaklarına dair dinî bir merasim halinde sözleşme yapmaları demektir.*” (Ülken, 1969:19). Bu tanımlarda kişiler arası anlaşma vurgulanmıştır. Kan kardeşliği kurumunda da karşımıza çıkan ritüeldeki söz konusu ant içme, bireylerin belli konularda birbirine güven duymak istemesi gerekçesiyle gerçekleşmektedir. Gökdemir’in (2003:62) Türk Mitolojisinde ‘Yemin-Ant’ Müessesesi adlı makalesinde “*Yaşam süreci, düzenli bir toplumsal hayatın gerekliliğini ve birilerine güvenme ihtiyacını doğurmaktadır.*” ifadesiyle ant içmenin gerekçesine dikkat çekmiştir. Türkiye Türkçesinde “ant” kelimesi yoğun olarak kullanılmaktadır. Ant içmek veya ant vermek fiili bir şeyi yapmaya veya yapmamaya ant ile söz vermek, yemin etmek anlamına gelmektedir (Durmuş, 2011:101).

Bilimin bilinmeyenleri bilinir kılması, dinî inançların zayıflaması, modernleşmenin ve şehirleşmenin etkisi, yeni dünya düzeninin farklı ihtiyaçları doğurması, kişilerin beklentilerinin farklı olması, biyolojik ihtiyaçların yanı sıra kişilerin kültürel ihtiyaçlarının doğması kan ve evlilik yoluyla kurulan akrabalıkları yetersiz kılmıştır. Bu ihtiyaçların giderilmesi bağlamında kişiler kendi istekleri ve seçimleri doğrultusunda başka kişilerle de bir bağ kurması sanal akrabalıkların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu akrabalık türlerinin oluşumu, bitirilmesi kişileri veya grupları bağlayan kurallar çerçevesi içerisinde ortaya çıkan bir yapı arz eder ve oluşan her yapı zaman içerisinde yeni bir sanal akrabalık kurumu olarak kabul edilmiştir.

Kültürel antropoloji literatüründe eski deyimle “Tasavvurî Akrabalık”, “Şibih Akrabalık”, yeni deyimle “Yarı Akrabalık” ya da “Sanal Akrabalık” dediğimiz akrabalık biçimi sonradan kazanılmış akrabalık biçimidir (Tezcan,1992:117). Holy (2016:234) sanal akrabalık kurumları için “...literatürde genellikle ‘kurgusal’, ‘ritüel’, ‘taklit’, ‘uydurma’, veya ‘sözde’ akrabalık...” ifadesini kullanarak sanal akrabalıklar için kullanılan diğer adlandırmaları belirtmiştir.

Aralarında kan, evlilik ya da evlat edinme bağı bulunmayan kişiler arasında kurulan, süttanne veya kardeşlik, kan kardeşlik, sağdıçlık, ahret kardeşliği, musahiplik veya kirvelik gibi hukuki nitelik taşımamakla birlikte, kişilerin tercihiine dayalı kurulduğu için karşılıklı yardımlaşma ve yükümlülükleri yerine getirme ile varlıklarını devam ettiren aile benzeri bağlar. (URL-1 2022)

Sosyal Bilimler Vakfının ifadesinde sanal akrabalıkların aile bağlarına benzediği, kişileri bağlayıcı sorumluluklar yüklediği şeklinde ifade edilerek sanal akrabalık türlerine vurgu yapılmıştır. Birbiri arasında bağ olmayan bireylerin ilişkilerini meşru akrabalık şekline dönüştürmesi sonucunda oluşan yeni durumda antropologlar bireyi kurgusal akraba olarak tanımlamaktadırlar (Akıncı, 2019:256). Ayaz’ın (2014:38) tanımı ise “Tasavvuri akrabalıklar, sonradan kurulan, oluşumları bireylerin gönül rızalarına bırakılan ve yaptırımları ağır olan antlaşmalara dayanan ilişkilerdir” şeklindedir. Diğer bir ifadede sanal akrabalık, “Genel anlamıyla sözde akrabalık, saf bir şekilde biyolojik kategorilerde yer almayan, kültürel olarak tanımlanmış yakınlıklardır” (Özarslan ve Karataş, 2015:260) şeklinde tanımlanmıştır.

Sanal akrabalık tanımları aynı zamanda sanal akrabalıkların oluşumu ile ilgili bilgiler taşımaktadır. Balaman (1982:78) sanal akrabalıkların oluşumu ile ilgili olarak;

Birileri ve başkalarıyla gerçekte akraba olmadıkları halde sonradan kurulan ilişkilerle sanki akrabalarmış gibi bir dizi yeni davranış biçimleri içerisine girerler. Sonradan kurulan bu sözde akrabalık ilişkileri, gerçek akrabalar arasında akrabalığı pekiştirmek ve tamamlamak amacıyla yapılabildiği gibi, çoğunlukla akraba olmayanların desteğini kazanmak ve destek olanların sayısını arttırmak amacıyla yabandan birileriyle de kurulmaktadır.

Bu tanımda sanal akrabalıkların sonradan ortaya çıktığı, gerçek akrabalarla sanal akrabalıklar kurulmadığını ve sanal akrabalıkların oluşum amaçları vurgulanmıştır.

Kişileri belirli amaçlar etrafında birleştiren kurumlar, “Toplum kurumu. Fikirler, davranış tipleri, insanlar arasındaki ilişiklik tiplerinden ibaret bir bütündür. Kurumların kökleri âdetlerdir ve oradan çıkarak gelişirler” (Ülken, 1969:183) şeklinde tanımlanmıştır. “Kişilerin temel sosyal gereksinmelerini karşılama amacıyla belirli onaylanmış ve birleştirilmiş tarzlarda oynadıkları oldukça sürekli sosyal kalıp, rol ve ilişki yapısıdır” (Fichter, 1990:111) tanımında kurumların var olan bir ihtiyacın giderilmesi için oluşturulduğu vurgulanmıştır. Bu bağlamda kurum kavramının yanı sıra toplumsal kurum kavramına da değinmek gerekmektedir. TDK (URL-2 2022) kurumu “Evlilik, aile, ortaklık, mülkiyet gibi köklü bir yapıyı içeren, genellikle devletle ilişkisi olan yapı veya birlik, müessese” şeklinde tanımlar. Marshall (1999:438) toplumsal kurum kavramını “Toplumsal kurum, bir toplumun temel kaygıları ve faaliyetlerini düzenleyen ve toplumsal ihtiyaçlarını (düzen, inanç ve üreme ihtiyaçları gibi) karşılayan tüm yapısal bileşenleri karşılamaktadır” şeklinde açıklamıştır. Toplumsal kurum olarak gerek kan bağına dayalı gerek kan bağına dayalı olmadan ortaya çıkan akrabalıklar da bireyin ve toplumun ihtiyaçlarını gideren ve aynı zamanda bireyleri bir arada tutan bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla bireylerin seçimleri sonucunda ortaya çıkan ve kan bağına dayalı akrabalıklar gibi toplumu bir arada tutan, bireylerin ihtiyaçlarına cevap veren sanal akrabalıklar da birer toplumsal kurumdur. Bu bağlamda toplumsal kurum olarak sanal akrabalık kurumunun tanımına yer vermek gerekmektedir. Bates ise (2013:277) sanal akrabalığı şu şekilde açıklamıştır:

Ayrıca insanlar, kandaş akrabalığı model alarak vaftiz annesi, vaftiz babası, peder, ‘kan kardeşi’ gibi ilişkiler kurarlar ya da çocuklar eski aile dostlarına ‘hala/teyze’ veya ‘amca/dayı’ diyebilirler. Bu ilişkilerin kandaş akrabalar arasındaki ilişkiler kadar yakın olabilmesine karşın, bu türden kişilere bazen sanal akraba denir.

Bates’in tanımında kan bağına dayalı olarak oluşan akrabalıkların diğer akrabalık türlerine model oluşturması ve dolayısıyla ilişkilerin birbirine benzemesi dikkat çekmektedir.

İnsanlar ihtiyaçları doğrultusunda kurdukları ilişkilere anlamlar yükleyerek kendilerine yakın gördükleri, güvendikleri, ihtiyaçlarına cevap vereceklerini düşündükleri bireylerle yakın ilişkiler geliştirerek kan bağına dayalı olan akrabalıklara benzer yapıda yeni akrabalık bağları kurmuşlardır. Sonradan kurulan bu bağ aynı zamanda yeni bir grubun oluşmasını ve dolayısıyla geleneksel kültürdeki yapıya benzemekle beraber ihtiyaçlar ve koşullar doğrultusunda form değiştiren bir kültürü de beraberinde getirmiştir. Sanal akrabalıkların kurulmasıyla birlikte bir toplumsal yapının içinde gruplar ve bu grupların oluşturduğu alt kültürler ortaya çıkmaktadır. Marshall’a (1999:285) göre grup, “Resmi ya da gayri resmi üyelik ölçütleriyle tanımlanan, görece istikrarlı bir karşılıklı ilişkiler modeliyle birlik olma duygusunu paylaşan ya da kendilerini birbirlerine bağlı hisseden çok sayıdaki kişinin oluşturduğu bir küme.” şeklinde tanımlanmıştır. Bu bağlamda lise öğrencileri arasındaki kankalık ilişkisi birlik olma, karşılıklı bağlılık hissetme, belli ölçütleri taşıma gibi özellikler sebebiyle kankalık ilişkisi bulunan lise öğrencilerinin bir grup oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Kankalık ilişkisi bulunan lise öğrencilerinin bir grup olması, bu grubun belirli kıstaslarla ortaya çıkması aynı zamanda bu grubun kendine özgü bir kültür oluşturduğuna da işaret etmektedir. Erdoğan ve Alemdar (2005:14) kültür kavramını “Kültür insanın sosyal içindeki kendini ve dolayısıyla sosyal yaratıştaki ifade biçimidir.” şeklinde tanımlamıştır. Tabakcı (2008:13) ise kültürün farklı perspektiflerden farklı biçimlerde tanımlayan Bodley’in işlevsel kültür tanımını “İnsanların çevreye uyum sağlama ya da birlikte yaşamının getirdiği problemleri çözme yoludur.” şeklinde ifade etmiştir.

Toplumsal yapı içerisinde yer alan ve bir grubu temsil eden kankalık ilişkisi bulunan lise öğrencileri, kankalık ilişkisinin oluşmasındaki amaç, ilişkinin yapısı,

işleyişi, işlevi bakımından belli kurallar dâhilinde ortaya çıkmış ve kanka olan lise öğrencileri bu kıstaslar doğrultusunda bir grup oluşturmuşlardır. Oluşan grup ise kendi içinde bir alt kültürün oluşmasına zemin hazırlamıştır. Jenks (2005:22) “Bir toplum, her birinin kendine has düşünüş ve eylem tarzı olan birçok alt grubu kapsar. Kültürlerin içinde yer alan bu kültürler, alt kültür olarak adlandırılır.” şeklinde alt kültürü tanımlamıştır. Grupların kendine özgü kurallar ve davranışlar bütünüyle oluşturdukları alt kültürler, toplumu oluşturan bir parça olarak diğer alt kültürlerle uyum içerisinde varlıklarını sürdürürler. Er (1988:29) alt kültürün özellikleriyle ilgili olarak “Alt kültürler denildiğinde mesleklerin, sosyal sınıfların hatta toplumsal cinsiyetin ya da belli yaş gruplarının kültürel yapılanmaları kastedilmektedir. Tüm bu alt kültür grupları kendilerini önemli ölçüde üst kültürün paydası olarak görürler ve öteki alt gruplarıyla aralarında oluşan farkları bir uyumsuzluk ve çatışma hâline dönüştürmezler.” bilgisini vermiştir.

II. BÖLÜM:

SANAL AKRABALIK VE KANKALIK

2.1. AKRABALIĞIN TANIMI VE ÇEŞİTLERİ

Arapçadan dilimize geçen akraba kelimesi Türkçe Sözlük'te (2019:72) “1. huk. Kan bağıyla birbirine bağlı olan kimseler. 2. Oluşturma yönünden aynı kaynağa dayanan şeyler. 3. mec. Biri, diğerinin doğurduğu sonuç veya olgular” şeklinde tanımlanmıştır. Akrabalık ise “İnsanlar arasında bazı alâka şekilleri, gerçek veya öyle sayılmış olan ortak bir soy üzerine kurulu bağlantılar gösteren oldukça geniş anlamlardaki bir terimdir.” (Ülken, 1969:11) şeklinde tanımlanmıştır. Emiroğlu ve Aydın (2003:23) tarafından hazırlanan sözlükte akrabalık “Soy ve evlilik yoluyla kültürel olarak kabul edilmiş toplumsal ilişkiler sistemi.” şeklinde tanımlanmıştır. Akraba sözcüğü anlamının yanı sıra etimolojik olarak da incelenmiştir. Nişanyan Sözlük'te akraba sözcüğünün etimolojik kökeni “Arapça ḳrb kökünden gelen akrībā' أَقْرَبَاءُ “yakınlar” sözcüğünden alıntıdır. Bu sözcük Arapça قَرِيب قَرِيب “yakın” sözcüğünün affilâ vezninde çoğuludur.” (URL 3-2022) şeklinde açıklanmıştır.

Akrabalık tanımlarında ifade edildiği üzere kan bağının vurgulanması kişi seçimini dolayısıyla paylaşımı, birleşmeyi, bütünleşmeyi sınırlamaktadır. Bununla birlikte bazen inanılan dinin gereği olarak sanal akrabalıklar oluşturulabilmektedir. Bu bağlamda kan bağına ve evlilik bağına dayalı olan ve akrabalıkların yanı sıra farklı akrabalıklar da ortaya çıkmıştır. Akrabalıkları sınıflayan çeşitli tasnifler mevcuttur. Akrabalık sistemleri, akrabalık çeşitleri, akrabalık terimleri vb. şeklinde tasnifler farklılaşabilmektedir. Yıldırım ve Karataş'ın (2014: 43,44) tasnifine göre akrabalık çeşitleri genel olarak üç başlık altında toplanmıştır:

- 1- Kan bağı ve buna bağlı olarak ortaya çıkan kan veya soy akrabalığı,
- 2- Evlilik bağı ve buna bağlılık yoluyla ortaya çıkan akrabalık,
- 3- Psikososyal, sosyo-ekonomik veya sosyokültürel bağlar ve buna bağlı olarak ortaya çıkan sanal akrabalıklar.

Akrabalık terimlerini sınıflayan Balaman (1982:13) ise bu terimleri üç başlık altında el almaktadır. Balaman'ın sınıflandırmasında sanal akrabalıklar “düzmece akrabalıklar” şeklinde ifade etmiş olması dikkat çekicidir.

1. Soya dayalı akrabalık terimleri
2. Evliliğe dayalı akrabalık terimleri
3. Sonradan kazanılan düzmece akrabalık terimleri.

Akıncı (2019:250) da akrabalık sistemlerini üç temel başlık altında değerlendirmiştir. Balaman'nın sanal akrabalığı “düzmece akrabalık” şeklinde tanımlamasına karşılık Akıncı üç başlık altında ele aldığı tasnifinde sanal akrabalığı “kurgusal akrabalık” olarak vermiştir.

1. Kan Bağı
2. Hısımlık (Affinal Akrabalık)
3. Kurgusal (Fiktif) Akrabalık.

Literatürde akrabalık bağlantılarını ortaya koymak amacıyla akrabalık terminolojisi üzerine çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Balaman (1982:8), akrabalık terminolojisinin ad babası olan Morgan'ın akrabalık terimlerini sınıflayıcı ve betimleyici (tanımlayıcı) olarak ikiye ayırdığını; Rivers'in ise bu gruplamaya belirleyici özellik katarak akrabalık terimleri sınıflamasını üçe ayırarak incelediğini belirtmiştir. Akıncı (2019:252) ise antropologların akrabalık adlandırma düzenlerini Eskimo, Hawaii, Iroquois, Crow, Sudan, Omaha, Kariera ve Aranda gibi bazı örnek sistemler altında birleştirdiğini ifade etmiştir. Emiroğlu (2012:1692) “Akrabalık genel olarak ikiye ayrılır; kan akrabalığı ve kayın akrabalığı.” şeklinde akrabalığı iki başlık altında toplamıştır. Akrabalık düzenlerinin her toplumda farklı şekillerde var olduğunu ifade eden Bates (2013:277) doğum yoluyla akrabalık (kandaş akrabalık), hısımlık ve sanal akrabalık olmak üzere üç başlık altında akrabalıkları sınıflandırmıştır.

Kan bağı olmadan kurulan akrabalıklar için “Genellikle akraba olmayan yabancılarla kurulan bir akrabalıktır. Böylece gerçek akrabalıklar dışında, başka kimselerle de bir güç ve destek sağlanmış olur bu tür akrabalıklarda yüksek derecede karşılıklı görev duygusunu içeren kişisel bağlantılar söz konusudur.” (Tezcan,1982:114) ifadesi kankalık kurumunun bir sanal akrabalık olabileceği

görüşünü desteklemektedir. Kankalık kurumu kişilerin beklentilerine cevap vermesi, karşılıklı olarak kişilere sorumluluk yüklemesi, kişisel tercih sonucu oluşturulması yönüyle sanal akrabalık olarak değerlendirebilmesi noktasında bazı veriler sunmaktadır. Araştırmanın konusunu oluşturan kankalık aralarında kan bağı veya hısımlık bulunmayan kişiler arasında kurulan bir bağa dayalı olması nedeniyle bir sanal akrabalık kurumu olarak düşünülmüştür. Bir sanal akrabalık kurumu olarak kankalık kurumunun oluşumu, gelişimi, bitirilmesi, işlevleri üzerine yapılan bu çalışmada kankalık kurumunun yapısı ve günümüz gençleri için rolü ortaya koyulmuştur.

Çalışmada lise öğrencilerinin arkadaşlık ilişkilerinin yanı sıra daha yakın ilişkiler geliştirdikleri kankaları aracılığıyla sosyal bağlarını genişlettikleri ve toplumsallaşmaları sürecinde kankaları tarafından desteklendikleri belirlenmiştir. Güç (2018:241), bu konuda “Arkadaşlık ilişkilerinden genişletilerek kurulan bu tarz akrabalıklar resmi olmayan toplumsal destek ağlarıdır. Bu ağlar vasıtasıyla kişiler sosyal bağlarını genişletmekte ve güçlendirmektedir” ifadesiyle arkadaşlığın ilerletilmesi ve kişiler arası kurulan bağın güçlendirilmesine dikkat çekmektedir. Kankalık kurumu, resmî nitelik taşımasa da kişilerin manevî ihtiyaçlarını gidermek amacıyla birbirlerine destek olmaları, sosyal bağlarını genişletmeleri bağlamında değerlendirildiğinde bir sanal akrabalık kurumu olarak kabul edilebilir. Dolayısıyla çalışmada elde edilen bilgiler ışığında kankalık kurumunun bir sanal akrabalık olabileceği üzerinde durulmuştur.

2.2. AKRABALIK VE SANAL AKRABALIK ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Kişilerin kendini değerli hissetmek, acıyı ve sevinci paylaşmak, kendini korumak, yalnızlıktan kurtulmak gibi çeşitli ihtiyaçları kan bağına dayalı olmayan ve sanal akrabalık olarak tanımlanan kurumların oluşmasında önemli rol oynamıştır. Oluşan ihtiyacın giderilmesi hem psikolojik hem sosyolojik açıdan kişinin doyuma ulaşmasını sağlarken kişinin istediği ve tercihi doğrultusunda yeni akrabalık kurumlarının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bu kurumlar ihtiyaca göre şekillenen, değişen ve dönüşen yapıya sahiptir. Dolayısıyla kişinin ve toplumun yaşadığı çağ ve ihtiyaçlarına göre şekillendirdiği toplumsal yapıyı anlamak amacıyla sanal akrabalıklar üzerine birtakım çalışmalar yapılmıştır.

Literatürde sanal akrabalıklar üzerine yapılan çalışmalar geçmişe nazaran artmasına rağmen yeterli değildir. Dünya literatüründe sanal akrabalıklar üzerindeki öncü çalışmaları yapan H. Lewis Morgan (1871) “Systems of Consanguinity and Affinity of the Human Family” adlı çalışmasında tanımlayıcı ve sınıflayıcı olarak adlandırdığı iki temel akrabalık sistemi olduğunu ve akrabalık terimlerinin toplumsal kurumları işaret ettiğini belirtmiştir.

Akrabalık üzerine yapılan çalışmalarda ilk atılımlar 1920’lerde işlevci kuramcılarla başlamıştır. Brown ve Malinowski akrabalığın diğer kurumlarla işlevinin yanı sıra akrabalık davranışlarının sistematüğini de ortaya koymuşlardır. Malinowski’nin “A Scientific Theory of Culture” (1965) adlı yapıtında kültürün ana unsurunu insanların kalıcı gruplar halinde örgütlenmesi olduğunu belirtmiş ve bu örgütlenmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan kurumları işlevsel analiz ile açıklamıştır. Radcliffe-Brown, 1922 yılında “The Andaman Islanders: A Study in Social Organization”, 1950’de “Structure and Function in Primitive Society” ve Daryll Forde ile birlikte hazırlanan “African Systems of Kinship and Marriage” adlı eserlerinde akrabalığı toplumları bir arada tutan ahlaki evren olarak tanımlamış ve yapısalci işlevselciliğe katkı sağlamıştır.

Türk literatüründe ise sanal akrabalıklar üzerine yapılan çalışmalar yakın geçmişte başlamıştır. Bu alandaki en eski çalışma Osman Nazif’in *Halk Bilgisi Haberleri* dergisinde yayınlanmış olan “Balıkesir Civarında Aile, Komşu, Hemşeri Hukukuna Ait Bilgiler” (1933) başlıklı yazısıdır. Cavit Oral’ın *Ülkü* dergisinde yayınlanmış olan “Çubuk Köylerinde Kardeşlik” (1948) başlıklı yazısı, Abdülkadir İnan’ın “Eski Türklerde ve Folklorda Ant” (1948) başlıklı makalesi yapılan ilk çalışmalar arasındadır. Orhan Türkdoğan, *Türk Kültürü Araştırmaları* dergisinde yayınladığı “Türklerde Kirvelik ve Sünnet Geleneği” (1966) başlıklı makalesinde kirveliliğin coğrafi ve kültürel yayılımı üzerinde durmuş, kirveliliğin toplum hayatındaki önemine dikkat çekilmiştir. Ali Rıza Balaman’ın “Sosyal Antropolojik Yaklaşımla Akrabalık Evlilik ve Türleri” (1982) adlı yapıtı akrabalık, evlilik ve türleri, düzmece akrabalıklar ve alan çalışması şeklinde dört başlıktan oluşmuştur. Mahmut Tezcan ise “Tasavvuri Akrabalık ve Ülkemizdeki Uygulama” (1982) başlıklı makalesinde çeşitli akrabalık ilişkilerinden bahsetmektedir.

1991 yılında hazırlanan *Türk Aile Ansiklopedisinin* birinci cildinde Ahmet Maden “Türkiye’de Akrabalık İlişkileri ve Türleri” adlı yazısında kan bağı ve evlilik dışı akrabalık ilişkileri üzerinde durmuştur. 2004 yılında Ayşe Kudat “Kirvelik (Sanal Akrabalığın Dünü ve Bugünü)” adlı yapıtında kirveliliği toplumsal yaşam pratiği içinde incelemesinin yanı sıra çalışmasında sanal akrabalık kavramını da tartışmıştır. Serpil Altuntek (2001), *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi* dergisinde “Türkiye Üzerine Yapılmış Evlilik ve Akrabalık Araştırmalarının Bir Değerlendirilmesi” adıyla yayınlanan makalesinde başlangıçtan itibaren yapılan çalışmaları değerlendirmiştir. Mehmet Ersal (2011), “Alevi İnanç Sistemindeki Ritüellik Özel Terimler: Musahiplik” adlı makalesinde Ankara, Çankırı, Bursa, Eskişehir, Çorum, Tokat, Ordu, Isparta, Afyon illerinde yapılan alan araştırmalarında dokuz ilden elde edilen verilere göre hazırlanan musahiplik uygulamasını ortaya koymuştur. İlhami Durmuş (2011) “Türklerde Kan Kardeşliği ve Antla İlgili Unsurlar” adlı makalesinde ant kavramı ve Türklerdeki kan kardeşliğinde ant unsurları üzerinde durmuştur. Selim Emiroğlu (2012) ise “Türkçe Sözlükteki Akrabalık Adlarının Tasnifi” adlı makalesinde Türkçedeki akrabalık adlarını yaşça büyük olma, çokluk-teklilik anlam taşıma, yabancı olma gibi ölçütlere göre sınıflamış ve makalede kan kardeşliğini yay ayraç içerisinde kanka olarak vermiştir. Ayşe Yıldırım-Avdo Karataş 2014 yılında yayınlanan “Rüya Kardeşliği” adlı makalesinde, birbirinden farklı yerlere göç eden Kürt gruplar arasında görülen ve bir sanal akrabalık olan xwihûbiratiya xewnê (rüya kardeşliği) konusunu ele almışlardır. Berna Ayaz 2013 yılında Prof. Dr. Ali Duymaz danışmanlığında “Balıkesir Yöresinde Kan Bağı ve Evlilik Dışı Akrabalık İlişkileri Üzerine Bir Değerlendirme” adlı doktora tezini yapmıştır. Çalışmada özellikle sözlü kültür ürünlerinden yararlanılmıştır. Emel Adıgüzel (2014) “Sosyal Antropolojiye Göre Akrabalık Sistemleri ve Türkiye Türkçesindeki Akrabalık Adları” adlı yüksek lisans çalışmasını Prof. Dr. Erdoğan Boz danışmanlığında yapmıştır. Çalışmada Türk akrabalık sistemleri ile ilgili bilgiler ve akrabalık adlarının kökeni ve tasnifine yer verilmiştir. 2018 yılında Selçuk Gündüz, Doç. Dr. Gönül Reyhanoğlu danışmanlığında hazırladığı “Toplumsal Bir Kurum Olarak Erzincan Alevilerinde Musahiplik” adlı yüksek lisans tezinde alan araştırması, gözlem ve mülakatlar sonucunda elde ettiği verilerden hareketle musahipliğin günümüzdeki durumu ve işlevine dikkat çekmiştir. Metin Özarslan ve Hicran Karataş (2015) ise “Anadolu Türk Kültüründe Kadınlar Tarafından Tesis Edilen Tasavvurî Akrabalıklar” başlıklı makalesinde Türk kültür

ekolojisi bağlamında kadınlar arasında tesis edilen ahretlik, süt kardeşliği, örüden tutma kardaş gibi kardeşlik bağlarını değerlendirmişlerdir. Ayşe Güç (2018) “Geçirgen Sınırlar: Mardin’de Etnik-Dini Gruplar Arasında Sanal Akrabalık Bağları” adlı makalesinde etnografi yöntemiyle toplanmış verilerden hareketle kirvelik ve süt akrabalığı sanal akrabalıklarının analiz etmiştir. Bu çalışmanın konusunu oluşturan kankalık sanal akrabalık kurumuyla ilgili 2019 yılında Zeynep Şener “Üniversite Öğrencileri Arasında Kankalık Uygulaması: KTÜ Örneği” adlı bir makale yayınlamıştır. Söz konusu makalede Karadeniz Teknik Üniversitesi öğrencilerini yaş, aile türleri, cinsiyet, doğdukları yer gibi farklı değişkenleri de dikkate alarak üniversite öğrencileri için kanka kelimesinin kendine yakın hissettiği kişi veya grup anlamına geldiği tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada kanka anlamı ve kanka kelimesinin anlamına etki eden faktörler arasında manidar bir ilişki bulunmadığı da belirtilmiştir. Emrah Tunç (2021), “Sosyal Sermaye Teorisi ve Sanal Akrabalık Bağları Kapsamında Sivas’ta Kirvelik Kurumu” adlı makalesinde Sivas kent merkezindeki kirvelik kurumunu sosyal sermaye teorisi bağlamında ele alarak bu kurumun yöre insanı için işlevini ortaya koymuştur.

Sanal akrabalıklar geçmişten günümüze bir toplumu ayakta tutan sosyal örgütlenmeler olarak araştırmacıların dikkatini çekmiştir. Şartlara ve ihtiyaçlara göre değişen, dönüşen ya da işlevini yitirerek ortadan kalkan sanal akrabalıklar, insanlar var oldukça devam edecektir. Bu nedenle, insanların ihtiyaçları sonucu ortaya çıkan bu sosyal kurumlar üzerine yapılan ve yapılacak çalışmalar insanları daha iyi anlamaya yardımcı olacaktır.

2.3. SANAL AKRABALIK TÜRLERİ

Sanal akrabalıklarda öne çıkan temel özellik kişilerin ihtiyaçları doğrultusunda yine kendi seçimlerinin bir sonucu olarak oluşmasıdır. Dolayısıyla özellikle geleneksel yapıda çok çeşitli sanal akrabalıkların oluştuğunu görmek mümkündür. Sanal akrabalıkların en önemli özelliklerinden biri kendine özgü bir yapı ve kurallar bütünü oluşturmaları ve bu yapının zamanla kurumsallaşmasıdır. Kurumsallaşan yapıları tanımlamak amacıyla çeşitli yöntemler denenmiştir. Morgan, Rivers ve Kroeber’in akrabalık terimlerinin betimleyici veya tanımlayıcı olma özelliklerini tartışmışlar ve bu tartışmalar Radcliffe-Brown’un “Akrabalık sözcüklerinin tanımlayıcı olmaları onların aynı zamanda sınıflayıcı olmalarına engel

değildir.” (Balaman, 1982:11) yorumuyla son bulmuştur. Böylelikle akrabalık terimleri betimleyici ve sınıflayıcı olarak iki başlıkta incelenmiştir.

Tezcan’ın (1982) “Tasavvurî Akrabalık ve Ülkemizdeki Uygulamaları” başlıklı makalesinde sanal akrabalıkları şu şekilde sıralamıştır:

- Kan Kardeşliği
- Süt Kardeşliği
- Ahret Kardeşliği
- Yol Kardeşliği (Musâhiplik)
- Kur’an Kardeşliği
- Kirvelik
- Ebe Anneliği
- Kına Analığı
- Ad Babalığı
- Asker Arkadaşlığı
- Sınıf Arkadaşlığı
- Tutma Kardeşlik
- Sağdıçlık
- Yengelik
- Dünür Başı.

Sınıflandırmada yer alan ahret kardeşliği, musahiplik, Kur’an kardeşliği dini boyutta ortaya çıkan sanal akrabalıkları oluştururken kirvelik, asker arkadaşlığı, sağdıçlık gibi kurumlar ise sosyal boyutta ortaya çıkan sanal akrabalık kurumlarıdır.

Bir başka sınıflamaya göre sanal akrabalık türleri terimleri:

A- Soya dayalı akrabalık terimleri

B- Evliliğe dayalı akrabalık terimleri

C- Sonradan kazanılan düzmece akrabalık terimleri (Balaman, 1982:13)

Yapıtta sütkardeş, sütanne, sütnine, kan kardeş, yol kardeş (musahip), ahiret kardeş, sağdıç, yenge, oğlan yengesi, kına yengesi, kına anası, ad babası, kirve sonradan kazanılan düzmece akrabalık terimleri olarak belirtilmiştir. Sınıflandırmalar kurumların oluşumuna göre yapılmış, alt başlıklarda kurumların nasıl ortaya çıktıkları hususunda açıklamalara yer verilmemiştir. Balaman aynı yapıtta akrabalık sistemlerini:

A-Tek soylu akrabalık sistemi

- a. Babasoyu akrabalıklar
- b. Anasoyu akrabalıklar

B- Çift soylu akrabalık sistemleri

C-Değişik sapmalı (tercihli) akrabalık sistemleri olmak üzere üç başlıkta incelemiştir.

Ebrar Akıncı “Bizi Şekillendiren Kültür Sosyal Kültürel Antropolojiye Giriş” (2019:250-251) adlı yapıtında akrabalık sistemlerini kan bağı, hısımlık (affinal) akrabalık ve kurgusal (fiktif) akrabalık olarak üç başlıkta incelemiştir. Kuzey Amerika’da kişinin hala-teyze ve yengesinin yanı sıra annenin en yakın arkadaşına da “aunt” demesini kurgusal akrabalığa örnek olarak vermiştir. Türkiye’de de babanın en yakın arkadaşına amca, annenin en yakın arkadaşına teyze denildiği gözlemlenmektedir.

Adıgüzel (2013), Prof. Dr. Erdoğan Boz danışmanlığında hazırladığı “Sosyal Antropolojiye Göre Akrabalık Sistemleri ve Türkiye Türkçesindeki Akrabalık Adları” adlı yüksek lisans tezinde akrabalık terimlerini “kan (soy) yoluyla oluşan akrabalık adları”, “evlilik yoluyla oluşan akrabalık adları” ve “sonradan kazanılan (uydurma) akrabalık” olmak üzere üç başlıkta incelemiştir. Süt kardeş, süt anne, süt nine, süt baba, süt kız, süt oğul, kan kardeş, ahret kardeşi, sağdıç, yenge (oğlan yengesi, kına yengesi, gelin yengesi), kirve, besleme, haminne, yol kardeş ve ad babası gibi terimleri uydurma akrabalık adları olarak belirtmiştir. Bir başka akrabalık türleri tasnifi ise şu şekildedir:

- 1- Kan bağı ve buna bağlı olarak ortaya çıkan kan veya soy akrabalığı,
- 2- Evlilik bağı ve buna bağlılık yoluyla ortaya çıkan akrabalık,
- 3- Psikososyal, sosyo-ekonomik veya sosyokültürel bağlar ve buna bağlı olarak ortaya çıkan sanal akrabalıklar (Yıldırım ve Karataş, 2014:43,44).

Akrabalık sınıflamaları yapılırken akrabalığın ortaya çıkmasına neden olan etmenler göz önünde bulundurulmuştur. Sanal akrabalıklar, bireylerin tercihleri ve seçimleri doğrultusunda ortaya çıkmaktadır. Ancak sanal akrabalıklar ortaya çıkma nedenlerine göre farklı başlıklarda değerlendirilmemiştir. Bu bağlamda bir sanal akrabalık kurumu olarak üzerinde çalıştığımız kankalık kurumu da genel olarak sanal akrabalık başlığı altında değerlendirilmiştir. Dini boyutta herhangi bir yükümlülük taşınamaması sebebiyle kankalık kurumu sosyal kurum olarak ele alınmıştır.

Sanal akrabalık kurumlarının önemine ilişkin Sahlins (2014:97) “Akrabalık kandan daha yoğundur.” ifadesiyle vurgulamıştır. Akrabalık bağının kan bağına dayalı olma zorunluluğunu ortadan kaldıran bu ifade, sanal akrabalıkları kan bağına dayalı akrabalıklarla eşit tutan bir anlayışın Sahlins’in deyiimiyle müşterek varoluşun özümsemesi gerekliliğini ön plana çıkarmıştır. Köknel (1997:270) “Gerçek arkadaşlık iki ayrı gövdede yaşayan tek ruhtur.” ifadesiyle Sahlins’in görüşünü örneklemekte ve desteklemektedir.

2.4. KANKALIĞIN TANIMI, ETİMOLOJİK KÖKENİ VE TARİHÇESİ

Günümüzde özellikle lise öğrencilerinin jargonunda¹ “kanka, kanki, bro, sis, sister” gibi ifadeler sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Lise öğrencileri arasında kullanılan bu ifadeler arasında kanka kelimesinin daha sık kullanılmasından hareketle çalışma kankalık üzerine yapılmıştır. Yapılan ön çalışmada kankanın Türkçe kan kardeşten türemiş olduğu görüşü reddedilmemiş dolayısıyla çalışmamıza kaynaklık etmiştir. Nitekim gelenekler ihtiyaçlara göre şekillenen, değişen ya da ortadan kalkan esnek bir yapıya sahiptir. Kankalık kurumunun geleneksel Türk kültüründe var olan kan kardeşliğinden türemiş olduğu varsayımının kabul görmesi geleneksel kültürün günümüze yansması olarak düşünülmüştür.

Bilindiği üzere geleneklerin kuşaklar arası aktarımı farklı yollarla gerçekleşmektedir. Çobanoğlu (2000) kültür ortamlarını sözlü, yazılı ve elektronik kültür olmak üzere üçe ayırır. Bu kültür ortamları birbirlerinden etkilenir ve birbirini besler. Dolayısıyla kültürün pekişmesi, beslenmesi veya korunması kültür ortamlarının birbirini etkilemesi yoluyla meydana gelir. Bu bağlamda geleneksel

¹ Aynı meslek veya topluluktaki insanların ortak dilden ayrı olarak kullandıkları özel dil veya söz dağarcığı.

Türk kültüründeki kan kardeşliğinin farklı kültür ortamlarındaki değişimi veya dönüşümü kankalık olarak kabul edilebilir.

Günümüzde lise öğrencilerinin kanka kelimesini kan kardeş kelimesine nazaran daha sık ve yaygın olarak kullanması bu dönüşümün neticesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla beraber lise öğrencilerinin kanka kelimesini yaygın kullanmalarını Z kuşağı olarak teknolojiyle iç içe yaşamalarına bağlamak mümkündür. Taş ve Kaçar (2019:653) Z kuşağının döneminin özelliklerini şu şekilde açıklamaktadır:

Z kuşağının içinde bulunduğu döneme bakıldığında baş döndürücü teknolojik hız, bilgiye kolay erişebilme olanakları, refah seviyesinin önceki kuşaklara göre daha yüksek olması, sosyal medya ve akıllı telefonların yaşamda yer alması, küresel gelişmelerin kısa sürede ülkeye girmesi en önde gelen örneklerdendir.

Özellikle teknoloji çağında yaşayan ve Z kuşağı olarak adlandırılan liseli gençlerin elektronik kültür ortamında yetiştikleri düşünüldüğünde, teknolojinin sunduğu hızdan dolayı gençlerin kısa ve hızlı gerçekleşen söz ve eylemleri tercih etmeleri nedeniyle kan kardeşliğinin kanka olarak evrildiğini düşünmek mümkündür. Dijital ortamdaki yabancı film ve dizileri izleyen, yabancı dilde kitap okuyan aynı zamanda ikici veya üçüncü yabancı dili öğrenen bu kuşağın jargonunda kanka sözcüğünün yanı sıra “bro, sis, sister” sözcüklerinin de kanka yerine kullanıldığı da gözlenir. Bu durum teknolojik çağın bir getirisi olarak kabul edilebilir.

Kelimenin etimolojik kökeni incelendiğinde Roma dilinde “arkadaş, yoldaş” (URL-4 2022) şeklinde ifade edilmekle birlikte bu bilgiye ek olarak “Kanka (eril) ve kanki (dişil) biçimleri Çingenece gramere uygundur. Sözcüğün Türkçe kan kardeşi deyiminden türediğine dair yaygın görüş kanıta muhtaçtır.” notu da düşülmüştür. Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan Türkçe Sözlükte (2019:1299) kanka “Kardeş kadar yakın olan kimse”, kankalık ise “kanka olma durumu” şeklinde tanımlanmıştır.

Kanka kelimesi dijital kaynaklarda ilk olarak Ekşi Sözlük’te kanka başlığı altında Booster adlı kullanıcının “Kızların yanında artistik olsun diye en yakın arkadaş grubuna kankalar, bireylerine de kanka deme olayı 1997 yılında moda olmuştu sanırım.” (URL-5 2022) yorumuyla 27.09.1999 yılında karşımıza çıkmaktadır. Kanka kelimesinin yaygınlaşması bağlamında televizyondaki dizilerin etkisi dikkat çekicidir. Nitekim 1998 yılında yayımlanan “Ruhsar” adlı dizide Mazhar karakterinin yakın arkadaşı Müfit’e kanka şeklinde seslenmesi, 2004-2009

yılları arasında yayımlanan “Avrupa Yakası” adlı dizide Gaffur karakterinin “Ölümüne kankayız.” cümlesini kullanması televizyonun kanka kelimesinin yaygınlaşmasında bir araç olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda elektronik kültürün kanka kelimesinin yaygınlaşması ve pekişmesi noktasındaki etkisi kayda değerdir.

Günümüzde akrabalık kavramına yüklenen anlam biyolojik bir yapıdan çok psikolojik bir yapı kazanmıştır. Gençlerin kan kardeşliği (kanka) dedikleri dostları ile her türlü sırlarını paylaştıkları görülür (Emiroğlu,2012:1076). Modern çağda şehirleşmenin artması, teknolojinin yaygınlaşması bireyin kendini yalnız hissetmemesi ve sosyalleşmesi bağlamında psikolojik ihtiyaçlarının bir sonucu olarak kankalık kurumunun oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Kanka kelimesi “Kan kardeş” teriminden doğmuştur. Kan kelimesinin tamamı ve “Kardeş” kelimesinde “Ka” bölümünün birleşmesinden oluşmaktadır. Son zamanlarda “kanka” kelimesinin “kanki” şeklinde de kullanıldığı sıkça görülmektedir. Kanka demek kendisine bir arkadaştan daha yakın, tıpkı bir kardeş gibi olmak demektir. Yedikleri, içtikleri, eğlenceleri, üzüntüleri bir olan kişiler demektir (URL-6 2022).

Kankalığın kan kardeşin eş anlamı olarak kabul görmesi durumu ise geleneğin ihtiyaçlara göre şekillendiğinin ve dönüştüğünün göstergesidir.

Kan kardeşliği kelimesinin kanka kelimesine dönüşmesi ve sözlü gelenekte sıkça kullanılması, kanka kelimesinin farklı alanlarda kullanılmasına zemin hazırlamıştır. Zengin (2018:94) “Güngören Belediyesi Kan kardeşliği kulübü KANKA kana gereksinimi olanlarla kan vermek isteyenleri buluşturmak amacıyla kurulan bir organizasyondur. Kanka kelimesi bir sosyal sorumluluk projesinin adı olarak da kullanılmıştır” ifadesiyle kanka kelimesinin sosyal sorumluluk projelerinde kullanıldığını belirtmiştir. Bu durum kan kardeş kelimesinin kullanımının yerini kanka kelimesine bıraktığını ve kanka kelimesinin kullanılmasının toplumsal kabul gördüğünü ortaya koymaktadır. Kan kardeşliği kulübü olarak kabul edilen KANKA, Kızılay iş birliğiyle ilçedeki 12. Sınıf öğrencilerine kan verme bilinci kazandırmak amacıyla eğitimler düzenlemiştir. Bu bağlamda eğitimlerin özellikle lise öğrencilerine yönelik düzenlenmesi dikkat çekmektedir. Ayrıca kanka kelimesinin kan kardeşliğinin kısaltılması olarak bir sosyal sorumluluk projesinde kullanılması lise öğrencileri arasında kankalık kurumunun varlığını ortaya koymaktadır.

“How I Met Your Mother?” dizisinde yer alan karakterlerden Barney Stinson ve Matt Kuhn, “The New York Times Bestseller” arasında kabul edilen “Kanka Kanunları” kitabını dizideki erkek karakterler arasında geçen repliklerden hareketle yazmışlardır. Kitapta erkek kankalar söz konusu olduğu için kitap “The Bro Code” adıyla yayımlanmıştır. Kankaların neler yapıp neler yapamayacağı maddeler halinde sıralanmıştır. Kankalık kurumu yazılı kültür aracılığıyla da aktarılabilen ve farklı ülkelerde de kabul gören bir sanal akrabalık kurumu olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle kurumun farklı bölgelerdeki varlığı, dijital ve yazılı kültürde yerini alması önemlidir.

“Çok Güzel Hareketler 2” adlı televizyon programının 9. bölümünde “Baba Kanka” (URL-7 2022) adlı skeçte kanka kelimesi kullanılmış ve skeçte lise öğrencisi olan bir çocuğun anne-babası, çocuklarıyla yakın arkadaş olmaya çalışarak çocuğun problemlerinin çözümüne yardımcı olmak istemişlerdir. Aynı televizyon programının 46. Bölümünde “Kanka Burger” (URL-8 2022) adlı skeçte ailesi tarafından evlendirilmek istenen bir kızın kankasından yardım istemesi ve ailesini evlendirme fikrinden vazgeçirmeye çalışması konusu işlenmiştir. Her iki skeçte de kankalık başlığı altında “yardımlaşma, dayanışma, yakın olma, problemi çözüme kavuşturma” ana temaları ön plana çıkarılmıştır. Kankalığın televizyon programlarında kullanılması toplumsal kabulün sağlandığına, kankalığın bir kurum olarak bireyler için belirli ihtiyaçlar çerçevesinde ortaya çıkan ve belirli işlevleri yerine getiren bir kurum olduğuna işaret etmektedir.

III. BÖLÜM: KANKALIĞIN ANLAMI

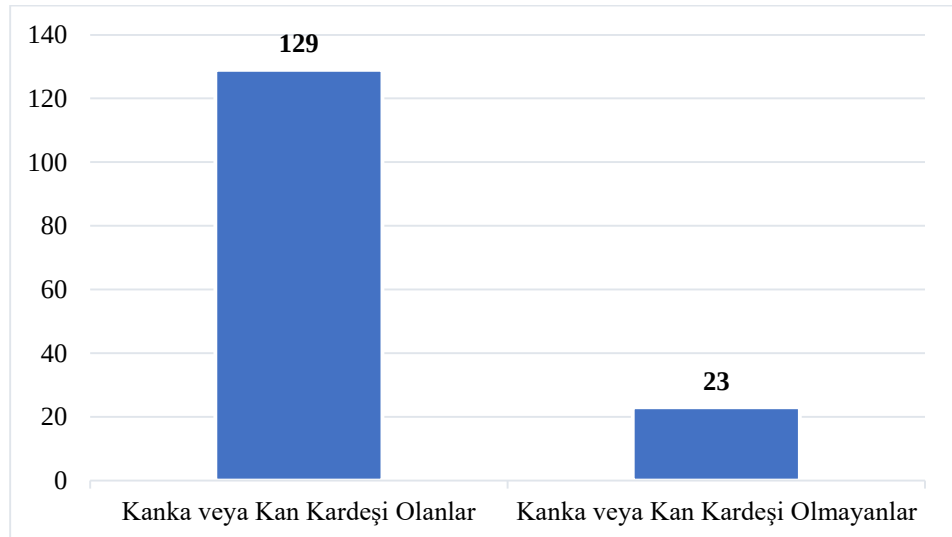
3.1. KANKALAR AÇISINDA KANKA KELİMESİNİN ANLAMI VE KÖKENİ

Bir sanal akrabalık olarak kankalık kurumu her kurumda olduğu gibi belirli ihtiyaçlar etrafında şekillenen ve kendine özgü anlamı, yapısı, işleyişi olan bir sisteme sahiptir. Dolayısıyla kurumun oluşumunda kişilerin birbirlerine yükledikleri anlam, aynı zamanda birbirlerine nasıl hitap edeceklerini ve kurumun adını da belirlemiştir.

Araştırma için hazırlanan sorularda ilk olarak kankası olan kişilerin “kanka” kelimesine yükledikleri anlam yani kankanın ne ifade ettiği sorusuna cevap aranmıştır. Ayrıca öğrencilere kanka kelimesinin kökeni hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları da sorulmuş olup kişilerin bu kurumun sözlü gelenekteki anlam ve kökenine dair bilgileri ortaya çıkarılmıştır.

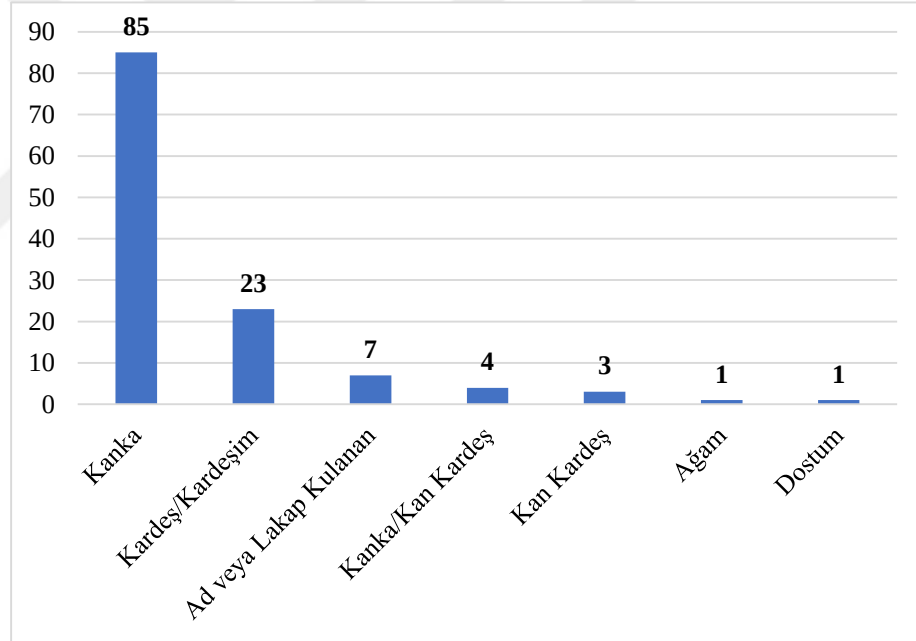
Dijital ortamda gönderilen soruları gönüllülük esasına bağlı olarak yüz elli iki lise öğrencisi cevaplamıştır. “Kankanız veya kan kardeşiniz var mı? Ona kanka mı kan kardeşim mi diyorsunuz? Neden?” sorusuna 23 öğrenci kankası veya kan kardeşi olmadığı şeklinde cevap vermiştir. 129 öğrenci ise kankası veya kan kardeşi olduğunu bildirmiştir.

Grafik 1: Kankası/kan kardeşi olan öğrenciler

Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle öğrencilerin kanka olarak gördükleri kişilere farklı söylemlerle hitap ettikleri belirlenmiştir. 129 öğrenci arasından 1 kişi kankasına “ağam” diğer 1 öğrenci ise “dostum” şeklinde hitap ettiğini yazmıştır. Kankasına hem kan kardeş hem de kanka diyen 4 öğrenci, her iki hitap şeklini kullanmayan 5 öğrenci, kankasına adıyla veya kendi taktığı lakapla hitap eden 7 öğrenci, kankasına “kardeşim, kardeş” şeklinde hitap eden 23 öğrenci olduğu saptanmıştır. Kanka olarak kabul ettikleri kişilere farklı söylemlerle hitap eden öğrencilerin yanı sıra kan kardeş şeklinde hitap eden 3 öğrenci belirlenmiştir. Araştırmanın çıkış noktasını oluşturan “kanka” kelimesini kankasına hitap ederken kullanan 85 öğrenci olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla günümüz lise öğrencileri arasında kurulan bağ kanka kelimesine yükledikleri anlamla özdeşleşmiş ve kurumun adının oluşmasına katkı sağlamıştır.

Grafik 2:
Öğrencilerin kankalarına nasıl hitap ettikleri

Grafikte yer alan bilgilerden hareketle öğrencilerin kankalarına hitap ederken kullandıkları kelimeler belirlenmiştir. Dolayısıyla sorulara cevap veren öğrencilerin kankalarına hitap şekillerinin yanı sıra kanka kelimesine yükledikleri anlamlar ve kanka kelimesinin eşdeğer tutulduğu diğer kelimeler de belirlenmiştir. Çalışmada öğrenciler kankalarına farklı hitap etme nedenlerini de açıklamışlardır. Kankasına kan kardeş olarak hitap eden kişiler kankalarıyla çocukluk arkadaşı olduklarını, kankalarını kanlarından bir parça olarak hissettiğini ve gerçekten kan kardeş olduklarını belirtirken; kankasına dost diyen kişiler kankalarının dostluk

kelimesini hak ettiklerini ve bu hitap şeklinin daha hoş olduğunu belirtmişlerdir. Kankalarına adıyla hitap eden kişiler kanka ve kan kardeşi kelimelerinin aynı anlamda olduğunu ve bu kelimeleri çok ciddi bulmadıklarını; hitap şeklinin samimiyeti ifade ettiğini belirten bir öğrenci kankasına kendi belirlediği bir hitapla seslendiğini belirtmiştir. Kankasına her iki hitap şekliyle seslenmeyen kişiler bu hitapları samimi ve mantıklı bulmadıkları cevabını vermişlerdir. Kanka ve kan kardeş hitaplarının ikisini de kullanan kişiler kankalarının her zaman yanlarında olduğu, onları kendilerine çok yakın gördükleri, arkadaştan öte kardeş gibi oldukları ve kankalarının çok değerli olduğu cevabını vermişlerdir. Kankalarına kardeş şeklinde hitap eden öğrenciler kankalarına çok değer verdiklerini, her an yan yana olduklarını, hem iyi hem kötü gün dostu olduklarını, kardeş gibi birbirlerini sevdiklerini, birbirlerini sevip dertleştiklerini, birbirlerine hak verdiklerini ve birbirinin hayatına geçiş yaptıklarını belirtmişlerdir. Kankalarına kanka şeklinde hitap eden öğrencilerden üçü kanka kelimesinin daha hoş ve daha kısa olduğunu yazmıştır. Kanka kelimesini kullanan öğrenciler, kankalarının herkesten farklı olduğunu, çocukluktan beri yan yana olduklarını, birbirlerinin yanında rahat olduklarını ve eğlendiklerini, birbirlerini anladıklarını ve koruduklarını, birbirlerini kardeş yerine koyduklarını ve birbirlerinin en değerlileri olduğunu belirten ortak görüş bildiren cevaplar vermişlerdir.

Verilen cevaplar analiz edildiğinde bireylerin kendini rahat hissedebilmesi, kendini değerli hissetmesi, korunma ve anlaşılma noktasında her zaman yanında birine ihtiyaç duyması, kendini özel hissetmesi için aile bireyleri dışında birine ihtiyaç duymaları bu kurumun oluşmasına zemin hazırlamıştır. Özellikle öğrencilerin bu ihtiyaçları karşılayan kişilere ortak bir söylemle hitap etmeleri söz konusu çalışmanın konusu olan kankalığın bir hitap şeklinin ötesinde bir sanal akrabalık kurumu olarak karşımıza çıktığı görüşünü desteklemektedir. Balaman'ın (1982: 8) "Herhangi bir kültürün dilinde var olan akrabalık terimlerinden her biri, o terimi simgeleyen kişiyle, o terimi kullanan kişi arasında bir dizi toplumsal ilişkinin varlığını belirtir." ifadesi birbirlerine kanka olarak hitap eden öğrenciler arasındaki ilişkinin kan bağına dayalı olmayan akrabalık olarak değerlendirilebilmesini olağan kılmaktadır. Demez (2012:5) ise "Dilin egemen değerleri toplumsal yapıya paralel olarak yansıtan bir sembol olduğu kabul edilirse, akrabalık tanımlamalarının sosyal dayanışma, güven, kendini ait hissetme gibi işlevlerinin yanında bağlılık,

sorumluluk, yasaklar gibi özellikleri ile de disiplin ve denetleme aracı olarak işlev gördüğü söylenebilir.” ifadesiyle kankalığın bir sanal akrabalık olarak kabul edilebilmesinin yanı sıra kankalık kurumunun işlevlerine de ışık tutmuştur.

Kan kardeş kelimesinin bazı öğrenciler tarafından kullanılması, bazı öğrencilerin kan kardeş ile kankanın aynı anlama geldiğini belirtmesi, bazı öğrencilerin ise kan kardeş ve kanka kelimelerinin her ikisini kullanması kan kardeşliği ile kankalık kurumları arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir. Sanal akrabalıklar çağa göre şekillenen, evrilen, değişen, işlevini yitirerek ortadan kalkabilen, yeniden ortaya çıkabilen yapıya sahiptir. Her ne kadar kan kardeş ve kanka kelimelerinin kullanımı arasında bir bağ olsa da nicelik bağlamında kankası olan kişilerin sayısının fazla olması, kan kardeşi olanların kanka ifadesini kullanmaması kankalık kurumunun yeni bir forma dönüşmüş sanal akrabalık olduğunu ortaya koymaktadır.

Akrabalık sistemleri toplumsal yapıyı örgütleyen baskın bir kurum ve düşünce modelidir. Yapısal devamlılığın sağlanması için sosyal olarak esnek ve bütüncüdür(holistik). Toplumun bütün yapıları ve süreçleri ile doğrudan bağlantılı olduğu için sosyal değişimle evrilir, yeni formlar edinir, yeniden üretilebilir veya ortadan kalkabilir (Yıldırım ve Karataş, 2014:37).

Kan kardeşliği, sözlü kültürde çeşitli ritüellerle gerçekleştirilen ve karşılıklı güvenin dayanağı olan ant müessesine dayanan bir sanal akrabalıktır. Ancak günümüzde dini inancın zayıflaması, teknolojinin gelişmesiyle birlikte her şeye hızlı ulaşma ve dolayısıyla hızlı yaşayıp hızlı tüketme, iletişim ve ulaşım ağının gelişmesi kişilerin ihtiyaçlarının hızlı değişimine ve ant kavramının önemini yitirmesine neden olmuştur. Bu bağlamda geleneksel yapının ihtiyaçlarına yönelik oluşturulan kan kardeşliği kurumu varlığını sürdürse de kankalık modern yapının hızına uygun olarak ortaya çıkan, kişilerin psikolojik ve sosyolojik ihtiyaçları karşılayan bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Kan kardeşliğinin devam etmesi ancak bu kuruma rağmen kankalığın yeni bir forma dönüşmüş bir kurum olarak ortaya çıkması sanal akrabalıkların bireysel ve sosyal değişimlerin bir sonucu olduğunu göstermektedir. Ekici (2008), geleneğin zaman, mekân gibi ögelere bağlı olarak olumlu veya olumsuz olarak değişebileceğini, gelişebileceğini dolayısıyla teknolojik düzenin bir getirisi olarak kendini koşullara göre güncelleyebileceğini ifade etmektedir. Ekici

(2008:36) geleneğin değişmesi, gelişmesi ve güncellenmesine ilişkin görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir:

Zaman, mekân ve sosyal yapıyla uyumlu hale getirmek için yapılan her değiştirme olumlu karşılanmakta ve gelişme olarak kabul edilmektedir. Aksi takdirde, herhangi bir alanda var olan geleneğin bozulmasından, yozlaşmasından ve yok olmasından söz etmek durumundayız. Güncelleme düşüncesi de tam burada, bu noktada ortaya çıkmakta ve kısaca; “kaybolmaya karşı durmak için yapılan müdahale” şeklinde tanımlanabilir.

Geleneksel Türk kültüründeki kan kardeşliği kurumunun özelikle lise öğrencileri arasında geleneğin güncellenmesi ve dolayısıyla yeni bir forma dönüşerek günümüzdeki kankalık kurumu olarak karşımıza çıktığını söylemek mümkündür. Ekici (2008:38) “Sonuç olarak; geleneğin içinde yenilemeye, güncellemeye veya değişiklik yapmaya ve böylece geleneği sürekli kılmaya izin veren bir öz vardır. Bu z kaybolmadığı sürece her gelenek değişerek gelişir.” ifadesiyle toplumsal birliğin sağlanması bağlamında geleneklerin özünü koruduğu, şartların ve ihtiyaçların değişmesiyle geleneklerin yeni bir form kazandığını belirtmiştir. Geleneksel Türk kültüründeki kan kardeşliği kurumu da yeni neslin ihtiyaçları bağlamında şekillenerek yeni bir forma dönüşmüş ve günümüzde kankalık kurumunun oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Her toplumun ve kültürün iç dinamikleri kendine özgü olduğu için akrabalık, ilişki ve iletişim biçimleri de özeldir. Yine de bunlara ek olarak, akrabalığın değişen toplumla birlikte hem bireyler hem de toplumsal anlamda değiştiği, dönüştüğü ve yenilendiği söylenebilir (Demez:2012:20). Bu bağlamda günümüz lise ğrencilerinin bireysel beklentilerini ve ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kendi istekleri ve seçimleri doğrultusunda oluşturdukları ve yine kendilerine özgü anlamlar yükledikleri kankalığı bir sanal akrabalık kurumu olarak kabul etmek mümkündür.

3.2. KANKALIK KURUMU

Bireyin ihtiyaçları, beklentileri, duyguları yeni ilişkilerin ortaya çıkmasına zemin hazırlar. Dolayısıyla bu tür ihtiyaçlarını kan bağına dayalı akrabalıklara aracılığıyla gerçekleştiremeyen bireyler kendilerine aralarında kan bağı varmışçasına yakın ilişkiler geliştirebileceği kişilerle bağ kurarlar. Bu yakın ilişkiler genellikle

kişilerin toplumsal uyum süreci ve kabulü noktasında bireylere destek olurlar. Gelişen yeni ilişkiler belli bir yapıya ve işleyişe sahip oldukları için birer kurum olma özelliği taşırlar. Bu bağlamda akrabalık kurumlarına “sanal akrabalık” adı verilen kimi zaman ait olduğu dini yapının yönlendirmesiyle çoğu zaman da bireyin tercihleri sonucu şekillenen yeni akrabalık ağları eklenir. Her bir akrabalık ağı bir toplumsal kuruma işaret eder ve her toplumsal kurum kendi içerisinde bir bütün olarak kabul edilir. Türkkahraman (2009:27) kurum kelimesini şu şekilde tanımlamıştır:

Bir kavram olarak kurum, önemli bir sosyal ihtiyacı karşılamaya yönelik, birbiriyle ilişkili, organize olmuş ve süreklilik arz eden değerler ve kurallardan oluşan bir bütün olarak tanımlanır. Bir başka deyişle kurum, bir toplumun temel ihtiyaçlarını ve faaliyetlerini (inanç, üreme, yetiştirme, paylaşma, düzen ve eğlenme gibi) karşılayacak bir şekilde oluşturulmuş bir değerler ve normlar setidir. Süreklilik arz eden bir sosyal örüntü, rol ve ilişki yapısı olan kurumlar, bireyin doğumundan önce var olan ve ölümünden sonra da var olacak olan yapılardır.

Lise öğrencileri arasında yaygın olarak karşımıza çıkan ve toplumun diğer kesimlerinde de kabul gören kankalık da toplumsal bir kurumdur. Toplumsal kurumlar, toplumsal yapının birer parçası olarak hem diğer gruplar hem de geniş anlamda toplumun tamamıyla bir uyum sağlama noktasında bireylere çeşitli konularda destek sağlar. Aidiyet, güven, dayanışma gibi konularda bireylere destek olan sosyal kurumlar, kendi içerisinde belli bir yapı, amaç, işleyiş barındırır. Dolayısıyla temelde topluma uyumu kolaylaştıran bu sosyal kurumlar kültürün temel öğelerini taşımasının yanı sıra kendine özgü davranış kalıpları, normlar ve yapıya sahip olması bağlamında alt kültür örneği olarak kabul edilir. Berberoğlu (1990:154) alt kültürü şu şekilde açıklamıştır:

Alt kültürler, ait olduğu toplumun temel kültürel değerlerini paylaşan, bunun yanı sıra kendini diğer gruplardan ayıran değer, norm ve yaşam biçimi olan gruplardır. Alt kültürler ulusal kültürün genel çizgilerini taşır, ancak kendi iç ve dış çevre özelliklerine göre oluşturduğu özellikleri de mevcuttur.

Berberoğlu’nun da ifade ettiği üzere kankalık kurumu da kimlik karmaşası yaşamasının yanı sıra, toplumsal cinsiyet rollerini öğrenme ve toplumsal kabul sürecindeki lise öğrencilerinin oluşturduğu bir alt kültürdür. Lise öğrencileri arasında

bir sanal akrabalık kurumu olarak karşımıza çıkan kankalık, temelde öğrencilerin birey olarak toplumdaki yerini belirlemeye yardımcı olurken aynı zamanda aynı durumda olan öğrenciler için belirli ihtiyaçları karşılayan, birtakım işlevleri yerine getiren ve öğrencilerin seçimleri sonucu sonradan kurdukları bir sanal akrabalık bağıdır.

Lise öğrencilerinin kankalığa yükledikleri anlam, kankalığın lise öğrencilerinin hangi ihtiyaçlarına cevap verdiği, kankaların birbirlerine karşı tutumu, kankalığın oluşması, sürdürülmesi veya bitirilmesi bağlamında kankalık kurumunun bir alt kültür olarak değerlendirilmesinin yanı sıra yaygın olarak lise öğrencileri arasında karşımıza çıkan bir ilişki ağı olduğu göz önünde bulundurulduğunda kankalık kurumunun aynı zamanda öğrenci folkloru bağlamında da ele alınabileceği aşîkardır. Nitekim İlhan (2021:20) öğrenci folkloruna ilişkin görüşlerini şu şekilde açıklamıştır:

İnsanın ilköğrenimden itibaren haneden veya iç dünyadan ayrılarak, okula veya dış dünyaya uyum sağlamaları söz konusudur. Dış dünyanın geniş zaman biriminin okul ve öğrencilikle geçtiği, gerçekleştiği kişilerin yani öğrencilerin, sözlü ve/veya yazılı olarak dışavurumları; yol, beceri ve yöntemleri; çalışmalarındaki ve mesailerindeki geleneklerin tamamına "öğrenci folkloru" denilebilir. Yaş grubu sınırlarına bağlı olarak belirlenen sınıf ve öğrenim düzeylerinde her birim bir grup olarak değerlendirilirse ;(6-10 yaş ilköğrenim-ilkokul, 10-14 yaş ortaokul, 14-18lise gibi); her bir grubun içinde yer alan temsilciler öğrenciliğin geleneksel yapısının dizgesini ve düzenini ortaya koyar.

Lise öğrencileri, İlhan'ın tasnifinde 14-18 yaş grubunu kapsamakla birlikte kankalık kurumunun yaygın olarak lise öğrencileri arasında kabul görmesi ve kankalığın belirli ölçütleri karşılamak suretiyle oluşmasından hareketle kankalık kurumunu incelemek lise öğrencilerinin folklorunu anlamak bağlamında dikkate değerdir. Ancak İlhan'ın yapıtında üniversite öğrencilerinin folkloru ele alınmıştır. Üniversite öğrencileri; aileden bağımsız yaşayan, kimlik gelişimini tamamlayarak kendi başına karar alabilen ve bu kararların sonuçlarını da kabul edebilen birer birey olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Bu yönüyle lise öğrencilerinin folkloru ile üniversite öğrencilerinin folkloru arasında birtakım farkların olması da kaçınılmazdır. Nitekim lise öğrencileri; ailesiyle yaşayan, kararlarını genel olarak ailesinin kararları doğrultusunda veren, bir yandan kendi kimliğini bulmaya

çalışırken bir yandan da toplumsal açıdan kabul görme, toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranışlar sergileme, toplumda bir birey olarak var olma gibi kaygılarla başa çıkmaya çalıştıkları bir dönemdedirler.

Tıpkı üniversite öğrencileri gibi kendi aralarında bir alt kültür ve bu alt kültüre bağlı söylemleri içine alan bir jargon geliştirmişlerdir. Fransızca kökenli jargon kelimesi Türk Dil Kurumunda (URL-9 2022) “Aynı meslek veya topluluktaki insanların ortak dilden ayrı olarak kullandıkları özel dil veya söz dağarcığı.” şeklinde tanımlanır. Tanrıvere (2017:98) ise jargonun özellikleriyle ilgili “Grup kimliğini korumak ve güçlendirmek amacıyla kullanılmaktadır. Jargonu anlamayan kimseleri dışlamak ve iletişim sürecinin dışında tutmak amacıyla kullanılmaktadır.” Söylemi, kankalık kurumunu oluşturan bireylerin bir grup olduğu ve bu gruptaki bireylerin birbirleri için özel olduğu görüşünü desteklemektedir. Dolayısıyla kankası olan lise öğrencilerinin jargonu içinde birbirlerine seslenme şekilleri, durumları tanımlamaları ve kankalıkla ilgili ifadeler de yer alır. Tüm bunlar da lise öğrenci folklorunun bir parçasını oluşturmaktadır.

Bireyler doğumla ölüm arasındaki zaman diliminde öğrenmelerinin büyük bir bölümünü akrabalık ilişkileri aracılığıyla sağlamaktadır. Bates (2013:273) bireyler için akrabalığın önemini şu şekilde vurgulamıştır:

Birçok toplumda, akrabalık kuşaklar arası toplumsal ilişkinin temelidir ve böylece zaman içindeki bilginin aktarımı için bir kanal sağlanır. Bu bilgi sadece teknik bilgi değildir; aynı zamanda bir kişinin rolü, statüsü, ilişkileri ve zorunlulukları hakkındaki pek çok toplumsal bilgileri de içerir. Bu nedenle akrabalık, genellikle bir kişinin dahil olduğu ilk ve belki de yegâne toplumsal rol sistemidir ve doğumla birlikte başlar, yaşam boyu değişmez.

Akrabalık ilişkileri; sözlü, yazılı ve elektronik kültür ortamında şekillenerek nesilden nesle aktarılmıştır ve aktarılmaya devam edilmektedir. Kişiler toplumsal kurumlara ait bilgileri, sözlü kültür aracılığıyla dilin etkileşimsel veya aktarımsal işlevleri yoluyla geleneksel kültür içinde öğrenmektedir. Ancak son dönemlerde çeşitli sebeplerle aile, mahalle ve yaşanan toplumla doğrudan ilişkilerdeki ve iletişimdeki azalmalar sözlü kültürün aktarımını dolayısıyla bu kanaldan öğrenmeleri de azaltmıştır. Sözlü kültür kanalıyla öğrenmeler azalırken teknolojik çağın etkisiyle öğrenmeler sanal olarak gerçekleşmeye devam etmektedir. Günümüzde medyanın ve sosyal paylaşım sitelerinin öğrenme üzerindeki etkisi azımsanamayacak derecededir.

Bu bağlamda çağın gençleri öğrenmelerinin büyük bir bölümünü sosyal medya üzerinden bir kısmını okullarda bir diğer kısmını ise geleneksel kültür içinde gerçekleştirmektedir. Bu durumda kendi jargonlarında kullanılan sözcüklerin bir kısmı sosyal medyadan öğrenilenlerdir.

Bir sanal akrabalık kurumu olarak kankalık şehirleşmenin, teknolojinin ve modernleşmenin hâkim olduğu bir dönemde özellikle lise öğrencileri arasında kabul görmektedir. Kitap ve makale gibi yazılı kaynaklarda, televizyon gibi elektronik kaynaklarda, tiyatroda, okulda veya sokakta kanka kelimesinin yaygın olarak kullanılması kankalık kurumunun toplumsal açıdan kabul gördüğünü ve bir sanal akrabalık olduğu görüşünü destekler niteliktedir.

Çalışmada öğrencilerin kan kardeşliği ve kankalığı hangi bilgi kanallarından ve nasıl öğrendiği üzerinde durularak kan kardeşliği ve kankalığı öğrenme kanalı/kanalları ortaya konulmuştur. Dolayısıyla “kankalık kurumu” tanımlanarak işleyişine dair kurumun anlamı, önemi ve sistemi ortaya konulmuştur.

3.3. AİLE BİREYLERİNDEKİ KAN KARDEŞLİĞİ/KANKALIK DURUMU

İlkel dönemlerden modern çağa kadar insan, her alanda bir beklenti içine girmiştir. Bu beklentiler yaşanan çağ, coğrafya, eğitim, siyasi yapı, bilim ve teknoloji gibi faktörlerin etkisiyle sürekli değişime uğramıştır. Dolayısıyla hayat örüntüleri içinde bireyin öğrenme şartları da değişmiştir.

Yaygın olarak paylaşılan hayat örüntülerinin ortaya çıkmasına ek olarak, beklenti ve isteklerin de yaygın olarak paylaşıldığını görmekteyiz. Bireyin istek ve ihtiyaçları giderek yerel kültür ya da gelenek yerine küresel kültür olarak adlandırılabilir mal ve hizmetler üzerinden belirlenmektedir (Bates,2013:479).

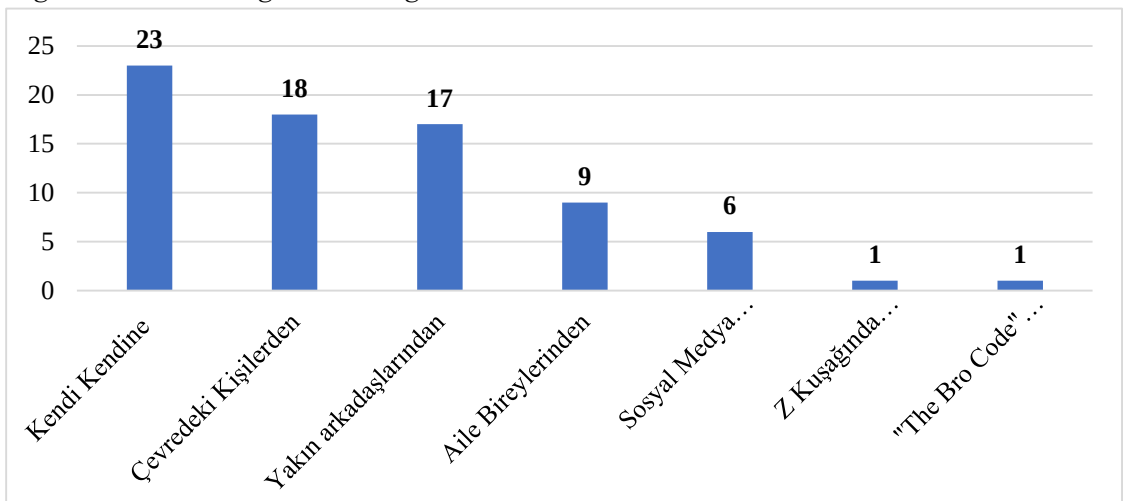
Bireyin öğrenmesi farklı kanallar yoluyla gerçekleşebilmektedir. Birey küçük yaşlarda aile bireylerinin davranışlarını örtük olarak öğrenmesine rağmen aktif olarak sergiler. Yaşla doğru orantılı olarak öğrenmelerini, edindiği tecrübeler ve bilgilerle pekiştirir. Geçmişten günümüze öğrenmeler, hız ve çeşitlilik kazanmıştır. Bu bağlamda teknolojinin ve bilimin bilinmezi bilinir kılması, öğrenmelerin daha kısa sürede gerçekleşmesi ve yaygınlaşması bağlamında özellikle teknoloji aracılığıyla öğrenme ön plana çıkmıştır. Küresel iletişimin ön plana çıktığı çağımızda aynı

koşullarda, aynı zaman diliminde yaşayan farklı nesillerin oluşturdukları hayat örüntülerinde sanal akrabalık durumları; bu akrabalıklara yüklenen anlamlar, sanal akrabalıkların yapısındaki değişim, sanal akrabalığın hangi ihtiyaçların sonucunda oluşturulduğunu ortaya koymak bireyi ve toplumu anlamak bağlamında önem arz etmektedir.

Çalışmamızda kankalık kurumunun nasıl ve ne şekilde öğrenildiğine dair ilgiler elde etmek amacıyla sorular hazırlanmıştır. Bu soruların sorulmasının temel amacı teknoloji çağında yaşayan lise öğrencilerini daha iyi anlamak ve lise öğrencileri arasında daha yaygın olarak karşımıza çıkan kankalık kurumunun öğrencilerin aile bireylerindeki durumunu ortaya koymaktır. Ayrıca kankalık kurumunun geleneksel kültürdeki kan kardeşliğiyle olan ilişkisi, kankalık kurumunun nasıl aktarıldığı ortaya konmaya çalışılmıştır. Kan kardeşliği kurumunun, bireyin ihtiyaçlarının ve çağın koşullarının değişmesiyle kankalık kurumuna dönüşüp dönüşmediği, dönüşmediği kabul edildiğinde ihtiyaçlar doğrultusunda ortaya çıkan yeni bir kurum olup olmadığı, dönüştüğü kabul edilirse neden dönüştüğü sorularına da cevap aranmıştır.

Çalışmada lise öğrencilerine “Kankalığı kimden öğrendiniz? Büyükleriniz size kankalık veya kan kardeşliğiyle ilgili bir hikâye anlattı mı? Nasıl bir hikâyeydi?” şeklinde sorular sorulmuştur.

Grafik 3:
Öğrencilerin kankalığı nereden öğrendikleri

Grafikte görüldüğü üzere 17 öğrenci yakın arkadaşından, 9 öğrenci ailesindeki bireylerden, 18 öğrenci çevresindeki kişilerden, 23 öğrenci kendi kendine kankalığı öğrendiğini belirtmiştir. Dikkat çeken cevaplar arasında 6 öğrenci sosyal medya kanallarından, 1 öğrenci Z kuşağında yaygın olmasından bahsederken 1 öğrenci de Barney STINSON'un "The Bro Code-Kankalık Kuralları" adlı eserinden kankalığı öğrendiği şeklinde cevap vermiştir. Dolayısıyla lise öğrenci arasında yaygın olarak karşımıza çıkan kankalığın yalnızca aile bireyleri aracılığıyla öğrenilen ve sürdürülen bir kurum olmadığı tespit edilmiştir. Kankalığın daha çok bireyin çevresindeki kişiler, yakın arkadaşları, kendi kendine veya sosyal medya aracılığıyla öğrenmesi kankalığın çağın değişen koşullarıyla ortaya çıkan ve yaygınlaşan yeni bir forma dönüşmüş sanal akrabalık kurumu olduğu tezini desteklemektedir. Ayrıca bir öğrencinin kankalığı literatüre giren bir kitap aracılığıyla öğrenmesi, kankalığın günümüzde bir sanal akrabalık kurumu olarak varlığını ifade etmektedir. Özellikle kitabın başlığından hareketle kankalığın kurallarına atıfta bulunulması, bu sanal akrabalık kurumunun belli kurallar dâhilinde ortaya çıktığını dolayısıyla her kurumda olduğu gibi kankalığın da belli bir yapıya sahip olduğunu düşündürmektedir. Kankalığı kendi kendine öğrendiğini ifade eden öğrenciler için yaşadığı çevredeki bireylerin sözlü kültürde kanka kelimesini kullanması, elektronik kültürde kanka kelimesinin sıkça kullanılması sonucu örtük öğrenme yoluyla kankalığı öğrendikleri sonucuna varılabilir. Nitekim kültürde var olan bir kullanıma sahip olan kanka kelimesi öğrenci farkına varmasa da bir etkileşim sonucu öğrenilmiş olabilir. Akıncı (2019:103) bu konuya ilişkin olarak "Kültür her nesil tarafından sıfırdan yaratılan bir şey olmak yerine ait olduğumuz toplumların diğer üyelerinden öğrendiğimiz bir şeydir." ifadesiyle öğrencilerin kankalığı kendi kendine öğrenmediğini örtük öğrenme sonucu kankalığı öğrendiğini desteklemektedir. Dolayısıyla kankalığı kendi kendine öğrenen, kankalığın Z kuşağında yaygın kullanıldığını ifade eden, kankalığı çevreden ve yakın arkadaşından öğrenen öğrenciler aslında kankalığı çevresinden öğrenmiştir. Öğrenciler yaşadıkları toplumun içinde kankalığı öğrenmiş ve bu bağlamda 59 öğrencinin kankalığı çevresinden öğrendiği belirlenmiştir.

Öğrencilerin sosyal medya kanalları aracılığıyla kankalığı öğrenmeleri ve kankalığın Z kuşağında yaygın olduğunun ifade edilmesi lise öğrencilerinin yaşadığı çağın dolayısıyla 2000 yılı ve sonrasında doğan bireyleri temsil eden Z kuşağı olmalarının bir sonucudur. Marshall (1999:439) "Bir kuşak, bir toplumun yaklaşık

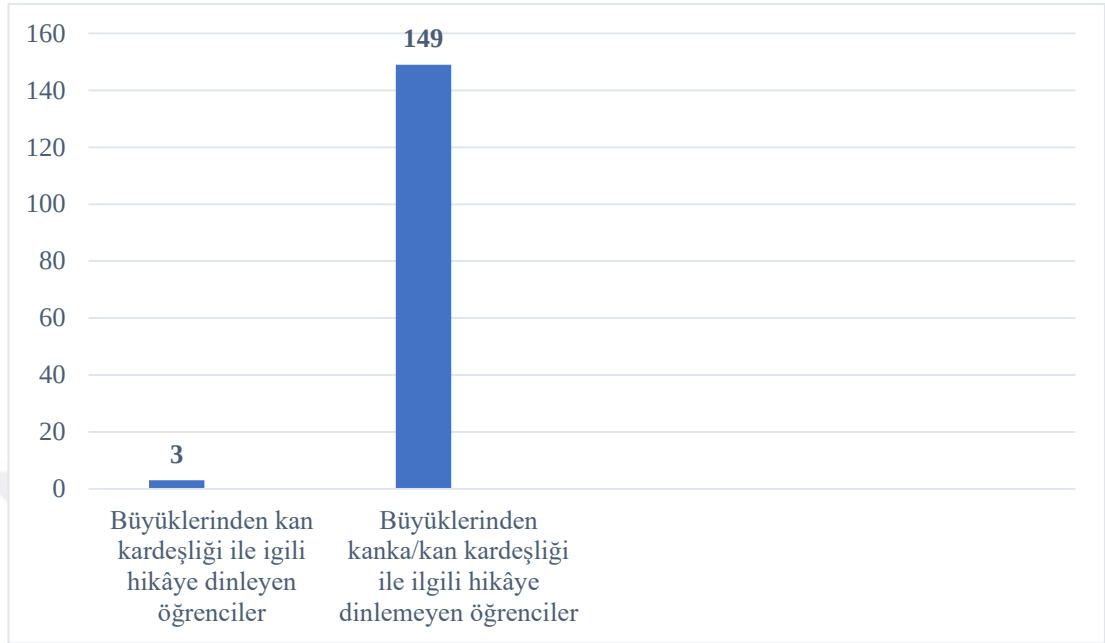
olarak aynı zamanlarda doğan üyelerinden oluşan yaş gruplarının bir biçimidir.” ifadesiyle kuşak kelimesini açıklamıştır. Yaklaşık olarak aynı yaş grubunu temsil eden kuşaklar yaşadıkları çağın gereklerine uygun olarak bir yaşam tarzı oluştururlar. Toplamların homojen olmadığı göz önünde bulundurulduğunda kuşaklar arasında bakış açıları, önemsedikleri ve önemsemedikleri durumlar, sahip oldukları toplumsal değerler gibi birçok konuda farklılıklar ortaya çıkmıştır. Kuşak çatışması olarak nitelendirilen bu durum, önceki neslin kendinden sonraki nesille düşünsel ve davranışsal çatışmaları doğurmasının yanı sıra önceki neslin geleneklerini aktarması ve sonraki neslin geleneği çağın koşullarına uygun olarak kabul etmesiyle ortadan kalkmıştır. 2000 yılı ve sonrasında doğan lise öğrencileri Z kuşağı içerisinde yer almaktadır. Onursoy (2019:356) Z kuşağını şu şekilde açıklamıştır:

Z kuşağı, 2000 ve sonrasında doğmuş kişileri tanımlamaktadır. Bilgiye ulaşma kapasiteleri, teknolojinin getirdiği fırsatlar sayesinde, çok daha yüksektir. Tabletler, akıllı telefonlar ve bilgisayarlar yaşamlarının bir parçasıdır. Daha erken yaşta eğitim gören Z kuşağı daha hızlı zihinsel gelişim göstermektedir. Bireycilikleri diğer nesillere göre daha kuvvetlidir. Sosyalleşme yollarının en belirgin olanı sosyal medyadır. Dijital çağın çocukları olan Z kuşağının aynı anda birden fazla konu ile ilgilenilme yeteneklerinin olduğu varsayılmaktadır. Teknolojiyi diğer kuşaklara göre çok daha iyi kullanan Z kuşağı, giyilebilir ve taşınabilir teknoloji ürünlerini günlük hayatının bir parçası hâline getirmiştir.

Z kuşağında yer alan lise öğrencilerinin kankalığı sosyal medya kanallarından öğrenmesi içinde bulundukları çağın özelliklerinin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kankalığın sosyal medya kanallarında yer alması ise kankalığın elektronik kültürde yer edindiğini ve toplumsal alanda yayılma hızının gün geçtikçe artacağını göstermektedir.

Grafik 4:

Öğrencilerin büyüklerinden kanka/kan kardeşliği ile ilgili hikâye dinleme durumları

Çalışmada öğrencilerin büyüklerinden kanka veya kan kardeşliğiyle ilgili hikâye dinleyip dinlemedikleri sorusuna verdikleri cevaplar analiz edilmiştir. Grafikte yer alan bulgular ışığında 3 öğrencinin büyüklerinden kan kardeşliği ile ilgili hikâye dinlediği ancak kankalıkla ilgili hikâye dinlemediği belirlenmiştir. Bu öğrencilerden ikisi babalarının kan kardeşinin olduğunu ve ellerine kesik atmak suretiyle akan kanı birleştirerek kan kardeş olduklarını anlattıklarına dair bilgi vermiştir. Bir öğrenci ise benzer şekilde eniştesinin kan kardeşinin olduğunu ve yine ellerindeki kesikten kanlarını birleştirdiklerini dolayısıyla kan kardeş olduklarını anlatan hikâyeyi dinlediğini belirtmiştir. 149 öğrenci ise kan kardeşliği veya kankalıkla ilgili herhangi bir hikâyenin anlatılmadığı cevabını vermişlerdir.

Çalışmada geleneksel kültürdeki kan kardeşliğinin ve günümüzdeki kankalık kurumunun anne/baba, abi/abla gibi yaşça daha büyük yakın akrabalar arasındaki varlığı belirlenerek bu kurumların kuşaklar arasında değişikliğe uğrayıp uğramadığı konusunda veriler elde edilmiştir. Aile bireyleri ve çevresinden kankalığı öğrendiğini ifade eden 27 öğrenci, kan kardeşliği ile ilgili hikâyeyi babası ve eniştesinden dinlediğini ifade eden 3 öğrenci olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla günümüzde sayıca az olmasına rağmen öğrencilerin aile büyüklerinde kan kardeşine rastlanması ve bunun yanında kankalığı aile bireylerinden herhangi birinden veya yakın çevresinden

öğrenen öğrencilerin belirlenmesi kan kardeşliği kurumunun çağın koşulları karşısında günümüz lise gençlerinin ihtiyaçlarına cevap vermediği sonucunu doğurmaktadır. Ayrıca aile bireyleri ve yakın çevre tarafından kankalık kurumunun lise öğrencilerine aktarılması, öğretilmesi kankalık kurumunun yalnızca lise öğrencileri arasında değil aynı zamanda yaşça daha büyük bireylerde de kabul gördüğünü düşündürmektedir. Bu bağlamda geleneksel kültürdeki kan kardeşliği kurumunun işlevselliğini yitirdiği ve yerini yeni bir forma dönüşerek kankalık kurumuna bıraktığı görüşü ortaya çıkmaktadır. Bu durum ise toplumsal değişim veya dönüşümün bir sonucu olarak kabul edilebilir.

Toplumsal değişim veya dönüşüme neden olan faktörler göz önünde bulundurulduğunda özellikle günümüzde lise öğrencilerinin teknolojiyle iç içe olmaları ve bilgi kanallarının sözlü kültürden dijital kültüre kayması toplumsal değişimi hızlandırmıştır. Nitekim sosyal medya aracılığıyla kankalığı öğrendiğini belirten 6 öğrenci saptanmıştır.

Kültür değişkendir ve uyarlanır çünkü yaşantı şekli yıllar içerisinde değişiklik gösterir. Teknoloji, başka toplumlara olan iletişim ve yakınlaşma, iklimin ve coğrafi şartların değişimi ve daha pek çok benzeri unsur insan yaşantısının değişmesine sebep olur. Kimi kültürel deneyimler, örüntüler ve davranış kalıpları da değişime uğrar, yeni şartlara uyum gösterir (Akıncı, 2019:107).

Elde edilen veriler kurumların değişimini veya dönüşümünü ortaya koymasının yanı sıra kurumların gelenekteki yerini ve aktarımının nasıl gerçekleştiğini de belirlemeye yardımcı olmuştur.

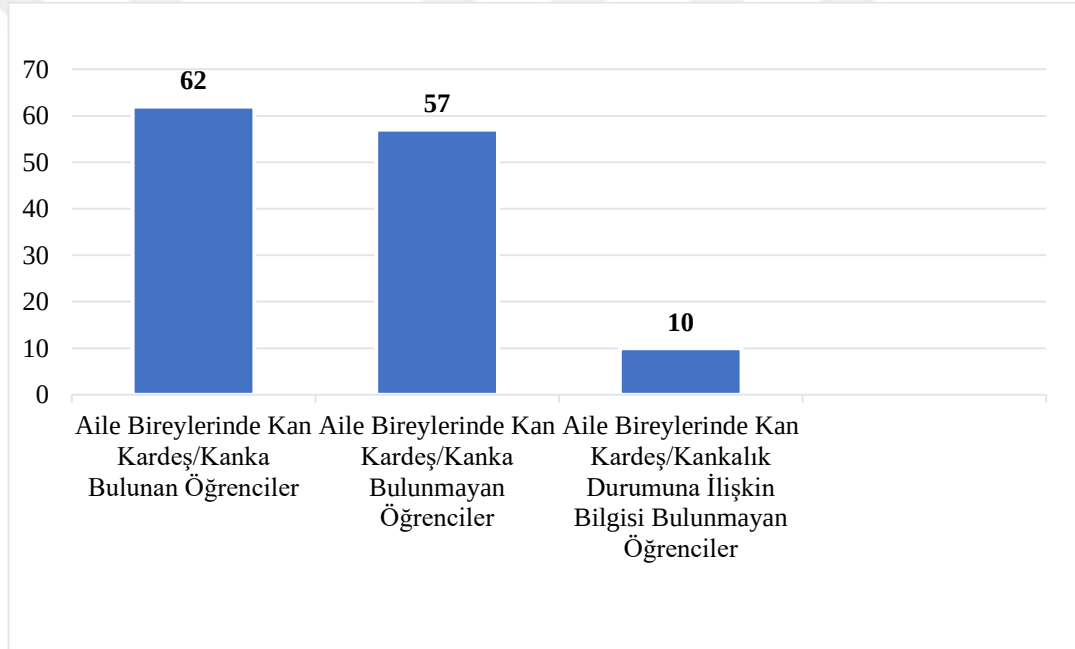
Öğrencilerin kankalık veya kan kardeşliği ile ilgili bilgileri genel olarak aile bireylerinden öğrenmedikleri aşikârdır. Kankalığın özellikle yakın arkadaş, yakın çevre ve sosyal medya aracılığıyla öğrenilmesi öğrencinin kendi kuşağından öğrendiğini ifade etmesi kankalığın öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda şekillenen yeni bir sanal akrabalık kurumu olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca aile bireylerinde kan kardeşliğinin ve kan kardeşliği ile ilgili hikâyelerin de nicelik bakımından az olması kan kardeşliği kurumunun günümüzde önemini kaybettiği fakat liseli gençler arasında benzer ihtiyaçları karşılayan kankalık kurumunun yaygınlaşması dikkate değer sonuçlar doğurmuştur. Öğrencilerin iletişim ağı aracılığıyla öğrendikleri bilgileri bir hayat örüntüsüne dönüştürerek bir sanal akrabalık oluşturabilmesi teknolojinin toplumsal yapıya etkisi olarak

değerlendirilebilir. Ancak bilgi kanallarının değişmesi, sözlü kültür ve gelenekteki normların zayıflaması, teknolojinin hızı ve kolaylığı sanal akrabalık bağlarının kurulmasına engel olmamış, kankalık kurumu bu faktörlerin bir sonucu olarak yeni bir sanal akrabalık olarak karşımıza çıkmıştır.

Çalışmada “Aile büyükleriniz (anne, baba, abla, ağabey) arasında kankası veya kan kardeşi olan var mı?” sorusu öğrencilere yöneltilmiştir. Dolayısıyla öğrencilerin aile bireylerinde kanka veya kan kardeş olup olmadığı, farklı nesillerin sanal akrabalık kurumlarına yüklediği anlam ve bu kurumların değişimi veya dönüşümü konularında veriler elde edilmeye çalışılmıştır.

Grafik 5:

Öğrencilerin aile bireylerinde kanka/kan kardeş durumu

Öğrencilerden 57’si aile bireylerinde kanka veya kan kardeş olmadığını, 10 kişi ise bu duruma ilişkin herhangi bir bilgisi olmadığını belirtmiştir. 62 öğrenci aile bireylerinde kankalık veya kan kardeşliğin olduğuna dair cevap vermiş fakat özel olarak kanka veya kan kardeş şeklinde belirtmemiştir. Öğrencilerden 6’sı abisinin kankası olduğunu, 4’ü ablasının kankası olduğunu, 3’ü ablası ve abisinin kankası olduğunu, 1’i babasının kankası olduğunu, 2’si ise evdeki her bireyin kankası olduğunu cevabını vermiştir. Ayrıca 1 öğrenci ablası ve kardeşinin kankası, annesinin de kan kardeşi olduğunu bildirmiştir. Çalışmada yapılan çözümlemelerden hareketle günümüzde kankalığın kan kardeşliğine göre daha yaygın olarak karşımıza çıktığını söylemek mümkündür. Bu bağlamda özellikle lise öğrencilerini kapsayan

çalışmamızda öğrencilerin kendilerinden yaşça büyük olan aile bireylerinde de kankalık kurumunun varlığı bu kurumun toplum tarafından kabul gören ve şekillenen bir yapıya sahip olduğu dolayısıyla sanal akrabalık olarak kabul edilebileceği görüşünü desteklemektedir. Aile bireylerinde kankalığın yanı sıra kan kardeşliğine de rastlanması, geleneksel kültürdeki kan kardeşliğinin modern kültürde yeni bir forma dönüşerek kankalık kurumu olarak karşımıza çıktığını düşündürmektedir. Bu dönüşüm kan kardeşliği kelimesine göre söyleyişte kolaylığı sağlaması hem de ele kesik atmak suretiyle kanları birleştirme ritüelinin ortadan kalkması şeklinde kendini göstermektedir.

Kültür hem örüntülü hem de kapsayıcıdır. Kültürün örüntülü olması, onun unsurlarının rastgele ve bağlantısız olmaması demektir. Bir toplumun kurumlarının birbiriyle ilintili ve bütünsel şekillenmesi demektir. Diğer bir deyişle, bir toplumun gelenekleri, inanç sistemi, kurumları, değerleri hep birbiriyle iç içedir (Akıncı, 2019:106).

Kan kardeşliği ile kankalık arasında da bir evrilme veya yeni bir forma dönüşme olduğunu söylemek mümkündür. Öğrencilerin ailelerinde kan kardeşliğinin olması, öğrenciler arasında yaygın olarak kankalığın olması ve bununla birlikte bazı öğrencilerin kan kardeşinin olması, kan kardeşliği ile kankalık kurumları arasında bir bağlantı olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca öğrencilerin aile bireylerinde özellikle annelerinin veya babalarının da kankaları olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda çağın şekillendirdiği bir sanal akrabalık kurumu olan kankalığın geleneksel kültürdeki kan kardeşliği kurumuyla bağlantılı olduğu söylenebilir. Öğrencilerden bazılarının kan kardeşliği ile ilgili bilgilerini ailelerinden öğrendiklerini belirtmeleri de geleneksel kültürün aktarılması ve modern kültürde değişerek veya dönüşerek örnek teşkil etmesi bağlamında önemlidir. Malinowski'ye (2020:44) göre “Kültürel gelenek her kuşak tarafından bir sonrakine aktarılmaktadır.”; benzer şekilde de Akıncı (2019:103) “Kültür, her nesil tarafından sıfırdan yaratılan bir şey olmak yerine ait olduğumuz toplumların diğer üyelerinden öğrendiğimiz bir şeydir.” ifadeleriyle kankalık kurumunun kan kardeşliğiyle ilişkili olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin aile bireyleri ile aralarında kuşak farkı olması geleneksel Türk kültüründe var olan kan kardeşliği kurumunun çağın yeniliklerine uyarlanması, evrilmesi, dönüştürülmesi doğrultusunda günümüzde kankalık olarak karşımıza

çıkabileceği tezini desteklemektedir. Özdemir (2019: 133) bu dönüşümü kuşak farkı ve dolayısıyla kuşak çatışmasına dayandırarak şu şekilde açıklamaktadır:

Kuşaklar kendi kültürel yaratma, aktarım ve paylaşım sistemini, ürünlerini, araçlarını, sistemini, biçimlerini, aktörlerini yücelterek sonraki nesillere aktarmaya çalışırlar. Kuşaklar arası çatışmaların temel nedenlerinin başında bu yaklaşım gelmektedir. Eskinin yüceltilerek yeninin eğitilmesi veya biçimlendirilmesi nesiller arası çatışmaların temel nedenlerinden birini oluşturur. Çok kere bu süreçte yüceltilenler kültür veya gelenek başlığı altında sunulur. Bu nedenle yeni nesiller öncelikle kültür ve gelenekleri değiştirmeye ve dönüştürmeye çalışırlar.

Aynı yaş grubunu temsil eden lise öğrencilerinin aile bireylerinde kankalık ve kan kardeşliği kurumunun var olduğunu ifade eden öğrencilerin sayısının 62 olması bunun yanı sıra öğrencilerin kardeşi, abisi, ablası, babası veya aile bireylerindeki herkesin kankası olduğunu belirtmesi kankalık kurumunun toplumsal açıdan kabul gördüğünü ve aile bireylerinde yaş sınırlaması olmaksızın her bireyin beklentisini karşılayan bir sanal akrabalık olduğunu desteklemektedir.

3.4. KANKALAR AÇISINDAN “KANKALIK KURUMU”

Sanal akrabalıklar yoluyla oluşturulan kurumların adları ve kişilerin birbirlerine hitap şekilleri anlam taşımaktadır. Genellikle kurumun niteliğine uygun olarak oluşturulan bu adlandırmalar sanal akrabalıkların tamamını kapsamaktadır. Bir sanal akrabalık olarak kankalık kurumunda kişilerin kankalarına yükledikleri anlamları ortaya koyarak kurumun hangi ihtiyaçları karşıladığına cevap aranmıştır. Dolayısıyla kankalar açısından kankalık kurumunun ne anlama geldiği, neden olduğu, nasıl şekillendiği gibi kurumun kankalar açısından anlamı ve önemi belirlenmiştir.

Bir sanal akrabalık olarak kankalık kurumunun niteliğini belirleyebilmek ve bireylerin kanka seçimindeki kıstaslarını anlayabilmek için öğrencilere “Size göre kanka kime denir? (En iyi sırdaş, en kafadar, en iyi oyun oynayan, kavgada yanında olan vs.)” sorusu yöneltilmiş ve öğrencilerin cevapları analiz edilmiştir.

Tablo 1:
Öğrencilerin kanka dedikleri kişilerde aradıkları ölçütler

Ölçütler	Öğrenci Sayısı
En iyi sır tutan kişiye	30
En kafa dengi kişiye	10
Hem sır tutan hem kafa dengi olan kişiye	10
Her an yanında olan ve her koşulda kabul eden kişiye	20
Hata düzelten ve doğru yol gösteren kişiye	3
Mutluluğu paylaşan, üzüldüğünde güldüren kişiye	10
En iyi vakit geçirilen ve yanında mutlu olunan kişiye	6
Birlikte oyun oynayıp dizi izlediği kişiye	2
Aralarında kan bağı olmayıp kardeş yerine koyduğu kişiye	3
En güvendiği kişiye	5
Kavgada yanında olan kişiye	2
Dost olarak gördüğü kişiye	4
Yakın düşünce ve hisleri paylaşan kişiye	2
Aileden olmayıp en değerli hissedilen kişiye	2
Kendisini anlayan ve anlaştığı kişiye	4
Kişiyi tamamlayan kişiye	1

Tabloda yer aldığı üzere öğrencilerin 30'u en iyi sır tutan kişiye, 10'u en kafa dengi olan kişiye kanka dediklerini belirtirken diğer 10 öğrencide hem en iyi sır tutan hem de en kafa dengi olan kişilere kanka dedikleri ifade etmişlerdir. 20 öğrenci kanka dedikleri kişilerde her an yanında olması gerektiğini ve kendisini her şekilde kabul etmeleri gerektiğini bildirirken bu ölçütlere ek olarak hataları düzelten ve doğru yolu gösteren kişilere kanka dediklerini ifade eden 3 öğrenci tespit edilmiştir. Zor zamanlarında yanında olan, mutluluğunu paylaşan, üzüldüğünde kendisini güldüren kişilere kanka diyen 10 öğrenci varken en iyi vakit geçirdiği ve mutlu olduğu kişiye kanka diyen 6 öğrenci olduğu belirlenmiştir. Bu 6 öğrenciden 2'si en iyi vakit geçirmek sözleriyle oyun oynamayı ve dizi izlemeyi kastettiklerini belirtmişlerdir. Aralarında kan bağı olmayıp kardeş yerine koyduğu kişilere kanka diyen 3 öğrenci, en güvendikleri kişilere kanka diyen 5 öğrenci, kavgada yanında

olan kişilere kanka diyen 2 öğrenci, dost olarak gördüklerine kanka diyen 4 öğrenci, yakın düşünce ve hisleri paylaşan kişilere kanka diyen 2 öğrenci, aileden olmayıp en değerli hissettiği kişilere kanka diyen 2 öğrenci, kendisini anlayan ve kendisinin anlaştığı kişilere kanka diyen 4 öğrenci, kişiyi tamamlayan kişiye kanka diyen 1 öğrenci olduğu belirlenmiştir. Öğrenciler arasında yaygın olarak kullanılan kanka kelimesi öğrencilerin kanka diyecekleri kişilerden beklentileri bağlamında farklılaşsa da beklentilere cevap vermesi, öğrencilerin özellikle duygusal ihtiyaçları karşılaması, desteklenme ve birliktelik duygularının karşılanması açısından düşünüldüğünde ortak bir çatı altında toplanmıştır. Öğrencilerin her biri, bir birey olarak kendi ihtiyaçlarına cevap veren kişilere kanka diyerek kankalık kurumunun işlevlerini belirlememize yardımcı olmuştur. Her öğrencinin aile yapısı, sosyo-ekonomik düzeyi, kültürel düzeyi, yaşadığı çevre ve özellikle bireyin duygusal beklentileri birbirinden farklıdır. Dolayısıyla farklı şartlar altında yaşayan öğrencilerin kanka olarak kabul ettiği kişilerde aradığı özelliklerin de değişmesi olağandır.

Şartlarla birlikte ihtiyaçların değişmesi özellikle teknoloji çağı, pandemi sürecinin birey üzerindeki etkisi, sosyalleşmenin dijital ortamda yaşanması bireyin ihtiyaçlarını etkilemiştir. Steinberg (2007:193) “Bu hızlı değişimin bir sonucu olarak ergenler, gittikçe artan bir biçimde tavsiye almak, rehberlik ve bilgi edinmek için kendi kuşaklarının üyelerine başvurma gereksinimi duymaktadırlar.” şeklindeki ifadesinde ergenlik dönemindeki lise öğrencilerinin akranlarıyla yakın ilişkiler kurmasının bir gereklilik olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla öğrenciler özellikle duygusal ihtiyaçlarını sanal akrabalıklar aracılığıyla karşılamaya çalışmaktadır. Sanal akrabalıklar belli ölçütlerle gerçekleştiği için bireylerin birbirlerine karşı bağlayıcı sorumlulukları ve bireyler için karşılıklı olma durumu söz konusudur. Erwin (2000:55) “Ergenlik döneminde karşılıklılık daha çok ortak bir kimlik duygusuna yönlendirilir. Güven, sadakat, destek olma ve mahrem sırlarla problemleri paylaşma önemli hale gelir.” ifadesiyle öğrencilerin kişisel ihtiyaçlarını sıralayarak yakın ilişkiler geliştirdiği kankalarından beklentileri ve karşılıklılık ilkesiyle ortak bir toplumsal kimliği inşa ettiklerini ifade etmiştir. Sanal akrabalıklarda karşılaşılan bağlayıcı sorumluluk kavramı kankalık kurumunda da göze çarpmaktadır. Nitekim öğrencilerin oyun oynayabildiği, kendisini tamamladığını düşündüğü, sırlarını paylaştığı, kafa yapısına denk düşen ve her zaman her koşulda yanında görmek istediği kişilere kanka demesi her iki taraf için bağlayıcı bir sorumluluktur. Ayrıca

kişilerin kanka diyecekleri kişilerde aradığı özellikler düşünüldüğünde kankanın diğer kişilerden özel bir yeri olması gerektiği dolayısıyla kankalık kurumunun da özellikleri olması gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Diğer sanal akrabalıklarda olduğu gibi kankalığın bireyin ihtiyaçları doğrultusunda oluşması, bu ihtiyaçları karşılayan kişilerle kan bağına dayalı olmayan bir bağ kurulması ve bu kişilerin diğer kişilerden ayrı tutulması kankalık kurumunun bir sanal akrabalık olduğunu desteklemektedir.

Öğrencilerin büyük bir bölümünün kankalarını tanımlarken en iyi sır tutan, iyi bir sırdaş olması gibi ifadeleri öğrenciler ile kankaları arasındaki ilişkinin özel olduğuna, diğer arkadaşlarıyla olan ilişkilerinden farklı olduğuna işaret etmektedir. Öğrenciler başkalarıyla paylaşmayı uygun görmediği, kendisi için önemli ve özel bilgileri kankalarıyla paylaşarak kankalarına özel bir anlam yüklemekte ve oluşturdukları sanal akrabalığın ölçütlerinden biri olan sırdaşlığa vurgu yapmaktadırlar. Köknel (1997:269) “En yakın arkadaşlık derecesi sırdaşlıktır. Bu tür arkadaşlıkta iyi ve sağlıklı iletişim ve etkileşim söz konusudur.” söylemiyle sırdaşlığın yakın ilişkilerin kurulmasındaki temel ölçütlerden biri olduğunu vurgulamıştır. Nitekim sanal akrabalık kurumlarından biri olan ahiret kardeşliği için Balaman (1982:82) “...ahiret kardeşini kimselere açmadığı sırlarına ortak eder.” ifadesinde sanal akrabalıklarda sır tutmanın önemine vurgu yapmıştır. Birey ve ailesi için önem arz eden her türlü bilginin sadece yakın kişiler olarak tanımlanan sanal akrabalarla paylaşılması, sanal akrabalık bağı kurulan kişilerin kan bağı olmamasına rağmen aileden biri olarak görüldüğüne işaret etmektedir. Bir sanal akrabalık olarak sağdıçlık için Balaman (1982:86) “Bu denli özel ve kutsal sayılan aile sırlarına tanık olan bireyin o ailedeki yeri bir başka yakın akrabadan daha uzak olamaz.”, yengelik kurumu için “...tanık olduğu kutsal aile sırlarını bir başkalarına açmayacağına önceden söz veren birinin ailedeki yeri, üstlendiği görevle orantılı olması gerekir.” ifadeleriyle sanal akrabalıklarda sır tutmanın, sırdaşlığın önemine değinmiştir. Bu bağlamda kankalık kurumunda da sır tutmanın, sırdaşlığın ön plana çıkarılması kankalık kurumunun bir sanal akrabalık olduğunu ortaya koymaktadır.

Kankasının hatalarını düzelttiğini, doğru yolu gösterdiğini, zor zamanlarda yanında olduğunu ve kankasını her zaman yanında görmek istediğini belirten öğrenciler ise kendilerine dayanak noktası olarak kankalarının varlığını göstermektedirler. Böylelikle öğrenciler yaşadıkları olumsuzlukları kankalarının

desteğiyle atlatabilecek dolayısıyla kendilerini daha iyi ve gl hissedeceklerdir. Özellikle çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olarak kabul edilen ve lise öğrencilerini kapsayan ergenlik döneminde toplumsal normların öğrenilmesi ve buna uygun davranılması başta aile olmak üzere toplumun bireyden beklentisidir. Dolayısıyla bir geçiş aşaması olarak ergenlik dönemindeki lise öğrencileri kendileriyle aynı paydada yer alan, kendisini anlayacak ve olduğu gibi kabul edebilecek, destek olabilecek, kendisine doğruyu gösterebilecek birine ihtiyaç duymaktadır. Bu bağlamda öğrenciler için kankaları toplumsallaşma sürecinde birbirlerine destek olabilecekleri ve içinde bulundukları dönemi sağlıkla atlatmaları için bir gerekliliktir. Öğrencilerin özellikle akrabalık ilişkilerini kankalarıyla da deneyimlemeleri toplumsal kabul hızlandırmakta ve öğrenciler bu süreçte yalnız olmadıklarını düşünerek hareket etmektedirler. Dolayısıyla kankalık kurumu öğrenciler açısından akrabalık ilişkilerini öğrenmelerine yardımcı olması, toplumsal kabul sürecini hızlandırması, bireyin yalnızlığını ortadan kaldırması, bireyin psikolojik olarak kendini daha iyi hissettirmesi bakımından belli işlevleri yerine getirmektedir.

IV. BÖLÜM:

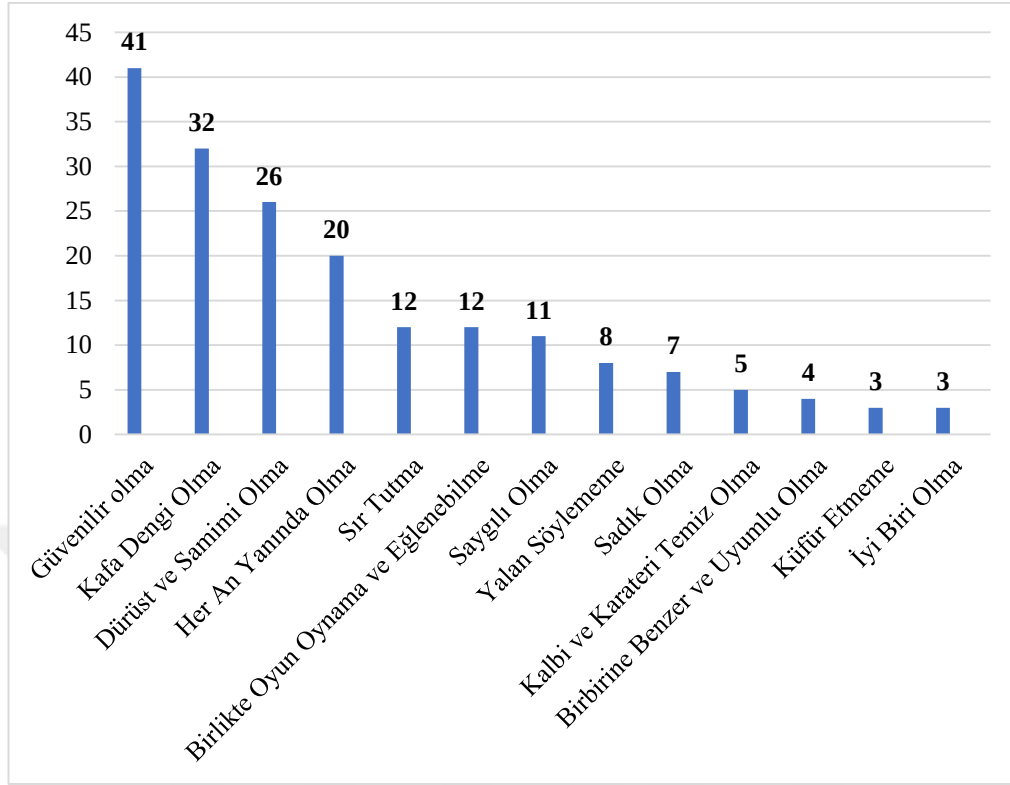
KANKALIK KURUMU VE İŞLEYİŞİ

4.1. KANKA SEÇİLEN KİŞİNİN/KİŞİLERİN ÖZELLİKLERİ

Toplumsal örgütlenme biçimi olarak sanal akrabalık kurumları, temelde bireysel ihtiyaçların karşılanması için ortaya çıkmıştır. Tarihin ilk dönemlerinde sınırları koruma, yiyecek bulma ve paylaşma, savaşı engelleme, yardımlaşma, dayanışma gibi bireysel ve toplumsal güvenliği ve iş birliğini sağlamaya yönelik olarak oluşan sanal akrabalık kurumları, günümüzde duygudaş olma, gruba ait olma, sevme-sevilme, zamanı ve sorumlulukları paylaşma gibi bireyin psikolojik ihtiyaçlarını gidermeye yönelik oluşmaktadır. Bireyin psikolojik ihtiyaçlarının temelinde kentleşmenin artması, bilimsel gelişmelerin hız kazanması, sanayileşmenin etkisi, geniş ailelerin yerini çekirdek aileye bırakması, kadının iş hayatına atılması, ailelerdeki çocuk sayısının azalması, teknolojinin zamanı ve mekânı önemsiz kılması ve kişilere ulaşımı kolaylaştırması gibi faktörler etkili olmuştur. Bu bağlamda birey, bireysel ve sosyal hayatındaki değişimlere paralel olarak yalnızlaşma sorunuyla baş başa kalmıştır. Sosyal bir varlık olarak bireyin yalnızlaşma sorununu ortadan kaldırmak amacıyla kurduğu bazı yakın ilişkiler sanal akrabalık kurumlarının oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Bilindiği üzere kurumlar bir amaç doğrultusunda oluşturulur ve her kurum kendine özgü bir işlevi yerine getirir. Dolayısıyla kankalık kurumu bir sanal akrabalık olarak ele alındığında özellikle günümüz lise gençleri için bir işlevi yerine getirmektedir. Bu bağlamda lise öğrencilerinin kankalık sanal akrabalık bağına kurarken kanka olarak seçtikleri kişi veya kişilerin hangi özelliklere sahip olduğuna dikkat edilerek bu kurumun oluşmasında kankaların seçimindeki faktörler belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada öğrencilere “Birini kanka seçmek için hangi özelliklere sahip olmasına dikkat edersiniz?” şeklinde soru sorulmuş ve öğrencilerin soruya verdiği cevaplar analiz edilmiştir.

Grafik 6:
Kanka seçilen kişi/kişilerin özellikleri

Grafikte görüldüğü üzere bir kişiyi kanka seçmek için 41 öğrenci güvenilir olması gerektiği, 32 öğrenci kafa dengi olması gerektiği, 26 öğrenci dürüst ve samimi olması gerektiği, 20 öğrenci her an yanında olması gerektiği, 12 öğrenci sır tutabilmesi gerektiği, 12 öğrenci birlikte eğlenebilmesi ve oyun oynayabilmesi gerektiği, 11 öğrenci saygılı olması gerektiği, 8 öğrenci yalan söylememesi gerektiği, 7 öğrenci sadık olması gerektiği, 5 öğrenci kalbinin ve karakterinin temiz olması gerektiği, 4 öğrenci benzer yönleri olup birbirleriyle uyumlu olmaları gerektiği, 3 öğrenci küfür etmemesi gerektiği, 3 öğrenci iyi biri olması gerektiği cevaplarını vermişlerdir. Bu bağlamda, etkili iletişimde ve toplumda “iyi insan” tanımlamasında yer alan pek çok özelliğin öğrenciler tarafından sıralandığı söylenebilir.

Öğrencilerin diğer arkadaşlarından farklı gördükleri ve yakın ilişki geliştirdikleri kankalarında güvenme, kafa dengi olma, dürüstlük, samimiyet, sır tutabilme, saygılı olma, sadık olma, birlikte geçirilen zamanda eğlenebilme ve oyun oynayabilme gibi ölçütleri aradıkları saptanmıştır. İnsanlar anne karındaki güveni doğumla birlikte kaybetmeye başlar ve doğumdan ölüme kadar geçen sürede kendini koruma güdüsüyle birine güvenme ihtiyacı hisseder. Bebeklik ve çocukluk döneminde anne-baba tarafından karşılanan bu ihtiyaç ergenlik döneminde bireyin

aileden bağımsızlaşması sonucu yeni bir gereksinim olarak karşısına çıkar. Aile bireylerinden bağımsızlaşma, sosyalleşme, ailenin ve toplumun belirlediği normlara uyum sağlama, kendini yalnızlıktan kurtarma gibi sebeplerle birey güven duyduğu birileriyle yakın ilişkiler geliştirir. Bu kişiler aynı zamanda sır tutabilen ve kişiyi her koşulda destekleyerek içinde bulunduğu süreci sağlıklı atlatmasında önemli bir rol üstlenmektedir.

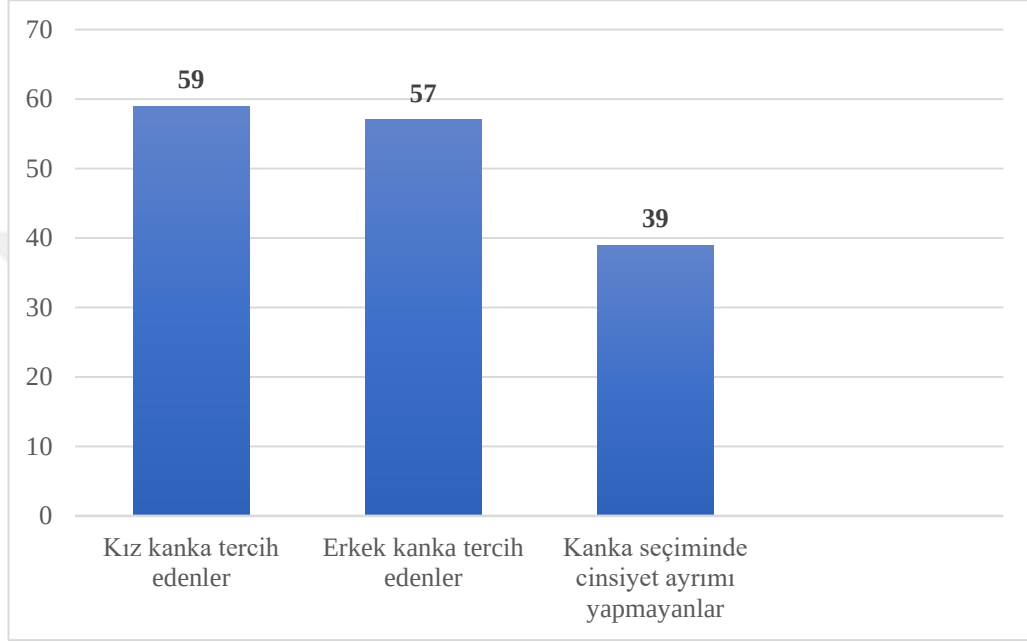
Bireyin aileden bağımsızlaştığı, benlik algısını ve sosyal kimliğini oluşturmaya çalıştığı bu dönemde kendisini anlayan, dinleyen, destek olan, yön gösteren, yaşadığı toplumda olumlu özellikler olarak kabul edilen özellikleri taşıyan kişilerle yakın bir ilişki kurmaktadır. Sosyal Kimlik Kuramında “Sosyal Sınıflandırma” olarak tanımlanan bu durum, bireylerin olumlu bir benlik algısı geliştirmesinin yanı sıra toplumda kabul gören sosyal bir kimlik kazanması için gereklidir. Demirtaş (2003:134) “Sosyal Sınıflandırma, çevremizi yönetmemizi ve toplumda etkin bir şekilde işlevde bulunmamızı sağlayan yardımcı, önemli bir araçtır.” ifadesiyle sosyal sınıflandırmanın gerekliliğini vurgulamıştır. Lise öğrencileri kankalık kurumu aracılığıyla içinde bulundukları karmaşayı ortadan kaldırmaya ve bir yandan kendini bulmaya bir yandan da toplumun beklentilerine cevap vermeye çalışmaktadırlar. Kankalığı bir sosyal sınıflandırma ve alt kültür olarak kabul ettiğimizde bireyin toplumla ilişkisini düzenlemesine yardımcı bir sosyal kurum olduğu ve belirli ölçütleri barındırması sebebiyle özgün bir yapısının olduğu açıktır. Dolayısıyla kankalık kurumu çalışmaya konu olan lise öğrencilerinin bireysel ve toplumsal açıdan ihtiyaçlarına cevap veren bir sanal akrabalık olduğu kabul edilmiştir.

4.2. KANKA SEÇİLEN KİŞİLERDE CİNSİYET TERCİHİ

Biyolojik akrabalıkların kişi seçimini sınırlandırdığı göz önünde bulundurulduğunda sanal akrabalıkların bireylere bu noktada kısmen özgürlük sunduğunu söylemek mümkündür. Birey; sanal akrabalık kurduğu kişi veya kişileri seçerken seçeceği kişi veya kişilerin cinsiyeti, yaşı, fizyolojik özellikleri gibi konularda kendi seçimleri doğrultusunda hareket etmektedir. Bireyin seçimlerinin temelinde ihtiyaçlarını gidermeye yönelik seçimler söz konusudur. Dolayısıyla bireylerin seçimlerinde ihtiyaçlar ekseninde şekillenen cinsiyet tercihi de söz konusudur. Çalışmada bireyin kanka seçiminde cinsiyet tercihinin olup olmadığı,

cinsiyet tercihleri var ise nedenini ortaya koyarak bir sanal akrabalık olarak kankalığın oluşmasında cinsiyet tercihinin bir ölçüt kabul edilip edilemeyeceği değerlendirilmiştir. Öğrencilere “Siz daha çok kız arkadaşınızı mı erkek arkadaşınızı mı kanka olarak tercih edersiniz ve neden?” sorusu yöneltilmiş ve öğrencilerin verdiği cevaplar analiz edilmiştir.

Grafik 7:
Kanka seçiminde cinsiyet tercihi

Grafikte yer alan bulgular ışığında kanka seçiminde kız arkadaşını tercih ettiğini belirten 59 öğrenci, erkek arkadaşını tercih ettiğini belirten 57 öğrenci olduğu belirlenmiştir. Kanka seçiminde herhangi bir cinsiyet ayrımı gözetmediğini belirten 39 öğrenci olduğu saptanmıştır. Kız arkadaşını kanka olarak tercih eden kız öğrenciler; sorunlarının aynı olduğunu dolayısıyla birbirlerini daha iyi anladıklarını, kızlarla özel konuların daha ayrıntılı ve rahat paylaşılabilceğini belirtmişlerdir. Erkek arkadaşını kanka olarak tercih eden erkek öğrenciler; kankalarının kavgada yanında durabilecek, daha güvenilir, daha dürüst ve her zaman her koşulda arkasında duracağını düşündükleri kişiler olduklarını belirtmişlerdir. Çalışmada elde edilen verilerde kanka seçiminde cinsiyet ayrımı yapan 116 öğrencinin olması öğrencilerin ergenlik döneminde olmalarıyla açıklanabilir. Erwin (2000:89) “Ergenlerin sosyal ilişkilerinde lise yılları boyunca hala ciddi ayrımlar vardır ve bu bölünmenin gücü ancak ergenliğin son döneminde azalacaktır.” şeklindeki ifadesi öğrencilerin kanka seçiminde cinsiyet tercihinde bulunmalarının olağan olduğunu açıklar niteliktedir.

Çalışmanın lise öğrencilerini kapsamı ve cinsiyet rollerini öğrenerek topluma uyum sağlama aşamasında oldukları göz önünde bulundurulduğunda öğrencilerin hemcinslerini yakın arkadaş olarak görmeleri doğal bir sonuçtur. Nitekim Steinberg (2007:368) “Ergenlik” adlı yapıtında Sullivan’ın ergenlik döneminin gereksinimlerini; ergenlik öncesinde yakınlık gereksinimi, ilk ergenlikte cinsel temas ve karşı cinsiyetteki bir akranla yakınlık gereksinimi, ileri ergenlikte yetişkin dünyasıyla bütünleşme gereksinimi şeklinde üç evrede ele aldığını belirtmiştir. Çalışmaya katılan lise öğrencilerinin içinde bulunduğu ergenlik döneminin gelişimine uygun cevaplar verdiği saptanmıştır. Dolayısıyla ergenlik dönemindeki bireylerin dönemin gelişimsel özelliklerinden hareketle akrabalık ilişkilerine, topluma uyum sağlar. Aynı zamanda karşı cinsten akranıyla geliştirdiği yakın ilişki ile yetişkinlik dönemindeki evlilik kurumu için bir geçiş aşamasında olduğu söylenebilir.

İnsanlar yaşamları boyunca koşulsuz güven duydukları, kendilerine destek olabilecek, yalnızlığını paylaşabilecek, herhangi bir olumsuz durum veya kavgada yanında durabileceğini düşündükleri bireylerle yakın ilişkiler geliştirmiştir. Bu durumun temelinde kendini koruma güdüsü vardır. Fakat cinsiyete göre bireylerin kendini koruma güdülerine cevap veren ihtiyaçları farklılaşmaktadır. Özellikle aile bireylerden bağımsızlaşan ve aynı zamanda toplumsal kabul görmek isteyen ergenlik dönemindeki bireylerde ihtiyaçlar çeşitlenmektedir. Steinberg (2007:380) “Oğlanların ve kızların farklı türde arkadaşlıkları vardır ve yakınlığı farklı yolla ifade ederler.” şeklindeki ifadesiyle farklı cinsiyete sahip bireylerin yakın arkadaşlıklarının da farklı olabileceği sonucunu doğurmuştur. Ergenlik dönemindeki kızların duygusal ve mahrem ilişki kurabildikleri kız arkadaşları için Erwin (2000:90) “Yakın arkadaşlarının mahrem bilgilerini daha sık ve daha fazla paylaşır ve bu bilgilere sahip olarak güvene ve sırdaşlığa büyük önem verirler.” ifadesini kullanmıştır. Kanka olarak kızları tercih eden kız öğrenciler daha duygusal bir bağı önemsemektedirler. Kendini açma ve anlaşılma, yaşadıkları durumlarda yalnız olmadığını düşünme ihtiyacı etrafında şekillenen yakın ilişkide kızların hemcinslerinin de benzer ihtiyaçları olduğu varsayımından hareketle kız öğrencilerin kızları kanka olarak seçmek istemesi beklenen bir sonuçtur. Ancak kanka seçiminde cinsiyet olarak erkek olmasını tercih eden öğrenciler; daha çok kendini savunma, yalnızlıktan kurtulma, güçlü görünme ihtiyaçları temelinde ilişkilerini

geliştirmektedirler. Bu bağlamda Ergenlik dönemindeki erkekler için Erwin (2000:92) “Ergen erkekler iç dünyalarını arkadaşlarına açarken mahremiyete de yönelmekle birlikte, ilişkileri büyük ölçüde ortak ilgiler ve faaliyetlere, hoş arkadaşlıklara ve tutum benzerliklerine dayanacaktır.” ifadesiyle erkek kanka tercihinin nedenlerine ışık tutmaktadır.

Gençler, yaşlılarıyla, arkadaş gruplarıyla, kankalarıyla vakit geçirmeyi severler. Çünkü ihtiyaçları, problemleri, beklentileri birbirlerine benzerdir. Paylaşacakları, ortak noktaları vardır. Birbirlerini daha iyi anladıklarını düşünürler (Şener, 2019:348). Öğrencilerin yaş aralıklarının birbirine yakın olması hem sorunlarının hem de ihtiyaçlarının birbirine benzer olmasını beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla benzer sorunlar, bireylerin birbirini daha iyi anlayabilecek kişileri seçmesine zemin hazırlamıştır. Cevaplardan elde edilen bulgularda da lise öğrencilerinin paylaşımları, ihtiyaçları, sorunları, beklentileri benzer olmasına rağmen kanka seçiminde genel olarak cinsiyet tercihinin göz önünde bulundurulduğu sonucuna varılmıştır. Bununla beraber kanka seçiminde cinsiyet tercihinin önemsemeyen öğrencilerin sayısı azımsanamaz. Bu durum ergenlik dönemindeki lise öğrencilerinde gelişimsel olarak beklenen bir durumdur. Nitekim bu dönemde bireyler, toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenir, yetişkinlik döneminin bir görevi olarak evliliğe geçiş aşamasında duygusal bağ geliştirmeye çalışırlar. Steinberg (2007:393) “Başlangıçta aynı cinsiyetten arkadaşlıklarla gelişen yakınlık kapasitesi en sonunda pek çok ergen için karşı cinsiyetin üyeleriyle olan romantik ilişkilere dönüşür.” ifadesinden de anlaşılacağı üzere bu durum ergenlik dönemindeki lise öğrencileri için olağandır. Öğrenciler içinde bulundukları gelişimsel dönemin bir gereği olarak cinsiyet tercihlerini şekillendirmişlerdir.

Sanal akrabalıklarda vaftiz anne, vaftiz baba, süt anne, oğlan yengesi, gelin yengesi gibi erillik-dişilik bildiren ifadeler söz konusudur. Ancak kanka kelimesi erillik-dişillik taşımamakta ve genel bir ifade olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda kanka seçiminde de cinsiyet tercihinin gözetilmesi ergenliğin ilk döneminde olağan bir durum olarak kabul edilebilir. Öğrencilerin içinde bulundukları gelişim dönemi olan ergenlikte, bireyler önce hemcinsleriyle ergenliğin ilerleyen dönemlerinde ise karşı cinsle yakın ilişkiler geliştirmektedirler. Bireylerin cinsiyet tercihinin geri planda tutarak paylaşımları önemsemeleri hususunda teknolojinin gelişmesi, kadının iş ve sosyal hayatta geçmişe göre daha aktif olması,

geleneksel toplum yapısının yerini modern toplum yapısına bırakması, öğrencilerin içinde bulunduğu ergenlik döneminin bireyi yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş aşaması olması gibi etmenleri sıralamak mümkündür. Bu çıkarımlardan hareketle kankalık kurumunun bireyin ihtiyaçları etrafında şekillenen bir sanal akrabalık kurumu olduğunu söylemek mümkündür.

4.3. KANKA OLMAK İÇİN YAPILMASI GEREKENLER

Kan bağına dayalı olarak oluşturulan akrabalıklarda zorunluluk olması ve geçişlilik olmaması bireyi sınırlamaktadır. Sanal akrabalık ilişkilerinin doğasında ise gönüllülük ve seçilmişlik vardır. Özellikle lise çağlarına denk gelen ergenlik döneminde bireyin ailesi ve çevresi tarafından anlaşılmadığı düşüncesi, teknolojinin ve şehirleşmenin bireyleri yalnızlaştırması, kuşak çatışması gibi faktörler bireylerin güven duyduğu, sevdiği, sırlarını paylaşabildiği, birlikte keyifli vakit geçirebildiği, sorumluluklarını paylaşabildiği ve dahası kan bağıının olmadığı bir bireyle iletişim ve etkileşim halinde olmasını zorunlu kılmıştır. Sanal akrabalık olarak tanımlanan kurumların oluşması için bireylerin yapması gereken bazı ritüeller söz konusudur.

Geçmişten günümüze sanal akrabalıkların oluşumunda en önemli etken güven duygusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla bireyler birbirlerine güven duymayı kutsiyet yükledikleri bazı eylemler üzerinden ant içerek gerçekleştirmişlerdir.

Ant-yemin, insanoğlunun yaradılışından gelen onda var olan güven eksikliğinin bir şekilde giderilmesi, insanoğluna güven gerektiren konularda onun dürüstlüğüne, dostluğuna başvurulması gereken durumlarında, yemin miti devreye girmiş, arkaik devirlerden itibaren bu mit, çeşitli yemin, ant ritüelleriyle kendini devam ettirmiştir. Yaşadığı kültüre, içinde bulunduğu döneme ve o kültürün inancına göre, günümüze gelinceye kadar çeşitli ritüellerdeki bazı duruş ve hareketler, yemin formülleri, üzerine yemin verilen kutsiyetler ve objeler değişmiş ama yemin miti ilk devirlerden beri aynı şekliyle kendini korumuştur (Gökdemir, 2003:72).

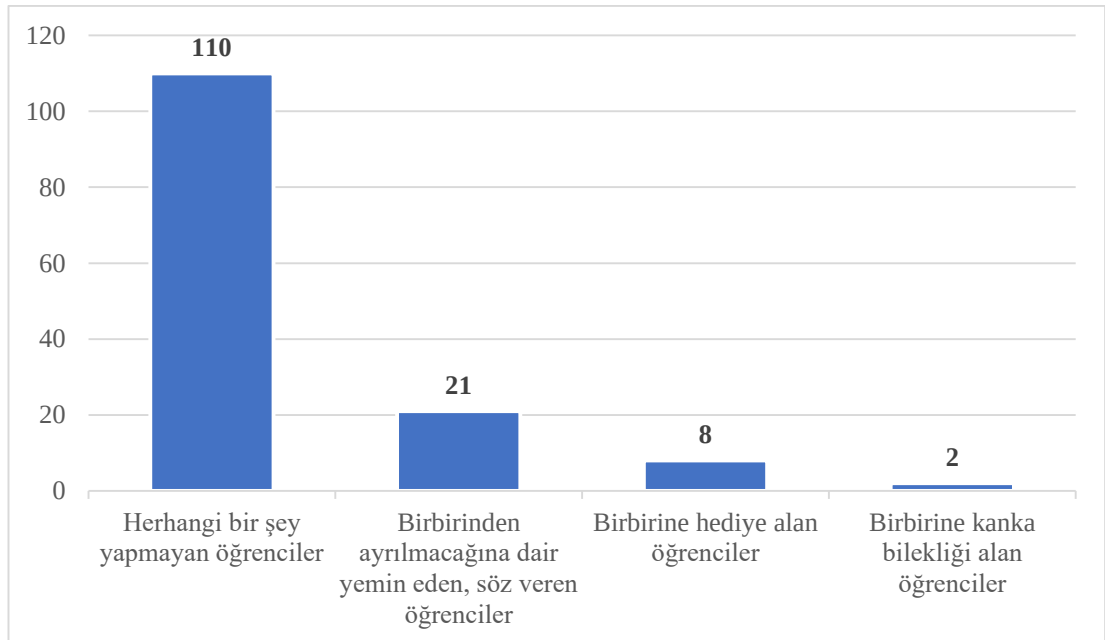
Geleneksel Türk kültüründe kan kardeşliği sanal akrabalık kurumunda da ant unsuruyla birlikte bireyler parmaklarına çizik atmak suretiyle akan kanı kâseye akıtıp içmektedirler. Dolayısıyla kan temel unsur olarak kabul edilerek bir akrabalık ilişkisi kurulmaktadır. Bireyler için kan kardeşliği sanal akrabalığının oluşması kanın

birleştirilmesi ve yemin edilmesi ritüelleriyle gerçekleşmiştir. Durmuş (2011:107) bu unsurları, “Türklerde kan kardeşliği ve antla ilgili kan, silah, at kurban etme, kap, değnek, hediye alıp- verme, bir nesneyi kurtme, hayvan derisi ve kafası gibi unsurlar görülmektedir.” şeklinde ifade etmiştir. Kültürel süreklilikte bazı unsurlar yaşam koşullarının değişmesiyle ortadan kalkmış bazı unsurlar değişime uğramış bazıları ise kendini koruyarak günümüze kadar gelmiştir. Çalışmada sanal akrabalık kurumlarından geleneksel Türk kültüründeki kan kardeşliği kurumu ritüellerinin devam edip etmediği, devam eden ritüeller varsa hangilerinin devam ettiğini belirlemek amacıyla öğrencilere soru sorulmuştur.

Çalışmada öğrencilere, “Siz kankanızla kanka olmak için herhangi bir şey yaptınız mı? (Birbirinize söz vermek, yemin etmek, birbirine kıymetli bir hediye vermek vb.)” sorusu sorularak öğrencileri soruya verdiği cevaplar analiz edilmiştir. Bu bağlamda öğrencilerin soruya verdiği cevaplardan hareketle kankalığın oluşması için herhangi bir ritüelin yapılıp yapılmadığı, geçmişten günümüze hangi ritüellerin kendini koruduğu, değiştiği veya dönüştüğü de belirlenerek kankalığın kan kardeşliği ile olan benzerlik ve farklılığı da ortaya çıkarılmıştır.

Grafik 8 :

Öğrencilerin kanka olmak için herhangi bir şey yapıp yapmama durumları

Grafikte elde edilen verilerden hareketle 110 öğrenci kanka olmak için herhangi bir şey yapmadıklarını belirtmişlerdir. 31 öğrenci ise birbirlerine söz verdiklerini, birbirlerinden ayrılmayacaklarına dair yemin ettiklerini ifade

etmişlerdir. Birbirlerine söz veren öğrencilerden 8'i ise birbirlerine hediye aldıklarını belirtmişlerdir. Bu öğrenciler arasından 2 kişi kankalık simgesi olarak birbirlerine kardeşlik bilekliği² aldıklarını bildirmişlerdir.

Toplumlar gelişip çağdaşlaştıkça, yemin formülleri ve inançlar azaldıkça veya değiştikçe kutsiyet ifade eden unsurlarda da değişimler olmuştur (Gökdemir, 2003:63). Öğrencilerin modern çağda yaşıyor olması beraberinde kutsiyet ifade eden unsurlara yükledikleri anlamı ve gerekliliği de değiştirmiştir. Genel olarak öğrencilerin kanka olmak için herhangi bir şey yapmayı gerekli görmemesi çağın bir getirisi olarak kabul edilebilir. Bu bağlamda modern çağa damgasını vuran internetin, sosyal medyanın hediyeleşme geleneğine etkisi azımsanamaz. Özdemir (2008:476) özellikle internet kullanımının hediyeleşme geleneği üzerindeki etkisini “Kitle iletişim araçları bileşkesi ve sanal ağlar ağı olan internet, dünyada olduğu gibi, Türkiye’deki yerleşik hediyeleşme geleneğini farklılaştırmaktadır.” şeklinde ifade etmiştir. Özellikle lise öğrencilerinin Z kuşağında yer alması dolayısıyla internet ve sosyal medya ile iç içe yaşamaları hediyeleşme geleneğinin değişmesinde büyük bir etken olarak görülmelidir. Ayrıca hediyeleşme geleneği gibi kültürel değişimlerin yaşanmasında, genç nüfusun ihtiyaçları ve beklentileri de önemlidir. Ekici (2008:36) kültürel değişimlerin nedenini şu şekilde açıklamıştır:

Her insan ve toplum belli oranda değişir veya değişme arzusu içinde olabilir, ama Türk toplumunda bu durum çok daha yoğun bir biçimde hissedilmektedir. Bu yoğun hissedişin pek çok nedeni olabilir, ancak önemli nedenlerden ilkinin; genç bir nüfus yapısı ve ikinci olarak da bu genç nüfusa bağlı olarak bir süreklilik arz eden yenilik ve değişim arayışının bir gelenek hâline dönüştüğü bir toplumsal yapı olduğunu belirtelim.

Genç nüfus olarak lise öğrencileri arasında yaygın olarak karşımıza çıkan kankalık kurumu, geleneksel Türk kültüründeki kan kardeşliği kurumunun yaşanan çağa ve gençlerin ihtiyaçlarına uyarlanarak yeni bir forma dönüşmüş hâlidir.

Kültür değişime uğrarken toplumu ayakta ve bir arada tutan gelenekler korunur. Nitekim geleneksel Türk kültüründe hediye alma ve özellikle yemin etme ritüellerinin günümüzde de karşımıza çıkması geleneğin korunduğuna işaret

² Piyasada aşk, arkadaşlık, şans, sağlık vb. özellikler taşıdığı satış panelinde yazan ipten yapılmış, ince, renkli bileklikler satılmaktadır. Gençler bunların biri veya birkaçını severek takmakta ya da arkadaşlarına hediye etmektedir.

etmektedir. Dolayısıyla kan kardeşliği kurumundaki ritüellerin günümüz lise gençleri arasında da devam ettirilmesi kankalık kurumunun kan kardeşliği kurumunun uzantısı olduğunu ve bir sanal akrabalık kurumu olduğunu desteklemektedir.

4.4. KANKA OLAN KİŞİDEN/KİŞİLERDEN BEKLENTİLER

İnsan ilişkilerinde bireyin bir başka bireyden, aileden, toplumdan karşılıklı olarak beklentileri vardır. Bu ilişkilerde genellikle beklentiler karşılıklıdır fakat bazen bireylerin beklentileri bireyi tatmin edecek şekilde karşılanmayabilir. Özellikle bireyin ailesinden beklentileri yeteri kadar karşılanmadığında birey yeni ilişkiler kurarak bu beklentileri doyuma ulaştırabilmektedir. Dolayısıyla yeni ilişkilerin temelinde aslında beklentiler yani ihtiyaçlar söz konusudur. İhtiyaçların giderilmesine yönelik oluşan yeni ilişki ağları sanal akrabalıkların ortaya çıkmasında bir etkindir.

Çalışmada bir sanal akrabalık olarak kankalık kurumunun oluşmasında kanka olan kişilerin birbirlerinden beklentileri doğrultusunda kankalık kurumunun yapısını ve günümüz lise gençlerinin ihtiyaçlarını tespit etmek amacıyla öğrencilere “Kankanızdan ne beklersiniz, size nasıl davranmasını istersiniz?” sorusu sorularak verilen cevaplar analiz edilmiştir.

Tablo 2:
Öğrencilerin kankalarından beklentileri

Beklentiler	Öğrenci Sayısı
Kendisine karşı dürüst olmasını bekleyen öğrenciler	15
Kendisine karşı iyi davranmasını bekleyen öğrenciler	15
Samimi davranmasını bekleyen öğrenciler	18
Güvenilir olmasını bekleyen öğrenciler	12
İyi-kötü her zamana yanında olmasını bekleyen öğrenciler	11
Anlayışlı olmasını bekleyen öğrenciler	7
Yalan söylememesini bekleyen öğrenciler	6
Sır paylaşmasını bekleyen öğrenciler	6
Doğal ve içten davranmasını bekleyen öğrenciler	5
Kardeş gibi davranmasını bekleyen öğrenciler	4
Dinleyen, anlayan ve yol gösteren biri olmasını bekleyen öğrenciler	3
Birlikte eğlenmesini bekleyen öğrenciler	3
Kankasına davrandığı gibi kankasının kendisine davranmasını bekleyen öğrenciler	3
Başkalarıyla kendisiyle samimi olduğu kadar samimi olmamasını bekleyen öğrenciler	1

Tabloda yer verildiği üzere öğrencilerden 15'i kankalarının kendilerine karşı dürüst olmalarının, diğer 15 öğrenci kankalarının kendilerine karşı iyi davranmalarının, öğrencilerden 18'i kankalarının kendilerine karşı samimi davranmalarının, 12 öğrenci kankalarının güvenilir olmasının, 11'i kankalarının iyi-kötü her zaman yanında olmasının, 7'si kankalarının kendilerine karşı anlayışlı olmalarının, 6'sı kankalarının yalan söylememesinin, diğer 6 öğrenci kankalarıyla sır paylaşabilmenin, 5'i ise kankalarının kendilerine doğal ve içten davranmasının beklentisi içinde olduklarını belirtmişlerdir. Kankalarının kardeş gibi davranması gerektiği beklentisi içinde olan 4 öğrenci; kankasının kendisini dinleyen, anlayan, yol gösteren ve ona destek olan biri olması gerektiği beklentisini dile getiren 3 öğrenci belirlenmiştir. Kankasının kendisiyle eğlenmesi gerektiğini belirten 4 öğrenci, kendisinin kankasına davrandığı gibi kankasının kendisine davranmasını isteyen 3 öğrenci, kankasının kendisinin yanında başkalarıyla kendisi kadar samimi olmaması gerektiğini belirten 1 öğrenci belirlenmiştir.

Öğrencilerin cevapları analiz edildiğinde öğrencilerin genellikle olumlu özellikler taşıyan beklentiler içinde oldukları belirlenmiştir. Öğrencilerin kankalarında olumlu özellikler aramaları, öğrencilerin toplumsal kabule önem vermeleri ve toplumsal kabullerini kolaylaştırmaya çalışmaları şeklinde açıklanabilir. Öğrencilerin kankalarında olumlu özellikler aramalarının yanı sıra öğrencilerin kankalarıyla eğlenmek istemeleri, yeni neslin ihtiyaçları arasında eğlenmenin önemli bir yeri olduğunu ve öğrencilerin öncelikleri arasında yer aldığını ifade etmektedir. Bu durum öğrencilerin çocukluktan yetişkinliğe geçiş aşamasında destek mekanizması olarak kankalarına ihtiyaç duydukları sonucunu doğurmaktadır. Dolayısıyla toplumsal kabulün bir gereği olarak öğrenciler kankaları aracılığıyla kendilerini yetişkinliğe ve yetişkinliğin gerektirdiği toplumsal normlara hazırlamaktadırlar. Kankaları aracılığıyla gerçekleşen akrabalık ilişkileri öğrencilerin yetişkinlik döneminde toplumun beklentisi olarak karşımıza çıkan evlilik kurumuna ve bu kurumun akrabalık ilişkilerine uyumunu kolaylaştırmaktadır. Steinberg (2007:400) “Yakınlık ve sosyal destek ergenlerin iyilik durumunu sağlıyor görünürken, psikolojik açıdan sağlıklı ergenlerin başkalarıyla yakın ilişkiler oluşturma ve sürdürmeleri de olası görünmektedir.” söylemiyle belirli işlevleri yerine getiren kankalık kurumunun lise öğrencilerinin ihtiyaçlarına cevap veren, sorunlarını bertaraf etmelerine yardım eden bir sanal akrabalık kurumu olduğu kabul edilmiştir.

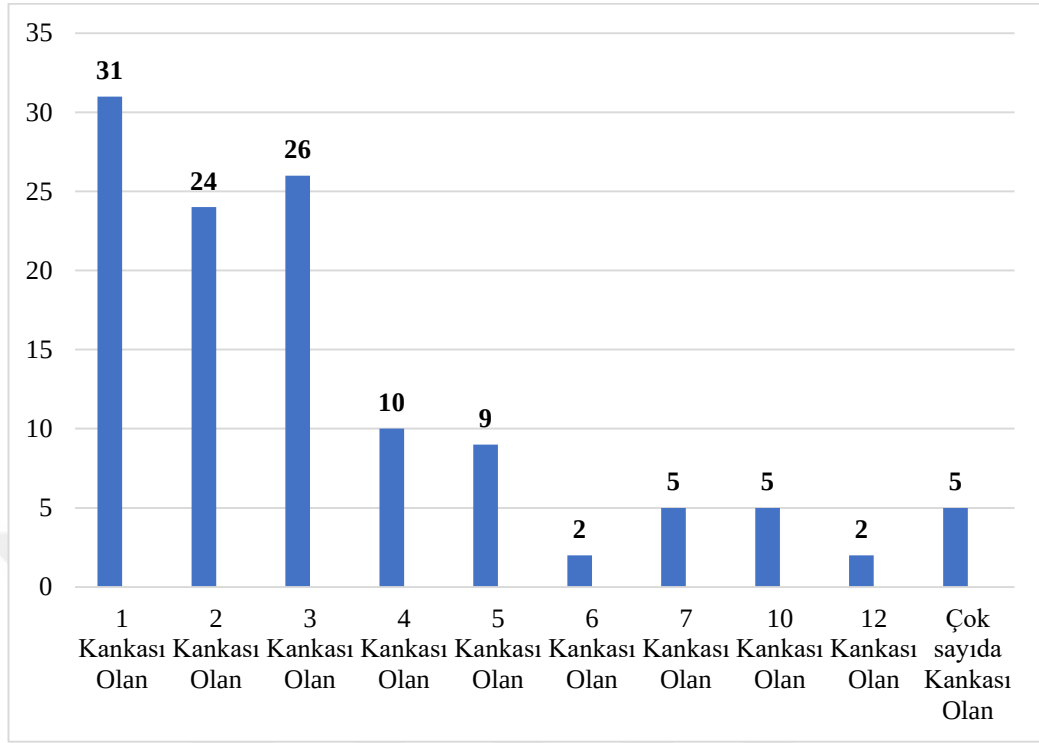
Grup folkloru bağlamında da öğrencilerin kankalarından beklentileri, öğrencilerin psikolojik ve sosyolojik anlamda ihtiyaç duydukları desteği karşılayan yapıya sahiptir. Öğrenciler kankalarından hem kendilerini destekleyecek hem de sosyolojik bütünlüğü koruyacak olumlu özellikler taşımalarını beklemektedirler. Bu durum bir sanal akrabalık olarak kankalığın, bireysellikten toplumsallığa geçiş sürecinde topluma uyum sağlama hususunda öğrencilerin folkloruna ışık tutmasının yanı sıra toplumsal değerlere uygun beklentiler içinde olunması bağlamında da önemli bir rol üstendiğini göstermektedir.

4.5. KANKA OLACAK KİŞİ SAYISI

Kan bağına dayalı olarak kurulan akrabalık ilişkilerinde zorunluluk, kan bağına dayalı olmayan insan ilişkilerinin tamamında tercihler söz konusudur. Bireyin aynı soydan olmayan diğer bireylerle kurduğu arkadaşlık ilişkileri ve sanal akrabalıklar bireyin tercihleriyle şekillenmektedir. Bir sanal akrabalık olarak kankalık kurumunda da bireylerin kanka seçimi ve kanka olacak kişi sayısı bireyin tercihi üzerine inşa edilmiştir. Bu bağlamda bireylerin kanka olacak kişiden beklentileri birer ölçüt olarak kabul edildiğinde kanka olacak kişi sayısında aynı ölçütlerin esas alındığını söylemek mümkündür. Bireylerin belirledikleri kişisel ölçütlere uygun olduğunu düşündüğü kişi veya kişilerle yakın ilişkiler kurması, ölçütlere uyan kişi sayısı sanal akraba sayılacak kişi sayısını belirlemektedir. Dolayısıyla bireyin ihtiyaçlarına cevap veren kişi sayısı, sanal akraba kabul edilen kişi sayısı ile doğrudan bağlantılıdır. Bir sanal akrabalık olarak kankalık kurumunda lise öğrencilerinin kanka olacak kişiden beklentileri birer ölçüt olarak kabul edildiğinde bu ölçütleri karşılayan her bireyin kanka olarak kabul edilmesini gerekli kılmaktadır. Öğrencilerin hayatında daha özel kabul ettiği kankalarının sayısı kankalık kurumunun sanal akrabalık olarak kabul edilmesi noktasında önemli veriler sunmaktadır. Dolayısıyla kanka olacak kişi sayısı kankalık kurumunun yapısını ortaya çıkarmak bağlamında incelenmiştir.

Çalışmada öğrencilerin kanka sayılarını belirleyebilmek amacıyla öğrencilere “Kaç tane kankanız var? Sizce kişinin kaç kankası olabilir?” sorusu sorulmuş ve öğrencilerin verdiği cevaplar analiz edilmiştir.

Grafik 9:
Öğrencilerin kanka sayısı

Grafikteki bilgiler doğrultusunda öğrencilerden 31’i 1 kankası, 24’ü 2 kankası, 26’sı 3 kankası, 10’u 4 kankası, 9’u 5 kankası, 2’si 6 kankası, 5’i 7 kankası, 5’i 10 kankası, 2’si 12 kankası, 5’i ise çok kankası olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin kişinin kaç kankası olabileceği sorusuna verdiği cevaplar farklılık göstermiştir. Ancak kanka sayılarını verirken öğrenciler kankalarından birinin diğer kankalarından daha farklı ve özel bir yeri olduğunu vurgulamışlardır. Öğrencilerden 9’u birden fazla kişiyle kanka olunmaması gerektiğini belirtmiştir. Zira öğrenciler için kankalık arkadaşlıktan daha üstün, kutsal ve özeldir. Kanka sayısının 1-2 kişi olabileceğini belirten 5 öğrenci, en fazla 2 kanka olması gerektiğini belirten 5 öğrenci, en fazla 3 kanka olabileceğini belirten 15 öğrenci, en fazla 5 kanka olabileceğini belirten 6 öğrenci, en fazla 7 kanka olabileceğini belirten 5 öğrenci, en fazla 10 kanka olabileceğini belirten 1 öğrenci olduğu saptanmıştır. 19 öğrenci ise kişinin kendine yakın hissettiği, birlikte vakit geçirmekten hoşlandığı, güvendiği ve kendisine gerçekten değer verdiğini hissettiren kişi veya kişilerle kanka olabileceklerini bu nedenle kanka sayısının sınırlandırılmaması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Çalışmada genel olarak öğrencilerin kanka sayılarının birden fazla olduğu ve olabileceği saptanmıştır. Bu durum öğrencilerin kanka ve arkadaş kavramlarını tam

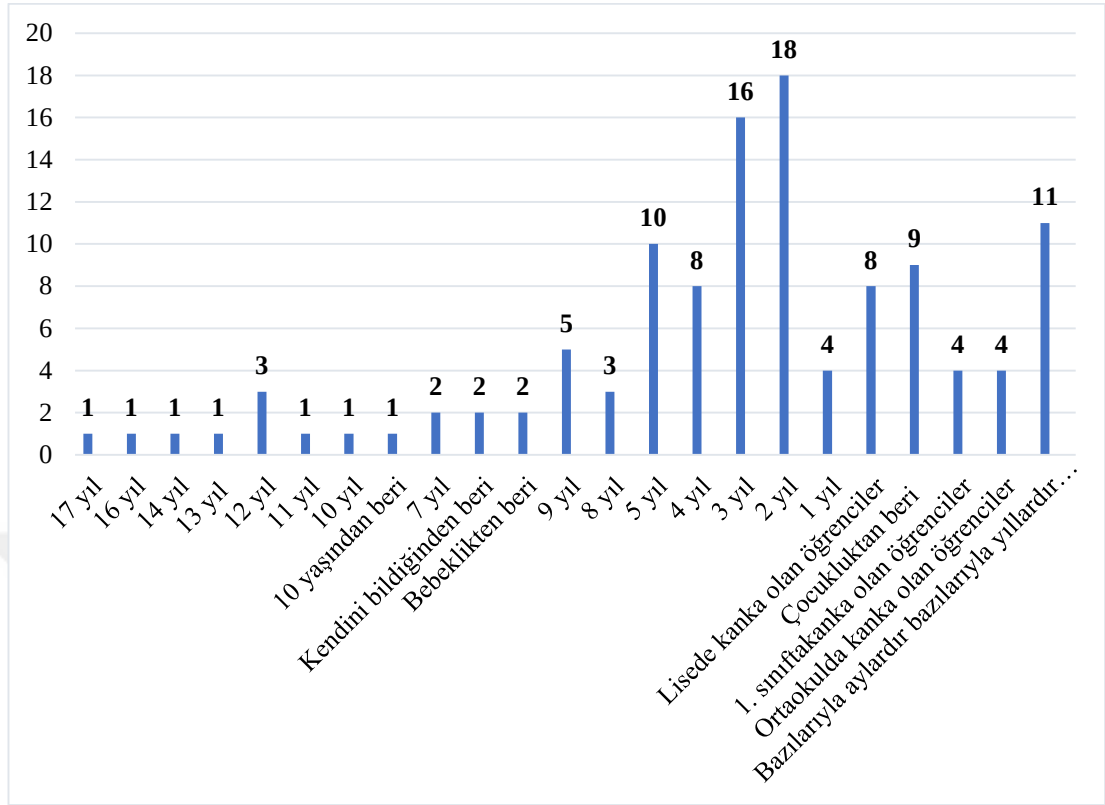
olarak birbirinden ayırt edemediği veya birlikte düşündükleri şeklinde açıklanabilir. Bunla birlikte öğrencilerin diğerlerinden daha özel, üstün, farklı olarak gördükleri bir kankalarının olduğunu belirtmeleri kankalık kurumunun varlığına işaret etmektedir. İhtiyaçlar doğrultusunda ortaya çıkan sanal akrabalıklarda öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap veren her bireyle yakın ilişki geliştirerek kanka anlamını yüklemesi, modern çağda akrabalık ilişkilerinin zayıflaması ve bireyin yalnızlaşması durumlarına kendilerince geliştirdikleri bir çözüm olarak düşünülebilir. Bu bağlamda kankalık kurumu, modern çağın yalnızlaşan bireylerinin ihtiyaçlarına yönelik olarak geliştirdikleri bir sanal akrabalık kurumu olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.6. KANKALIĞIN SÜRESİ

Bir ilişkinin birey için ne anlama geldiği, ilişki kurulan bireye yüklediği anlam, ilişkinin sağlamlığı ilişkinin süresiyle bağlantılıdır. Nitekim birey kendisi için özel kabul ettiği, ihtiyaç duyduğu ve bu ihtiyaçlarını giderdiğini düşündüğü, güvendiğini, sırlarını paylaşabildiği kişi veya kişilerle uzun soluklu ilişkiler geliştirmektedir. Bu bağlamda sanal akrabalıklarda da kan bağına dayalı olmamasına rağmen bireylerin özel bir bağla birbirlerine bağlanıp akrabalığın gereği olan uzun soluklu ilişki örüntüsü olduğunu söylemek mümkündür.

Kan bağına dayalı akrabalıkların dışındaki insan ilişkileri bireylerin tercihleri sonucu oluşmaktadır. Dolayısıyla bu ilişkilerde gönüllülükler de söz konusudur. Karşılıklı olarak birden fazla bireyin kurduğu ilişkilerde ilişkiyi belirleyen unsurlar da bireyin tercihleriyle ve kimi zaman da şartlara göre şekillenmektedir. Bu bağlamda arkadaşlıklarda, dostluklarda veya sanal akrabalıklarda bireylerin arasındaki ilişkinin süresi belirlenebilmektedir. Çalışmada lise öğrencileri arasında sıklıkla karşımıza çıkan ve sanal akrabalık türlerinden bir olarak kabul ettiğimiz kankalık kurumunun yapısını ortaya çıkarmak amacıyla kankalığın süresi belirlenmiştir. Çalışmada kankalığın süresini belirlemek amacıyla öğrencilere “Ne zamandan beri kankasınız? Sizce daha ne kadar süre kanka olarak kalırsınız?” soruları sorulmuştur.

Grafik 10:
Öğrencilerin ne zamandan beri kanka oldukları

Grafikte yer alan verilerden hareketle öğrencilerden 1'i 17 yıldır, 1'i 1 yıldır, 1'i 14 yıldır, 1'i 13 yıldır, 3'ü 12 yıldır, 1'i 11 yıldır, 1'i 10 yıldır, 1'i 10 yaşından beri, 2'si 7 yıldır, 2'si kendini bildiğinden beri, diğer 2'si ise bebeklikten beri kanka olduklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerden 5'i 9 yıllık, 3'ü 8 yıllık, 10'u 5 yıllık, 8'i 4 yıllık, 16'sı 3 yıllık, 18'i 2 yıllık, 4'ü ise 1 yıllık kankalık geçmişlerinin olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca 9'u çocukluktan beri, 4'ü 1. sınıftan beri, 4'ü ortaokuldan beri, 11'i bazı kankalarıyla aylardır bazılarıyla yıllardır, 8'i ise lisede kanka olduklarını belirtmişlerdir.

Öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplardan hareketle kankalık ilişkilerinin ne zaman sonlanacağına dair elde edilen veriler şu şekildedir: Öğrencilerden 20'si uzun süre kanka kalabileceklerini, 15'i bir ömür kanka kalabileceklerini, 13'ü ölene dek kanka kalabileceklerini, 11'i sonsuza dek kanka kalabileceklerini, 5'i kanka olma sürelerinde herhangi bir sınır olmadığını ifade etmiştir. 2 öğrenci "Ölüm bile bizi ayıramaz.", 2'si "Birbirimize hata yapmadığımız sürece devam eder.", 1'i "Samimiyet bitinceye kadar.", 1'i "Zaman önemli değil, aradaki bağ önemli.", 1'i "Her zaman kardeş gibi olacağız.", 1'i "Birbirimizi kırmadıktan sonra yıllar boyu sürebilir." şeklinde cevap vermiştir. 5 öğrenci lise bitinceye kadar kanka

kalabileceklerini, 1'i ihanet edilirse kankalığın biteceğini, 3'ü ne zamana kadar kanka kalabileceklerini bilmediklerini belirtmişlerdir.

Öğrencilerin cevapları analiz edildiğinde 89 öğrencinin kankalık ilişkisi en az 1 yıllık süreyi kapsamaktadır. Öğrencilerin 66'sı herhangi bir koşul belirtmeksizin kankalık ilişkilerinin bitmeyeceğini vurgulamıştır. Özellikle kankalık ilişkisinin ölümle bile sonlanmayacağını ifade eden 2 öğrenci, kankalık kurumunun öğrenciler açısından kutsallığına ve önemine dikkat çekmektedir. 6 öğrencinin kankalığın devam etmesi için samimiyetin devamlılığının sağlanması, birbirini kırmama, ihanet etmeme, hata yapmama gibi koşulları öne sürmeleri kankalığın oluşumundaki değerleri korumanın önemine dikkat çekmektedir. Öğrencilerden 5'inin lise bitinceye kadar kankalığı devam ettirebileceklerini belirtmeleri aynı ortamı paylaşmanın, yan yana olmanın bu öğrenciler için gerekli olduğuna işaret etmektedir. 1 öğrencinin ise kankasıyla daima kardeş gibi olacağını belirtmesi sanal akrabalık kurumu olarak kankalığın en önemli işlevlerinden birine vurgu yapmaktadır. Kankalık kan kardeşliği kurumunun devamı olarak günümüzde yeni ihtiyaçlara cevap veren bir kardeşlik ilişkisi olarak kabul görmektedir. Öğrencilerin bireysel anlamda psikolojik ve sosyolojik ihtiyaçları kankalık kurumunun ortaya çıkmasında önemli rol üstlenmiştir. Kurumun oluşumundaki beklentiler devamının sağlanmasında da aynı rolü üstlenmeye devam etmektedir.

Öğrencilerin yaşça küçük olmaları, şu an içinde bulundukları duruma göre değerlendirme yapmaları, önemsedikleri değerlerin birbirlerinden farklı olması kankalığın süresiyle ilgili düşüncelerine etki etmiştir. Nitekim öğrencilerin bir kısmı kankalık ilişkilerini süreyle sınırlandıramazken 5 öğrenci lise bitinceye kadar kankalıklarının devam edeceğini belirterek kankalık ilişkilerini zamana ve hatta aynı okulda eğitim görüyorlarsa mekâna bağlı olarak sınırlandırmışlardır. Bu durum öğrencilerin kankalık kurumuna yükledikleri anlam ve ihtiyaçlarına göre şekillenen bir sanal akrabalık olarak kankalığa ihtiyaç duyduklarını ifade etmektedir.

Balaman (1982:79) “Zaman içinde verilen kan kardeşliği sözleri yerine getirilmediğinde ya da beklenmeyen bir nedenle bu iki kişinin araları iyi gitmediğinde kankardeşliği bozulur” ifadesinde geleneksel kültürdeki kan kardeşliği kurumunun geçerli sebepler sonucunda biteceği vurgulamıştır. Kankalık kurumu da geleneksel Türk kültüründeki kan kardeşliği gibi öğrencilerin ihtiyaçları sonucunda

bireyin seçimleriyle ortaya çıkan ve belirli sebeplerle bitirilen bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla ilişkinin başlaması ve bitirilmesi bağlamında kankalık ile kan kardeşliği kurumlarının benzer yapıya sahip olduğu aşikârdır. Bu durum, geleneksel Türk kültüründeki bir sanal akrabalık kurumu olan kan kardeşliğinin günümüzde lise öğrencilerinin ihtiyaçlarına uygun olarak şekillenerek ve yeni bir forma dönüşerek günümüzde bir sanal akrabalık türü olarak kabul edilebilecek kankalık kurumu olarak kabul edilmesini mümkün kılmaktadır. Türkkahraman (2009:41) kurumların değişim nedenlerini şu şekilde ifade etmiştir:

Bir toplumun fiziki ve sosyal şartlarının değişmesi, bilgi düzeyi, ihtiyaç ve beklentilerin değişmeye başlaması, bu manada yeni gereksinimlerin ortaya çıkması ve bunları karşılamaya yönelik yeni yolların bulunması kurumsal değişmelere olanak sağlayabilir. Buradan hareketle, toplumsal gelişmenin ve ilerlemenin yolunun, fonksiyonlarını yitiren ve yıpranan kurumsal yapıların değişiminden geçtiği söylenebilir. Şüphe yok ki toplumun ihtiyaç ve beklentilerini karşılamayan kurumsal yapılarda değişiklikler kaçınılmazdır. Toplumun beklentilerine karşılık veremeyen ve sorunlarına çözüm üretemeyen kurumlar, doğal olarak kendiliğinden yıpranırlar. Dolayısıyla kurumlar, gerektiğinde değişmek ve yeniden yapılanmak zorundadır.

Koşulların değişimine paralel olarak değişen insan ihtiyaçları, toplumsal kurumların değişimine zemin hazırlamaktadır. Bu bağlamda lise öğrencilerinin ihtiyaçları etrafında şekillenen kankalık kurumu, geleneksel Türk kültüründeki kan kardeşliği kurumunun değişime uğrayarak günümüzde kabul gören yeni bir sanal akrabalık olduğunu ortaya koymaktadır.

4.7. KANKA OLAN KİŞİYLE/KİŞİLERLE SELAMLAŞMA ŞEKLİ

Birbirlerine yaklaşan, karşılıklı olarak kişisel alanları içine giren iki kişi arasında tanışıklık varsa ya da başlayacaksa, bunun simgesi göz göze, yüz yüze gelmeden önce, selam almak ya da selam vermektir (Köknel, 1997:60). Selamlaşma, günlük hayatta insanların arkadaşları, akrabaları, yeni tanıştıkları ve sanal akrabaları olan kişilerle karşılaştığında nezaket kuralları gereği gerçekleştirdiği bir eylemdir. Selamlaşma şekli bireyden bireye, toplumdan topluma, milletten millete, ülkeden ülkeye değişiklik gösterebilir. Keskin'in (2017:128) "Her toplum ve kültür, kendi iç dinamiklerine ve ihtiyaçlarına göre belirlediği selamlaşma davranışlarını bir sisteme

bağlamış ve bunu dil aracılığıyla sözcüklere dökerek kendilerine özgü selamlaşma biçimlerini oluşturmuştur.” ifadesinde de belirttiği üzere selamlaşma bir davranış kalıbı ve sözcükler toplamıdır. Çalışmada kendi içinde yeni bir ilişkisel ağ olarak kabul edilen kankalık kurumunda kankaların kendilerine özgü davranış kalıpları ve sözcükleri belirleyerek kuruma özgü selamlaşma şeklinin olup olmadığı belirlenmiştir.

Öğrencilerin selamlaşma şeklini belirlemek amacıyla öğrencilere “Kankanızla herhangi bir yerde karşılaştığınızda ilk ne yaparsınız ve ne dersiniz? (Selamlaşma şekliniz nasıldır?)” sorusu sorulmuş ve cevaplar analiz edilmiştir.

Tablo 3:
Öğrencilerin kankalarıyla görüşme şekli

Görüşme Şekli	Öğrenci Sayısı
Kankasına sarılan öğrenciler	53
El sıkışan öğrenciler	10
El sıkışarak şakalaşan öğrenciler	4
“Brom” veya “kanka” diyerek el tokuşturan öğrenciler	4
Şaşırır gibi yapıp sarılan öğrenciler	4
Birbirini görünce gülümseyen öğrenciler	4
Kafa tokuşturan öğrenciler	3
Selamlaşmadan konuya geçen öğrenciler	3
“Kardeşim” diyerek el sıkışıp sarılan öğrenciler	3
“Selam kanka” diyerek selamlaşan öğrenciler	3
Özel selamlaşma şekliyle selamlaşan öğrenciler	3
Hep yan yana oldukları için selamlaşmayan öğrenciler	3
“Ne haber kanka” diyerek selamlaşan öğrenciler	2
Birbirinin üstüne atlayarak sarılan öğrenciler	2
Her yere beraber gittikleri için selamlaşmayan öğrenciler	2
Ayak selamıyla selamlaşan öğrenciler	1
“Brom” diyerek selamlaşan öğrenciler	1
“Kral ne haber” diyerek selamlaşan öğrenciler	1
Birbirini görünce çılgık atan öğrenciler	1
“Var mı önemli bir haber?” diyerek selamlaşan öğrenciler	1
Birbirini öperek selamlaşan öğrenciler	1

Tabloda yer alan verilerde 53 öğrenci kankasıyla sarıldığını, 10 öğrenci el sıkıştığını, 4 öğrenci el sıkışarak şakalaştığını, 4 öğrenci brom veya kanka diyerek el tokuşturduklarını, 4 öğrenci şaşırır gibi yapıp sarıldıklarını, 4 öğrenci

gölümsediklerini, 3 öğrenci kafa tokuşturdıklarını, 3 öğrenci selamlaşmadan konuya geçtiklerini, 3 öğrenci kardeşim diyerek el sıkışıp sarıldıklarını, 3 öğrenci “selam kanka” şeklinde birbirleriyle selamlaştıklarını, 3 öğrenci hep yan yana oldukları için selamlaşmaya ihtiyaçları olmadığını, 3 öğrenci ise özel selamlaşma şekilleri olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerden 2’si birbirlerine “ne haber kanka” dediklerini, 2’si birbirlerinin üstüne atlayarak sarıldıklarını, 2’si ise her yere beraber gittikleri için karşılaşmadıklarını dolayısıyla selamlaşmadıklarını ifade etmiştir. 1 öğrenci, ayak selamı³ yaptıklarını, 1 öğrenci “brom⁴” şeklinde birbirlerine hitap ederek selamlaştıklarını, 1 öğrenci “kral ne haber” dediğini, 1 öğrenci kankasıyla birbirlerini görünce çılgılık attıklarını, 1 öğrenci “var mı önemli bir haber” dediklerini, 1 öğrenci ise birbirlerini öperek selamlaştıklarını belirtmiştir.

Türk kültür tarihinde selamlaşma işleviyle kullanılan, beden dili ve davranış biçimleri arasındaki başlıca selamlaşma yöntemlerini ise el sıkışmak, başın öne doğru eğilmesiyle saygı gösterisinde bulunmak, el sallamak, elin baş tarafına götürülmesi, sağ eli göğsün üzerine götürmek, sarılmak, el sıkışarak veya omuzları birleştirerek sarılmak, gülümsemek/göz kırpmak, başı hafifçe öne doğru eğmek ve el öpmek şeklinde sıralamak mümkündür (Keskin, 2017:128).

Öğrencilerin kankalarıyla sarılması, el sıkışması, gülümsemesi kültürümüzde varlığını sürdüren selamlaşma şekillerindendir. Bu selamlaşma şekillerinin yanı sıra çılgılık atmaları, ayak selamı, özel selamlaşma şekilleri olduğunu ifade etmeleri, şaşırır gibi yapmaları, şakalaşmaları kendilerince geliştirdikleri selamlaşma şekilleridir. Bu bağlamda belli bir alt kültür içerisinde yer alan bu grubun, dille iletişim kurmalarının yanı sıra dil ötesi iletişimde bulundukları, dil ötesi iletişimde de kendine özgü jargona sahip olduklarını söylemek mümkündür. Bu durum, Z kuşağına bağlı olarak gelişen öğrenci folkloru olarak karşımıza çıkmaktadır.

Lise öğrencilerinin kendilerine özgü selamlaşma şekli oluşturarak kankaların birbirleriyle özel bir selamlaşma şekliyle selamlaşmaları, kankalığın öğrenciler için özel bir ilişki ağı barındırdığını dolayısıyla bir sanal akrabalık olarak kabul edilmesi gerektiği görüşünü desteklemektedir.

³ Öğrencilerin birbirlerinin ayak içlerini tokuşturmak suretiyle oluşturdukları selamlaşma şeklidir.

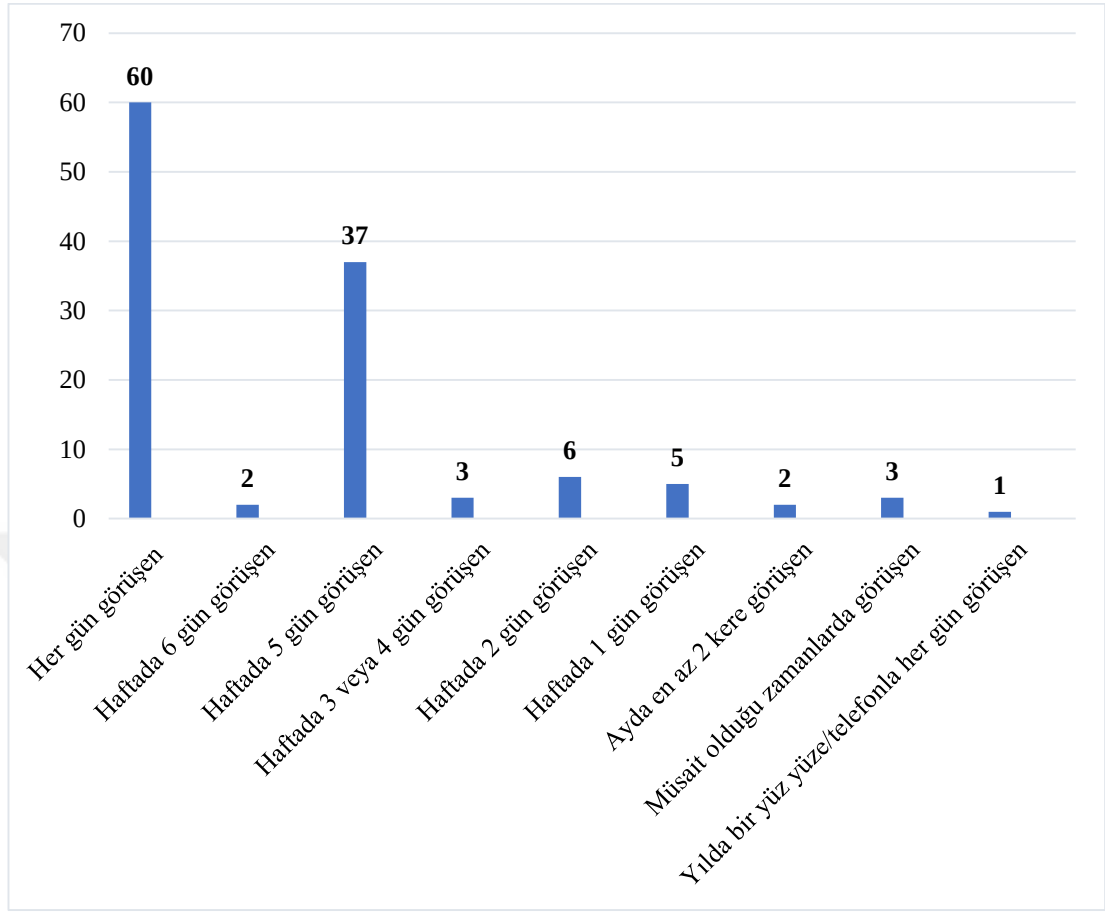
⁴ İngilizcedeki “brother” kelimesinin kısaltılmış hali olarak kullanılan, erkek öğrencilerin birbirleri için kullandıkları hitap şeklidir.

4.8. KANKA OLAN KİŞİYLE/KİŞİLERLE GÖRÜŞME SIKLIĞI

Bireyin kendini bulma yolculuğu olarak adlandırılabilir ergenlik dönemi lise çağındaki öğrencilerin içinde bulunduğu süreci kapsamaktadır. Bu dönemde kendine yönelen dolayısıyla kendi kimliğini bulmaya toplumdaki yerinin ne olduğunu bulmaya çalışan bireyler kendilerini anlayacaklarını düşündükleri kişilerle özellikle de akranlarıyla yakınlaşırlar. Onur (1987:101), “Ergenlik Psikolojisi” adlı kitabında “Yaşlılarla birlikte olmak üzere ev ve aileden ayrı geçirilen zaman, ergenlikte yaşamın diğer dönemlerine görece daha fazladır.” ifadesiyle ergenlik dönemindeki gençlerin akranlarına, yakın arkadaşlarına, dostlarına ayırdığı zamana vurgu yapmıştır. Aynı dönemi yaşayan gençler; başkaları tarafından anlaşılma, kabul görmek, desteklenmek, kaygılarını azaltmak, toplumun beklentilerine cevap verebilmek gibi ihtiyaçlarını kendine yakın hissettiği bireylerle gidermeye çalışır. Dolayısıyla bu ihtiyaçları giderdiğini düşündüğü kişilerle daha çok zaman geçirir. Çalışmada günümüzde bir sanal akrabalık kurumu olarak kankalık kurumunda lise öğrencilerinin kanka kabul ettiği kişi veya kişilerle görüşme sıklığı analiz edilmiştir.

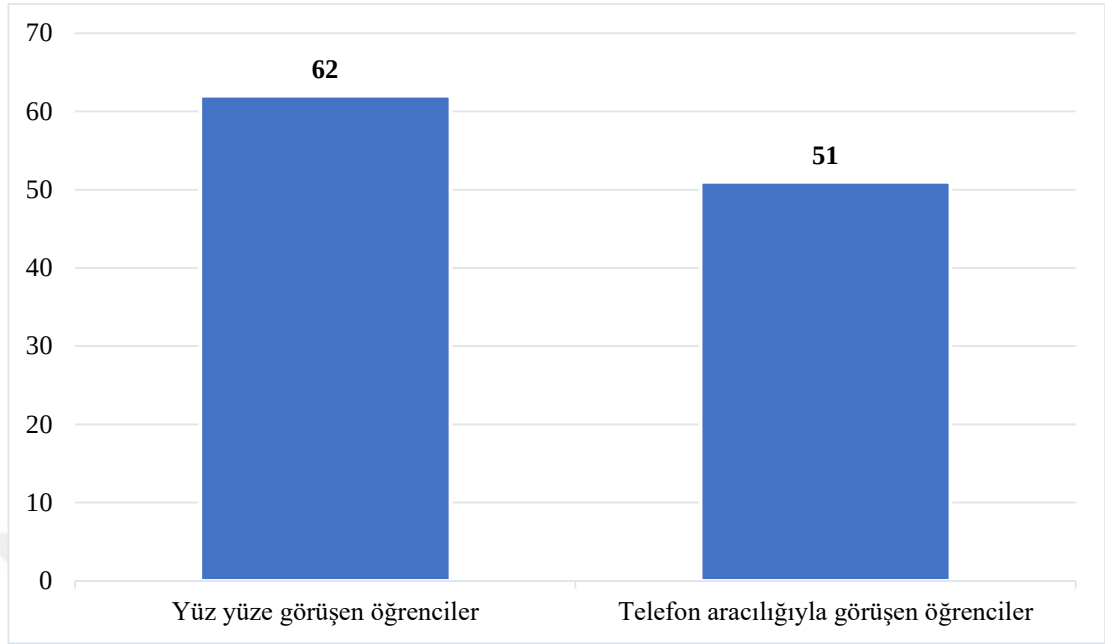
Çalışmada öğrencilere “Kankanızla hangi sıklıkla ve nasıl görüşürsünüz? (günde birkaç kere, haftada bir, yüz yüze, telefonla gibi)” sorusu sorulmuş ve cevaplar analiz edilmiştir.

Grafik 11:
Öğrencilerin kankalarıyla görüşme sıklığı

Grafikten hareketle kankasıyla her gün görüştüğünü belirten 60 öğrenci, haftada beş gün görüştüğünü belirten 37 öğrenci, haftada iki gün görüştüğünü belirten 6 öğrenci, haftada bir gün görüştüğünü belirten 5 öğrenci, haftada üç veya dört gün görüştüğünü belirten 3 öğrenci, müsait oldukları zaman görüştükleri için görüşme zamanını net sayılarla belirtemeyen 3 öğrenci, haftada altı gün görüştüğünü belirten 2 öğrenci, ayda en az iki kere görüştüğünü belirten 2 öğrenci, yılda bir yüz yüze fakat telefonla her gün görüştüğünü belirten 1 öğrenci olduğu belirlenmiştir.

Grafik 12:
Öğrencilerin kankalarıyla görüşme şekli

Çalışmada öğrencilerin kankalarıyla görüşme şekline verdikleri cevaplar analiz edilmiş ve grafikte yer alan veriler elde edilmiştir. Öğrencilerin 62'si kankalarıyla görüşmelerini yüz yüze yaptığını ifade ederken 51 öğrenci ise kankalarıyla telefon aracılığıyla görüştüğünü belirtmiştir. Bu durum, öğrencilerin kankalarıyla yüz yüze görüşebilecek yakın mekânlarda olmalarına veya uzak mekânlarda olmalarına göre görüşme durumlarının zamanını ve şekillerini belirlediklerini açıklamaktadır. Evlerinin yakın olması sebebiyle kankalarıyla 7/24 görüştüklerini belirten 3 öğrenci, oyun lobilerinde görüştüklerini belirten 1 öğrenci ve özellikle ortaokul kankalarıyla sinemada görüştüğünü belirten 1 öğrenci olduğu belirlenmiştir. Kankalarıyla her gün görüştüğünü ifade eden öğrenciler sınav zamanları dışında her gün görüştüklerini vurgulamışlardır. Ayrıca öğrencilerin büyük bir bölümü okul zamanları kankalarıyla yüz yüze görüştüklerini, okul zamanı dışındaki zamanlarda ise kankalarıyla telefon aracılığıyla görüşmeye devam ettiklerini belirtmişlerdir.

Erwin (2000:80) “Çocuklukta ve Ergenlikte Arkadaşlık” adlı kitabında “Ergenlikte, anne-babalar ve akranlarla birlikte geçirilen zaman süresinde de sürekli bir değişim gözlenmektedir. Akranlarla birlikte olmak giderek daha fazla önem taşımaya başlar ve güncel olaylar ve faaliyetlerle ilgili birtakım kararlar verip değerlendirmeler yapmak gerektiğinde başlıca referans grubu akranlar olur.”

ifadesiyle ergen bireylerin aileden uzaklaşarak arkadaş grubuna yöneldiğine dikkat çekmiştir. Akran ilişkileri içerisinde arkadaşlık, dostluk, kan kardeşliği, kankalık gibi ilişki ağları söz konusudur. Özellikle sanal akrabalıklarda, bağ kurulan bireyler daha önemli ve özel kabul edilmektedir. Dolayısıyla bireylerin sanal akraba olarak kabul ettikleri bireylerle geçirdikleri zaman diğer arkadaşlık ilişkilerine göre daha fazladır. Genç bireyler olarak lise öğrencilerinin güven duyduğu, birlikte vakit geçirmekten keyif aldıkları, fikirlerini önemsendiği, önemsendiğini hissettiği, sırlarını paylaştığı kankalarına ayırdıkları zaman dikkat çekmektedir. Öğrencilerin hemen hemen her gün ve yüz yüze kankalarıyla vakit geçirdiklerini ifade etmeleri, yüz yüze görüşemedikleri zamanlarda telefon aracılığıyla görüşmeye devam ettiklerini belirtmeleri günün geriye kalan zamanı düşünüldüğünde aile üyeleriyle geçirdikleri zamana göre oldukça fazla olduğu görülür. Bu bağlamda kankaların birbirleri için aile üyeleriyle geçirilen zaman kadar önemli olduğunu ve öğrencilerin kankalık kurumuna ihtiyaç duyduğunu dolayısıyla kankalığın bir sanal akrabalık kurumu olduğunu desteklemektedir.

Bedensel, psikolojik değişimlerini kabullenme ve uyum sağlamaya çalışmanın yanı sıra toplumsal rolünü oturtmaya çalışan lise öğrencileri bu hızlı değişimlere uyum sağlamak zorundadır. Steinberg (2007:193), “Ergenlik” adlı kitabında “Bu hızlı değişimin bir sonucu olarak ergenler, gittikçe artan bir biçimde tavsiye almak, rehberlik ve bilgi edinmek için kendi kuşaklarının üyelerine başvurma gereksinimi duymaktadırlar.” ifadesiyle belirttiği üzere lise çağındaki öğrenciler gerek yüz yüze gerek telefonla kankaları aracılığıyla bu değişimlere uyum sağlamaya çalışmaktadırlar.

Atak (2011:169) lise öğrencilerinin de içinde bulunduğu ergenlik döneminde ergenlerin maruz kaldığı toplumsal beklentileri, ergen bireyin kimlik bulma süreciyle birlikte ele alarak şu ifadelerle aktarmıştır:

Ergenlik döneminde bireyler bilişsel, bedensel ve psikolojik değişimler sonucunda toplumun beklentileri ile karşı karşıya kalırlar. Bir yandan çocukluk özdeşimlerinin ve kendilik algılamalarının sürdürülmesi ve var olan dengeyi sürdürme çabaları, öte yandan toplumsal beklentiler, ergendeki değişimi zorunlu kılmaktadır. Bu durumda ergen kendi kimliğini yeniden tanımlayarak toplum içinde yer edinmek zorunda kalır.

Dolayısıyla çalışmanın kapsamındaki lise öğrencilerinin içinde bulunduğu ergenlik dönemi kimlik kazanma, toplumsal kabul görme, bedensel değişiklikleri kabul etme, karşı cinsle olan ilişkiyi kontrol etme, duygularla başa çıkmaya çalışma, toplumsal cinsiyet rollerini pekiştirme gibi birçok problemi çözüme kavuşturma sürecidir. Bu süreçte öğrenciler çalışmanın konusu olan kankalarıyla görüşme sıklıklarına verdikleri cevaplardan da anlaşılacağı üzere kankalarını anne- babadan da yakın görme ve kankalarıyla daha çok vakit geçirme eğilimdedirler. Kan bağı yoluyla oluşturulan akrabalık olarak aile bireylerinden çok kankalarıyla geçirdikleri süre göz önünde bulundurulduğunda kankalık kurumunu bir sanal akrabalık olarak kabul etmek gerekmektedir.

4.9. KANKA OLAN KİŞİYLE/KİŞİLERLE TARTIŞMA VEYA KÜSME DURUMU

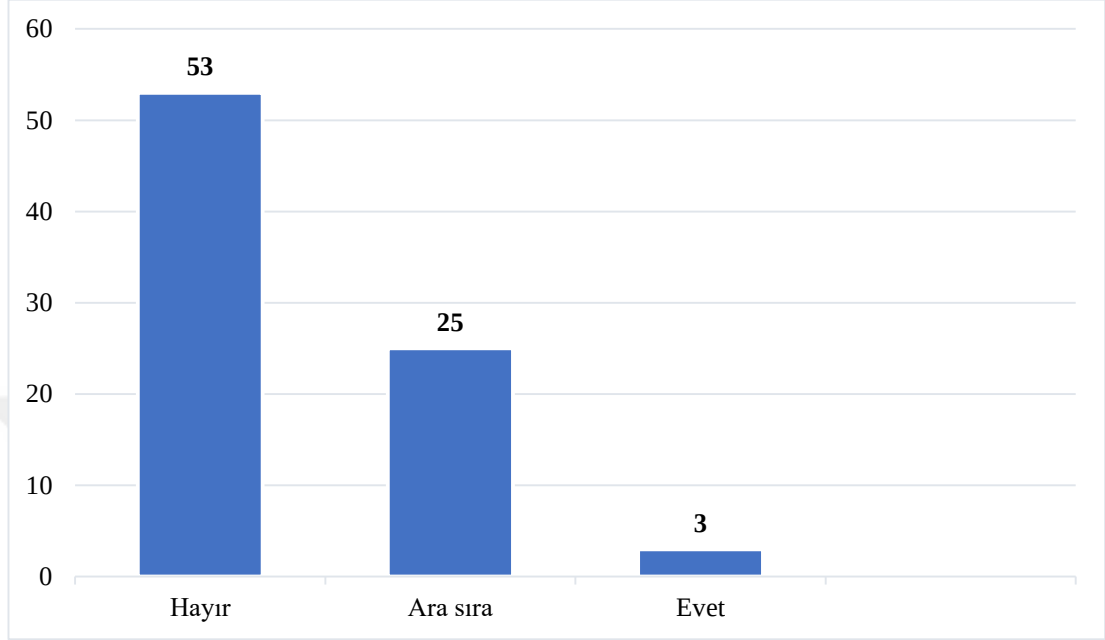
İnsanlar beklentileri karşılanmadığında, maddi veya manevi boyutta herhangi bir şeyi paylaşmadıklarında, kendilerine yalan söylenmesi veya kırıcı davranışlarda bulunulduğunda, karşı tarafa olan güveni yitirdiklerinde, karşı tarafı başka biriyle paylaşmadıklarında, önemsenmediklerini düşündüklerinde karşıdaki kişi veya kişilere birtakım tepkiler verirler. Bu tepkiler, bireylerin var olan sorunu konuşmaları esasına dayanan tartışma ve problemin çözülememesi durumunda ilişkiye ara verme veya ilişkiyi sonlandırma esasına dayanan birbirine küsmedir. Bu sonuçlar her ne kadar yaşanması istenmeyen durumlar olsa da bireylerin ilişkisinde birbirlerine olan güvenin ve ilişkinin sağlamlığı kontrol eden mekanizmalar olarak düşünülebilir.

Özellikle yakın ilişki olarak kabul gören dostluklar ve sanal akrabalıklarda bireyler arası yaşanan çatışmalar, bireylerin birbirini iyi tanınması sebebiyle daha az fakat diğer çatışmaların sebeplerine göre daha duygusaldır. Steinberg'in (2007:378) "Her ne kadar ergenler ve yakın arkadaşları arasındaki çatışmalar, ergenler ve diğer akranları ile olanlardan daha az sıklıkta olsa da yakın arkadaşlarla olan tartışmalar daha duygusaldır." ifadesi kişiler arası duyarlılığa vurgu yapmakta dolayısıyla tartışma ve küsme durumunun daha çok duygusal olduğunu desteklemektedir.

Çalışmada kankalık kurumunda tartışma veya küsme durumlarının olup olmadığı, hangi şartlar altında bu durumların ortaya çıktığını belirlemek ve kankalığın yapısını ortaya çıkarmak amacıyla lise öğrencilerine "Kankanızla tartışır

mısınız ve küser misiniz? Tartışma ve küsme sebebiniz nedir?” sorusu sorulmuş ve öğrencilerin verdiği cevaplar analiz edilmiştir.

Grafik 13:
Öğrencilerin kankalarıyla tartışma veya küsme durumları

Grafikteki veriler ışığında öğrencilerden 53’ü soruya hayır cevabını vererek kankasıyla tartışmadığını veya küsmediğini ifade etmiştir. Öğrencilerden 25’i ara sıra, 3’ü ise evet cevabını vererek kankasıyla tartışma ve küsme durumlarının gerçekleştiğini ifade etmiştir. Kankasıyla tartışan veya küsen öğrencilerden 36’sı “Tartışırız, trip atarız ama küsmeyiz.”, 13’ü “Herhangi bir konuda anlaşılmadığımızda.”, 5’i “Farkında olmadan birbirimizi incittiğimizde.”, 3’ü “Eksikliklerimi yüzüme vurduğunda.”, 2’si “Bana soğuk davrandığında.” şeklinde tartışma veya küsme nedenlerini belirtmişlerdir. Öğrencilerden 2’si sinir anında, 2’si sorumsuz davranıldığında, 2’si kıskançlık durumunda, 2’si başkalarıyla yakın olduğunda, 1’i söz verip tutulmadığında, 1’i ilgi gösterilmediğinde, 1’i erkek konusunda, 1’i kural tanımamazlık durumunda, 1’i küfür edildiğinde, 1’i güvensizlik durumunda kankasıyla tartıştığını veya küstüğünü belirtmiştir. Bir öğrenci “Kardeşler kavga eder ama küsmez.” şeklinde cevap vererek kankasını kardeş olarak gördüğünü dolayısıyla kankasıyla küsemeyeceğini ifade etmiştir.

Cevaplar analiz edildiğinde öğrencilerin 53’nün kankasıyla tartışma veya küsme durumunun olmadığı, 56 öğrencinin ise kankalarıyla tartışma veya küsme durumunun olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin kankalarıyla tartışma veya küsme

durumları kıskançlık, soğuk davranma, ilgi göstermeme, eksikleri yüze vurma, fikir ayrılıkları, güvensizlik, başkalarıyla yakın ilişki geliştirme gibi daha çok bireysel dolayısıyla duygusal konular olduğu aşikârdır. İnsan ilişkilerinde olağan olarak kabul edilen tartışma ve küsme durumları her ne kadar duygusal kaynaklı sebeplerle gerçekleşse de öğrencilerin 53'nün tartışma ve küsme durumuna hayır demesi, 36 öğrencinin tartışabileceğini fakat küsmeyeceğini ifade etmesi kankalık kurumunun sanal bir akrabalık oluşturduğunu desteklemektedir. Nitekim öğrenciler kendileri için özel kabul ettikleri, yakın gördükleri, kardeş statüsünde değerlendirdikleri kankalarıyla küsmeyi uygun görmemekte ve bir öğrenci bu durumu “Kardeşler kavga eder ama küsmez.” cevabıyla pekiştirmektedir.

Bilindiği üzere kan bağına dayalı olarak ortaya çıkan akrabalıklarda birey akrabasını seçemez ve ret edemez. Tartışma veya küsme durumlarının gerçekleşmesi ise akrabalık ilişkisini ortadan kaldırmaz. Sanal akrabalıklar bu bağlamda bireylere özgürlük sunar, akrabalık bağı kurulmak istenen kişi veya kişilerin seçilmesine olanak tanır. Dolayısıyla bazı sanal akrabalıklarda tartışma veya küsme sonucu sanal akrabalık ilişkisi yine bireylerin seçimiyle ortadan kaldırılabilir. Kankalık kurumu da bir sanal akrabalık olarak kabul edildiğinde bireyi seçimleri sonucu oluşan bir toplumsal ilişki ağıdır. Öğrencilerin 53'ünün tartışma veya küsme durumu olmadığını ifade etmeleri ve 36 öğrencinin tartışabileceğini fakat küsemeyeceğini belirtmeleri kankalığın kan bağı yoluyla oluşturulan akrabalıklarda yaşanan olumsuzluklara rağmen akrabalığın bitmemesini istemeyen yönelimin varlığını göstermektedir.

4.10. KANKALIĞIN BİTİRİLMESİ

Akrabalık düzenlerini kan bağına dayalı akrabalık ilişkilerinde doğum, evlilik yoluyla kurulan akrabalık ilişkilerinde evlilik, sanal akrabalılarda ise bireyin tercihleri belirlemektedir. Dolayısıyla akrabalıklar üreme, birleşme ve seçimler çerçevesinde oluşmaktadır. Sahlins (2014:123) “Akrabalık Nedir, Ne Değildir?” adlı kitabında “Daha geniş bir akrabalık düzeni, üremenin atalara ilişkin biçimlerinde olduğu gibi ya kişilerde doğum esnasında hâlihazırda bulunur, ya da akrabalık ilişkileri ötekilerin varoluşuna etkin katılma yoluyla olduğu gibi yaşam süresi esnasında oluşturulur.” ifadesiyle akrabalıkların nasıl başladığına ilişkin görüşlerini dile getirmiştir.

Akrabalıklarda da insanın doğumu ile ölümü gibi başlangıç ve bitiş aşamaları söz konusudur. Genellikle akrabalıkların ölüm olgusuyla birlikte biteceği kabul görmektedir. Fakat insan ilişkilerinde karşımıza çıkan kıskançlık, güveni yitirme, ihanet etme, beklentileri karşılayamama, yeni ihtiyaçların yeni ilişkileri doğurması ve dolayısıyla var olan ilişkinin önemini yitirilmesi gibi bazı durumlar arkadaşlıkların veya akrabalıkların bitirilmesine neden olmaktadır. Balaman (1982:79) “Zaman içinde verilen kan kardeşliği sözleri yerine getirilmediğinde ya da beklenmeyen bir nedenle bu iki kişi araları iyi gitmediğinde kan kardeşliği bozulur.” ifadesinde bir sanal akrabalık kurumu olarak kan kardeşliğinin bitme nedenlerini ifade etmiştir. Bu bağlamda akrabalık ilişkilerinin başlaması için üreme, birleşme, seçimler söz konusu iken bitmesi için birtakım nedenlerin olması gerekmektedir. Çalışmada bireyin seçimleri sonucu oluşturduğu bir sanal akrabalık olarak kankalık kurumunun bitirilmesine neden olan etkenler ortaya çıkarılmıştır.

Çalışmada öğrencilere “Kankalığınız ancak ne olursa biter?” sorusu sorularak öğrencilerin verdiği cevaplar analiz edilmiştir. 1 öğrenci sonsuzluk emojijsi kullanarak kankalık durumunun bitmeyeceğini vurgularken, 7 öğrenci ölüm olması halinde kankalığın biteceğini belirtmiştir. 5 öğrenci kankalığın nasıl biteceğini bilmediklerini, 18 öğrenci ise kankalık ilişkilerinin bitmeyeceğini ifade etmiştir.

Tablo 4:
Öğrencilerin kankalığı bitirme nedenleri

Kankalığı Bitirme Nedenleri	Öğrenci Sayısı
İhanet edildiğinde	34
Yalan söylenildiğinde	27
Arkadan iş çevrildiğinde	16
Sırların başkasıyla paylaşılması durumunda	12
Güven yitirildiğinde	8
Arkadan kötü konuşulduğunda	7
Samimiyet bittiğinde	6
Saygısız davranıldığında	4
Önemli bir şey gizlendiğinde	2
Kankası kendisini değersiz hissettirdiğinde	2
Kankası iftira attığında	1
Kankası bencillik yaptığında	1
Kankası kendisini yargıladığında	1
Sadakat bittiğinde	1
Kankasıyla arasına başka biri girdiğinde	1

Kankası şehir dışına gittiğinde	1
Kankasıyla farklı okullara gittiğinde	1
Asla yapılmamasını istenen bir şeyin yapılması durumunda	1
Hassas olunan konularda kankanın zarar vermesi durumunda	1

Tablodaki verilerde de görüldüğü üzere 34 öğrenci ihanet edilmesi durumunda, 27 öğrenci yalan söylenmesi durumunda, 16 öğrenci arkadan iş çevrilmesi durumunda, 12 öğrenci sırların başkasıyla paylaşılması durumunda, 8 öğrenci güvenin yitirilmesi durumunda, 7 öğrenci arkadan kötü konuşulması durumunda, 6 öğrenci samimiyetin bitmesi durumunda kankalığın biteceğini ifade etmiştir. 4 öğrenci kankası saygısız davrandığında, 2 öğrenci kankası önemli bir şeyi gizlediğinde, 2 öğrenci kankası tarafından kendini değersiz hissettiğinde, 1 öğrenci kankası iftira attığında, 1 öğrenci kankası bencillik yaptığında, 1 öğrenci kankası tarafından yargılandığında, 1 öğrenci kankasının sadakati bittiğinde, 1 öğrenci kankasıyla arasına başka bir kişi girdiğinde, 1 öğrenci kankası şehir dışına gittiğinde, 1 öğrenci kankasıyla farklı okullara gittiğinde, 1 öğrenci kankası ailesine küfür ettiğinde, 1 öğrenci kankasının asla yapılmamasını istediği bir şeyi yaptığında, 1 öğrenci kankasının hassas olduğu konularda ona zarar vermesi durumunda kankalık durumunun biteceğini belirtmiştir.

Çalışmada öğrenciler ihtiyaçlarının karşılanmaması, beklentilerine uygun davranılmaması, ilişkinin sağlamlığını pekiştiren ölçütlerin ortadan kalkması durumlarında ilişkilerini bitirebileceklerini ifade etmişlerdir. Bireyin ihtiyaçları ve seçimleri sonucu ortaya çıkan sanal akrabalıklar yine bireylerin ihtiyaçlarının karşılanmaması durumunda ilişkinin bitmesine neden olabilmektedir. Ayrıca öğrenciler kankalığı bitirme noktasında saygısız davranma, arkadan kötü konuşma, sırları başkalarıyla paylaşma gibi toplumun hoş karşılamadığı durumları da dikkate alarak toplumsal değerleri de ön planda tutmuşlardır. Öğrencilerin bu tutumu; yeni neslin kendinden önceki kuşakla, geleneklerle, toplumsal normlarla çatışmaması, toplumsal kabullerini kolaylaştırması ve toplumsal birliğin parçalanmaması amacıyla toplumsal kabul koşullarının koruduklarına dikkat çekmektedir. Akrabalık, dostluk gibi toplumsal ilişki ağlarında da önemli görülen bu tutumlar öğrencilerin sonradan kurdukları kankalık ilişkisinde de karşılık bulmaktadır. Dolayısıyla kankalık kurumu hem toplumsal normların dikkate alınması hem de kankalık kurumunun

oluşumundaki temel ölçütlerin karşılanmaması durumunda sona erebileceği görüşünden hareketle bir sanal akrabalık olarak kabul edilmelidir.

Kankalığın bitirilmesi, lise öğrencilerinin folkloru bağlamında ele alındığında aileden uzaklaşma, toplumsal rollere uygun davranma, kendini kabul ettirme, bireysel kimliğini oluşturma yanısıra toplumsal kimlik kazanma sürecinde bulunan öğrenciler toplumsal normlara uygun davranılmaması, topluma ters düşülmesi durumlarında ilişkilerini sonlandıracaklarını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla lise öğrencilerinin folkloru söz konusu olduğunda saygı, sevgi, sadakat, dürüstlük, küfür etmeme, samimiyet, güven duyma kavramları ön plana çıkmaktadır. Bir alt kültür veya öğrenci folkloru olarak lise öğrencilerinin kankalığı bitirme durumları toplumsal kabul süreçlerini sekteye uğratmayan, kolaylaştıran bir davranış örüntüsü gerektirmektedir. Bu noktada aileden bağımsızlaşma sürecinde olan öğrenciler, kendileriyle aynı durumları ve duyguları paylaştıkları kankaları aracılığıyla bu süreci tamamlamak istemekte dolayısıyla kankalık kurumuna bir sanal akrabalık kurumu olarak inşa etmektedirler.

V. BÖLÜM:

KANKALIĞIN İŞLEVLERİ VE GELECEĞİ

5.1. KANKALIĞIN İŞLEVLERİ

Toplumun en küçük birimini oluşturan aile kavramı başta olmak üzere arkadaşlık, dostluk, evlilik insan ihtiyaçlarının sonucu olarak ortaya çıkan, belirli kuralları ve yapısı olan, dolayısıyla birtakım işlevleri yerine getiren toplumsal örgütlenmeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu toplumsal örgütlenmeler, ihtiyaçlara göre şekillenen ve dolayısıyla ihtiyaca yönelik eylemlerin sonucu olarak bazı işlevleri yerine getiren bir yapı şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Oring (2012:268) işlevi “Kısmi bir etkinliğin, parçası olduğu etkinliğine yaptığı katkıdır denilebilir. Bundan dolayı, belirli toplumsal kullanımların işlevi de sosyal yapının sürekliliğine katkı, yani toplumun yaşam sürecinin sürdürülmesidir.” şeklinde ifade ederek, bir toplumu ayakta tutan işlev kavramının önemini vurgulamıştır. Malinowski (2020:54) “Bilimsel Bir Kültür Teorisi” adlı yapıtında ise “İnsanların örgütlü yapısı, belirli bir amaç doğrultusunda, her zaman kabul görmekte ve topluluk tarafından tanınmaktadır.” ifadesiyle insan ilişkileri ortak bir amaç etrafında birleşen insanların bu amaca yönelik oluşturduğu kurumlara dikkat çekmektedir. Ayrıca Malinowski (2020:141) işlev kavramını “İşlev, karmaşık dürtüler ve bir ihtiyacın çeşitli yöntemlerle doyuma ulaşması ile ilgili olarak değer biçilen yardımcı araçlar kümesi olarak tanımlanabilmektedir.” şeklinde ifade ederek işlevin bir ihtiyacın doyuma ulaşması olarak tanımlamıştır. Bu ihtiyaçların biyolojik, psikolojik veya sosyolojik anlamda ortaya çıkabileceğini ve ihtiyacın giderilmesinin çeşitli yöntemlerle gerçekleştiğini belirtmiştir. Çalışmaya konu olan kankalık kurumu da özellikle lise öğrencilerinin arasında yaygın olması, öğrencilerin psikolojik ve sosyolojik olarak ihtiyaçlarına cevap vermesi bağlamında ortaya çıkan bir kurumdur. Dolayısıyla insanların amaçlarını veya ihtiyaçlarını gerçekleştirirken yaptıkları birleşme ve topluluk oluşturma eylemi, lise öğrencileri için belli bir işlevi yerine getirmekte ve sosyal kurumların ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır.

Kurum kavramı Fichter (1990:111) tarafından “Kişilerin temel sosyal gereksinmelerini karşılama amacıyla belirli onaylanmış ve birleştirilmiş tarzlarda

oynadıkları oldukça sürekli sosyal kalıp, rol ve ilişki yapısıdır.” şeklinde tanımlanmıştır. Tanımdan da anlaşılacağı üzere kurumlar belli bir düzeni, yapıyı, işleyişi ve işlevi söz konusudur. Kurumların öncelikli işlevi toplumun ve kültürün devamlılığını sağlamaktır. Bireyler arasında kabul gören davranış kalıpları, roller ve ilişki yapısı tekrarlanarak kalıplaşmakta ve bu durum toplumca kabul görmektedir. Yani kurumlar bireylerin toplumsallaşmasında önemli bir işlev üstlenmektedir. Türkkahraman (2009:27) kurum kavramını “Kurum, bir toplumun temel ihtiyaçlarını ve faaliyetlerini (inanç, üreme, yetiştirme, paylaşma, düzen ve eğlenme gibi) karşılayacak bir şekilde oluşturulmuş bir değerler ve normlar setidir.” şeklinde tanımlamıştır. Dolayısıyla zaman içerisinde değişen ihtiyaçlar ve amaçlar çerçevesinde kurumlar dönüşebilir veya işlevini yitirebilir. Bu durum aynı zamanda kurumların yapısını, işlevini ve işleyişini de etki eder ve kurumlar yeni bir yapı, işlev ve işleyişe sahip olabilir.

İşlev, belirli bir amaca yönelik olarak ortaya çıkan ve kurumların ortak amaçlar etrafında birleşmesine katkı sağlayan bir yapıya sahiptir. Bazı durumlarda istenen veya beklenen durumların yanında öngörülemeyen durumlar ve sonuçlar ortaya çıkabilir. Bu durum işlev kavramını, açık işlev ve örtük işlev olarak sınıflandırmıştır. Açı ve Yolcu (2017:52) “Açık işlevler toplumsal yapıların öngörülebilir amaçları ya da görevlerini, örtük işlevler ise, toplumsal yapıların etkinliklerinden doğan beklenmedik ek sonuçları içermektedir. Örtük işlevlerin bilinen amaçların yerine konulmaları, niyet edilmeden olmuş olabilir ve sonuçları bazen zararsız ya da önemsiz kalabilir” şeklinde açıklamıştır. Açık işlev bağlamında kankalık kurumu; temelde lise öğrencilerinin toplumsallaşmaları, akrabalık ilişkilerini öğrenmeleri, toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranışları hususlarında öğrencilere katkı sağlamaktadır. Örtük işlev bağlamında kankalık kurumu; öğrencilerin sırlarını paylaşmaları, eğlenmeleri, kavga ederken yanlarında durabilecek birine ihtiyaç duymaları gibi hususlarda öğrencilere katkı sağlamaktadır.

Geçmişten günümüze insanlar başta kan bağına dayalı olarak oluşturduğu akrabalık kurumları aracılığıyla kan bağıının yetersiz olduğu durumlarda ise sosyal çevrelerini genişletmek amacıyla arkadaşlık, dostluk, sanal akrabalık gibi kurumlar aracılığıyla insan ilişkilerini geliştirmişlerdir. Her kurumda olduğu gibi sanal akrabalıklarda da ihtiyaçlar ve ihtiyaçlara yönelik gerçekleşen eylemlerle ortaya çıkan bir yapı mevcuttur. Yapılan eylemler ise belirli işlevleri yerine getiren bir

işleyişe sahiptir. Toplumsal yapı içerisinde yer alan, kendi içinde bağımsız olan toplumun devamlılığı için birbirini tamamlayan kurumların özelliklerini Türkkahraman (2009:28) şu şekilde açıklamıştır:

a) *Toplumsal kurumlar, temel ihtiyaçları, beklentileri ve amaçları gerçekleştirmeye yönelik olarak oluşturulmuş yapılardır. İhtiyaçları karşılama ve amaçları gerçekleştirme biçimleri süreklilik kazanarak belli bir yapıya büründürülmüştür.*

b) *Toplumsal kurumlar, toplumun varlığını sürdürmesi ve gelişebilmesi açısından gerekli ve zorunlu olan ilişkiler ağıdır.*

c) *Toplumsal yapı içinde kurumlar gerek kendi alt kurumları gerekse diğer kurumlarla bir ilişki ve eşgüdüm içinde bulunurlar. Toplumu oluşturan her kurum farklı biçimde çalışır, fakat birbirlerini tamamlayarak işlevlerini yerine getirirler.*

d) *Toplumsal yapı içinde kurumlar, göreceli bir bağımsızlığa sahip olsalar da karşılıklı olarak birbirlerinden etkilenip, birbirlerine bağlı olarak değişebilirler.*

Toplumsal yapı içinde kankalık kurumu Türkkahraman'ın sıraladığı ilk özellik bağlamında değerlendirildiğinde, lise öğrencilerinin bireysel ve toplumsal anlamda ihtiyaç duydukları destek mekanizması olarak karşımıza çıkmakta olup öğrencilerin yaşça kendilerinden büyük aile bireylerinde kankalık durumunun olması ve öğrencilerin ileride kendi çocuklarının olmasını istemesi bağlamında süreklilik kazanmıştır. İkinci özellik bağlamında kankalık kurumu, öğrencilerin toplumsal hayata uyum sağlaması, toplumsal cinsiyet rollerini öğrenmesi, toplumun kabul ettiği normlara uygun olarak oluşturulması, akrabalık ilişkilerini öğrenmesi bağlamında toplumun devamlılığına katkı sağlaması yönüyle önemlidir. Üçüncü özellik bağlamında kankalık kurumu, lise öğrencilerinin toplumsallaşma sürecine uyumunu kolaylaştıran bir alt kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda bir alt kurum olarak kankalık kurumu öğrencilerin sosyal ilişkilerini düzenleyen, toplumsal kabullerine olanak sağlayan böylece toplumsal yapının korunmasına, sürdürülmesine zemin hazırlayan bir kurum olarak kabul edilebilir. Dördüncü özellik bağlamında ise her kurumun kendine özgün bir yapısı ve işleyişi olmasından hareketle ele alındığında kankalık kurumu, belli ihtiyaçları karşılamak üzere sonradan oluşturulan başlaması, sonlandırılması, sürdürülmesi bağlamında belli kurallara dayalı olan bir

kurumdur. Çalışmamızda geleneksel Türk kültüründeki kan kardeşliği kurumunun günümüzde yeni bir forma kavuşarak kankalık kurumuna dönüştüğü göz önünde bulundurulduğunda kurumların kendi içinde bağımsız olduğu ancak birbirlerini etkilediği de aşîkârdır. Dolayısıyla Türkkahraman'ın sıraladığı özellikler toplumsal yapı içinde kankalık kurumunun da yer aldığını göstermesinin yanı sıra kankalığın işlevlerine de ışık tutmaktadır.

Her kurumun belirli işlevleri yerine getirmesi ve kurumların kültürün birer parçasını oluşturmasından hareketle kurumların işlevleri araştırmalara konu olmuştur. Malinowski (2020:47) kurumların işlevselliğine dikkat çekmiş ve işlevsel kuramın çatısını şu şekilde oluşturmuştur:

Kültür, kısmen özerk, kısmen bir bütün olarak ele alınan kurumlardan oluşmaktadır. Üreme üzerinden alınan kan bağı gibi ilkeler; komşuluk ve iş birliği ilişkisi, yapılan faaliyetlerde uzmanlaşma ve ayrıca politik örgütlenme yapısındaki güç kullanımı, kendi aralarında bütünsellik teşkil etmektedir. Her kültür temel, araçsal ve bütünsel ihtiyaçlarına yönelik gereksinimlerini gidermek için, kendi başına yeteri olmalıdır. Bu nedenle, her kültürün sadece olası bir kapsamda ele alındığını öne sürmek tamamen yanlıştır.

Örgütlü insan davranışlarının tezahürleriyle ilgili inceleme ve deneyimlerinin sonucu olarak işlevselliğin genel aksiyomları Malinowski tarafından (2020:151) şu şekilde açıklamıştır:

- A. *Kültür, insanların ihtiyaçlarını giderirken çevrelerinde karşılaştıkları belirli problemlerle baş etmek için kullandığı bir yapıdır.*
- B. *Kültür nesne, faaliyet ve davranışların her birinin hedefe yönelik bir amaç olarak kullanıldığı bir sistemdir.*
- C. *Kültür, çeşitli unsurların birbirine bağlı olduğu bir bütündür.*
- D. *Kültür aile, klan, yerel topluluk, kabile ve ekonomik iş birliği, siyaset, hukuk, eğitimsel faaliyetlerle örgütlenen gruplar gibi, önemli ve yaşamsal görevlere bağlı kurumlar etrafında örgütlenen nesne ve davranışları içerir.*
- E. *Kültür eğitim, toplumsal denetim, ekonomi, bilgi sistemi, inanç, ahlâk ve ayrıca yaratıcı ve sanatsal anlatım biçimleri gibi birtakım unsurlar aracılığıyla - dinamik bir bakış açısıyla- analiz edilebilir.*

Çalışmada bir sanal akrabalık kurumu olarak kankalık kurumu örgütlenmiş insan topluluğu olarak kabul edilmiş ve kültürün bir parçasını oluşturması yönüyle Malinowski'nin işlevsel kuramı bağlamında ele alınmıştır. Dolayısıyla

Malinowski'nin işlevsel kuramından hareketle kankalık kurumunu oluşturan öğrenciler için kankalığın hangi işlevleri yerine getirdiği ortaya koyulmuştur.

Çalışmaya katılan öğrencilerin sorulara verdiği cevaplardan hareketle öğrencilerin ergenlik döneminde hissettikleri anlaşılmama ve yalnızlık duygularıyla baş etmeleri, toplumsal cinsiyet rollerini öğrenmeleri, akrabalık ilişkilerini deneyimlemeleri, çocukluktan yetişkinliğe geçiş sürecinde toplumsallaşmalarını sağlamaları, yakın ilişkilerini geliştirirken seçim hakkına sahip olmaları, birey olarak seçimlerinde aileden bağımsız davranmaları bağlamında kankalık kurumu öğrencilerin çevrelerinde karşılaştıkları problemleri çözmelerine yardımcı olan ve onları toplumsal ilişkilere hazırlayan bir yapıya sahiptir.

Öğrencilerin içinde bulundukları gelişimsel dönem dikkate alındığında aileden bağımsızlaşan ve birey olarak kendini bulma çabasıyla ihtiyaçlarını belirleyen öğrenciler kanka seçiminde ihtiyaçlarına yönelik seçimlerde bulunmuşlar ve yine ihtiyaçların veya beklentilerinin karşılanmaması durumunda kankalık ilişkilerini sonlandıracaklarını ifade etmişlerdir. Kankalarında aradıkları özellikleri ve beklentileri sıralayan öğrencilerin amaca yönelik davranışlar sistemiyle kankalık kurumunu oluşturduklarını ifade etmek mümkündür.

Öğrenciler farklı okul türlerine, cinsiyetlere, aile yapısına, sosyo-ekonomik duruma, kültürel bilgiye sahip olmalarına rağmen kankalık kurumuna yükledikleri anlam ve kankalarından beklentileri noktasında benzerlikler göstermektedirler. Dolayısıyla çeşitli unsurların birleşerek kankalık kurumunu, kankalık kurumu ise bir bütün olarak bir kültürel yapıyı oluşturmuştur.

Öğrenciler kankalarının kendileri için özel olduklarını, kankalarını aileden biri kabul ettiklerini, kardeş yerine koyduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca her zaman, her koşulda yanlarında olmaları gerektiği, onlara yol göstermeleri gerektiğini, ilişkilerinin sonsuza kadar devam edeceğini eklemişlerdir. Kankalık durumunun okulda başladığı kankalık sürelerinden anlaşılmaktadır. Dolayısıyla öğrenciler için kankalık kurumu eğitimsel faaliyetler etrafında şekillenen aynı zamanda öğrenciler için büyük bir öneme sahip olan bir kurumdur.

Kankalık kurumu sözlü, yazılı ve elektronik ortamda kabul görmüş olmasının yanı sıra öğrencilerin aile büyüklerinde kan kardeşliği kurumu birlikte kankalık kurumunun da saptanması kültürel bir yapı olarak toplumsal kabul gördüğünü ifade

etmektedir. Sözlü, yazılı ve elektronik kültürde yer alan kankalık kurumu üzerine yapılacak çalışmalara veri sağlanması bakımından kolaylık sağlayacaktır.

Malinowski'nin işlevselliğin genel aksiyomları bakış açısıyla, kankalık kurumu kültürün işlevlerine uygun bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla kankalık kurumu işlevsel kuram bağlamında bir kültür ürünü ve sosyal kurumdur. Kan bağına dayalı olmaması buna rağmen öğrenciler açısından birçok ihtiyaca cevap vermesi yönüyle işlevseldir ve bununla birlikte belirli bir kültürel yapıya sahip olması sebebiyle bir sanal akrabalık kurumudur.

İşlevsel kuramın bir diğer temsilcisi Bascom'dur. Bascom, halk yaratmalarında bağlamın önemli olduğunu vurgulamış ve halk bilgisinin işlevlerini şu şekilde sınıflandırmıştır:

1. *Hoşça vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme işlevi*
2. *Değerlere, toplumsal kurumlara ve törelere destek verme*
3. *Eğitim ve kültürün genç kuşaklara aktarılması işlevi*
4. *Toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulma işlevi (Artun,2016:86)*

Bascom'un ilk başlığı değerlendirildiğinde şu sonuç çıkmaktadır: Çalışmada öğrencilerin 4'ü kankalarının kendileriyle eğlenmesini, 9'u ise ileride çocuklarının kankalarıyla eğlenip güzel vakit geçirmelerini istediklerini ifade etmişlerdir.

İkinci başlığı incelediğimizde ise şu sonuç ortaya çıkmaktadır: Yalan söylememek, sır tutmak, güvenmek, içten davranmak, destek olmak, yol göstermek Türk kültüründe ön plana çıkarılan değerler arasında yer almaktadır. Aileden başlayarak arkadaş, dost, kanka gibi her bireyden beklenen bu davranışlar toplumsal değerlerin korunması için gereklidir. Kankaların birbirlerini aileden biri gibi, kardeş gibi görmesi toplumsal değerlerin kankalık kurumu aracılığıyla desteklendiğini ifade etmektedir. İhtiyaçların doğurduğu yakın ilişki olarak kankalık kurumu bireylerin toplumsal kabulüne, toplumsal ilişkileri öğrenmesine yardımcı olmaktadır. Böylelikle kankalık kurumu toplumun kültürünü devam ettiren, koruyan bir işlev üstlenmektedir.

Üçüncü başlıkta ise kankalık kurumunun daha çok lise öğrencileri arasında görülmesi ve gelecekte öğrencilerin çocuklarının kankalarının olmasını istemeleri kültürün genç kuşaklara aktarılacağı sonucunu doğurmaktadır.

Dördüncü başlığı incelediğimizde şu sonuç ortaya çıkmıştır: Bireyin benmerkezciliğinin ön plana çıktığı ergenlik dönemindeki gençler, aileleri ve çevrelerindeki insanlar tarafından anlaşılmadığını düşünür. Bir yandan kendi kararlarını kendi alabilen yetişkin bir birey olma yolunda ilerler bir yandan da yetişkin olduğunu topluma kabul ettirmek ister. Bu nedenle kendini bulma ve toplumda yer edinme çabasında yalnız olmadığını, desteklendiğini, anlaşıldığını hissetmek ister. Kankalık kurumu, öğrencilerin birbirlerine destek olarak toplumsal baskılardan kurtulması ve toplumsallaşmasında önemli bir yere sahiptir. Bascom'un işlevselliğe bakış açısından hareketle kankalık kurumu, çalışmaya katılan öğrencilerden elde edilen veriler ışığında işlevseldir.

5.2. KANKALIĞIN GELECEKTEKİ DURUMU

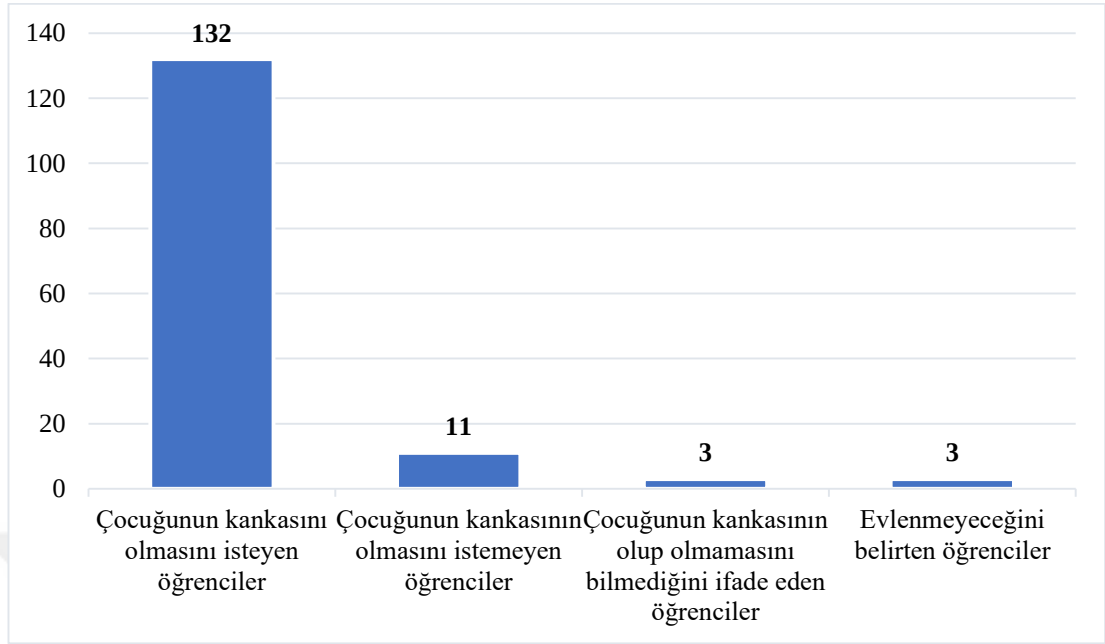
İnsan ilişkilerinin ömrü kurulan bağın niteliğine bağlıdır. Kan bağına dayalı olarak oluşan akrabalıklarda ilişkinin ömrü doğumla başlar, ölümle sona erer. Sonradan kurulan bağlar ise ilişkinin başladığı an itibariyle başlar, kişilerin istekleri doğrultusunda sona erer. Sonradan kurulan insan ilişkilerinin niteliğine göre kurulan bağ aile bireylerini de etkilediği için kişilerin yaşamları sona erse bile kişilerin aile bireylerini bağlar ve devam eder. Bu durumlarda kurulan bağlar, genellikle bireylerin tercihleri ve ihtiyaçları doğrultusunda oluşan sanal akrabalıklar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bir sanal akrabalığın gelecekteki durumunu kurulan sanal akrabalığın yapısı belirlemektedir. Balaman (1982:79) “Sütannenin, sütüyle beslediği bebekle olan sütanne süt evlât ilişkisi ikinci kuşakta da devam eder. Söz gelimi, süt evlâdın çocuğu, annesinin sütannesine ‘süt nene’ der.” ifadesinde aktardığı üzere süt kardeşliği sanal akrabalık kurumunda nesilden nesile akrabalığın aktarımı söz konusudur. Dolayısıyla süt kardeşliği kurumu yalnızca süt anne ve süt evlât arasında değil, diğer kuşaklarda da varlığını koruyarak geleceğe aktarılmıştır.

Çalışmada bir sanal akrabalık kurumu olarak kankalığın gelecekteki durumunu belirleyebilmek amacıyla öğrencilere “İleride kendi çocuğunuzun kankası olmasını ister misiniz ve neden?” sorusu sorulmuş ve öğrencilerin verdiği cevaplar analiz edilmiştir.

Grafik 14:

Öğrencilerin ileride çocuğunun kankası olmasını isteme durumları

Grafikte de görüldüğü üzere ileride kendi çocuklarının kankası olmasını isteme durumuna 88 öğrenci “İsterim.”, 44’ü “Evet.” şeklinde cevap vermiştir. 7 öğrenci “Hayır.”, 3 öğrenci “Bilmiyorum.”, 4 öğrenci “Yok.”, 3 öğrenci ise “Evlenmeyeceğim.” şeklinde cevap vermiştir. 132 öğrencinin ileride kendi çocuklarının kankası olmasını istediklerini belirten ifadelerinden hareketle kankalık kurumunun gelecekte de varlığını koruyabileceği saptanmıştır.

Tablo 5:

Öğrencilerin kendi çocuklarının kankası olmasını isteme sebepleri

Öğrencilerin kendi çocuklarının kankası olmasını isteme sebepleri	Öğrenci Sayısı
Sırlarını ve dertlerini paylaşması için	18
Güvenebileceği birilerinin olmasını istediği için	11
Yalnız kalmaması/kendini yalnız hissetmemesi için	10
Kendisine anlatamadıklarını arkadaşına anlatması için	9
Eğlenip güzel vakit geçirebilmesi için	9
Sosyalleşmesi için	7
Her koşulda çocuğun yanında durabilecek dostu olması için	6
İyi hissedip mutlu olması için	4
Desteklemesi için	2
Sorunların çözümünde yardımcı olması için	1

Tabloda öğrencilerden 18’i çocuklarının sırlarını ve dertlerini paylaşmaları için, 11’i çocuğunun güvenebileceği birilerinin olmasını istediği için, 10’u

çocuklarının yalnız kalmaması ve kendilerini yalnız hissetmemeleri için, 9'u çocuğun kendisine anlatamadığı durumları arkadaşına anlatması için, 9'u çocuğun beraber eğlenip güzel vakit geçirebilmesi için, 7'si çocuğun sosyalleşmesi için, 6'sı çocuğun her koşulda yanında duracak kardeş veya dost kabul edebileceği biri olması için, 4'ü çocuğuna kendisini iyi hissettirip mutlu olmasını sağlaması için, 2'si çocuğunu desteklemesi için, 1'i çocuğun sorunlarının çözümünde yardımcı olması için kankasını olmasını istediklerini belirtmişlerdir. 4 öğrenci kendi çocuklarının, kankasının çocuklarıyla kanka olmasını istediklerini belirtmişlerdir. Kanka seçimindeki kriterlerden hareketle ileride çocuğun kankasının olmasını isteyen öğrencilerin yanı sıra 1 öğrenci çocuğun kankasının olup olmasını kanka seçimine bağlı olarak değişebileceğini ifade etmiştir. Çocuğun kankasının olmasını istemeyen bir öğrenci çocuğun şımarmasını istemediğini belirtmiştir. Ayrıca bir öğrenci sağlık açısından sorun olabileceği için çocuğun kankasının olmasını istediğini fakat kan kardeşinin olmasını istemediğini ifade etmiştir. Öğrencilerin cevaplarından elde edilen veriler, kankalık kurumunun neden var olduğu ve hangi ihtiyaçları karşıladığıyla ilgili daha önce sorulan soruları destekleyen ve pekiştiren dolayısıyla geçerliliğini kontrol eden sonuçlar elde edilmesini sağlamıştır.

Çalışmada öğrenciler çocuklarının kankasının olmasını isteme nedenlerini; “Nasıl bir duygu olduğunu biliyorum ve onun da bu duyguyu tatmasını isterdim yanında birinin olmasını ona güvenmesini isterdim.”, “Bazı durumlarda daha kolay iletişim kurabileceklerine inanıyorum.”, “Kankanın ne olduğunu ne kadar güzel olduğunu bilmesini isterim.”, “Kendine yakın hissettiği insanlarla kanka olabilir.”, “Hayatındaki yükü hafifletebilir.”, “Çocuğum bizim eski dostluklar gibi dost bulsun ve hayatı öğrensın diye.”, “Bizim gibi bir arkadaşlık kurarlarsa neden olmasın?”, “Çünkü samimiyetleri birbirlerine bağlar onları birlikten kuvvet doğar böylelikle.”, “Her önüne geleni ona yüzüne gülüp sarılanı değil gerçekten gerçek duygular barındıranları bu konuda seçici olmasını isterdim bu şartları sağlıyorsa olsun arkadaşın yerini hiçbir şey tutmuyor.”, “Bence bir çocuğun kendi problemlerini aşmasının en iyi yolu aynı problemi yaşayan ve benzer hayatlara sahip olan diğer kişilerle yakınlaşmasıdır.” şeklinde açıklamışlardır.

Kankalık kurumuna yükledikleri anlamlar ve öğrenciler açısından kankalığın sır tutma, güvenme, desteklenme, sorunları çözme, sosyalleşme, yalnızlıktan

kurtulma, birlikte vakit geçirme, eğlenme, mutlu olma, her koşulda yanında olma, güçlü hissetme gibi belirli işlevleri yerine getirdiği göz önünde bulundurulduğunda içinde bulundukları dönemi sağlıklı atlatmaları bağlamında kankalık kurumu önemlidir. Karşılaştıkları zorlukları aile bireyleri yerine kankalarıyla çözmeye çalışan öğrenciler kendileri birer ebeveyn olduklarında, çocuklarının benzer sorunları yaşayacaklarını ve bunun için bir kankaya ihtiyaç duyacaklarının bilincinde cevaplar vermişlerdir. Kankalık kurumunun kendi çocukları için bir gereklilik olduğunu ve çocuklarının kankalarının olmasını istediklerini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda bir sanal akrabalık kurumu olarak kankalık gelecekte bir sanal akrabalık kurumu olarak varlığını sürdüreceği görüşünü desteklemektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsanlar tarihin her döneminde öncelikli olarak üreme, barınma, beslenme, korunma gibi fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmıştır. Bu ihtiyaçların giderilmesiyle birlikte yaşanan çağ, coğrafya, ekonomik ve sosyal koşulların değişmesi, bilimin ve teknolojinin hayatı kolaylaştırması gibi etmenler insanların türev ihtiyaçlarının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Türev ihtiyaçların büyük bir bölümünü kültürel ihtiyaçlar oluşturmaktadır. Dolayısıyla fizyolojik ihtiyaçlar için kan bağına dayalı olarak oluşturulan akrabalıklar, kültürel ihtiyaçlar için kan bağına dayalı olmayıp sonradan oluşturulan akrabalıklar yani sanal akrabalıklar ortaya çıkmıştır. Sanal akrabalıklar işlevleri, yapısı ve işleyişi bakımından toplumu ayakta tutan, insanları birleştiren, bütünleştiren birer kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışma özellikle lise öğrencileri arasında kabul gören, lise öğrencilerini bir arada tutan belli bir işleyişe, yapıya ve işleve sahip olduğu düşünülen kankalık kurumunun sanal akrabalık olabileceği düşüncesinden hareketle yapılmıştır.

152 öğrencinin katılımıyla gerçekleşen çalışmada öğrencilerin kısa cevaplı sorulara verdikleri cevaplardan hareketle kankalık kurumunun bir sanal akrabalık olarak kabul edilmesine ilişkin veriler elde edilmiştir. Ayrıca çalışmada geleneksel Türk kültüründeki kan kardeşliği kurumunun işlevselliğinin azalarak yeni bir forma dönüşüp yerini kankalık kurumuna bıraktığına dair sonuçlar elde edilmiştir.

Sanal akrabalık kurumları ihtiyaç, amaç, beklenti, yapı, işleyiş ve işlev çatısı altında toplumların ve kültürün devamlılığını sağlayan önemli bir araçtır. Çeşitli etmenler kültürün zamanla değişimine, dönüşümüne, evrilmesine veya çağın gereklerini karşılayan yeni bir kültürel yapının ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilmektedir. Çalışmaya katılan lise öğrencilerinin aile bireylerinin kan kardeşinin olması, öğrencilerin aile bireylerinden kan kardeşliği ile ilgili hikâye dinlemeleri, öğrencilerin kan kardeşlerinin olması, kanka kelimesini kan kardeş kelimesinin kısaltması olarak düşünen öğrencilerin olması, kan kardeşliği ritüellerinden biri olan ellerine kesik atıp kanlarını birleştiren öğrencilerin olması geleneksel Türk kültüründeki kan kardeşliği kurumunun bir sanal akrabalık olarak nesilden nesile kültür aracılığıyla aktarıldığını göstermektedir. Ancak kanka kelimesinin kan kardeşliğinin kısaltılmış hali olduğunu ifade eden öğrencilerin yakın

arkadaşlarına kanka şeklinde hitap etmesi, genel olarak kan kardeşliğindeki kanları birleştirme ritüelinin kankalıkta görülmemesi, kan kardeşliği ile ilgili anlatan hikâyelerin sayıca az olması ve öğrencilerin aile bireylerinde kankalık durumunun sayıca kan kardeşliğinden fazla olması kan kardeşliği sanal akrabalık kurumunun günümüzde işlevselliğinin azaldığını ve çağın şartlarına göre şekillenerek yerini kankalık kurumuna bıraktığı görüşümüzü desteklemektedir. Kan kardeşliği kurumunun varlığını sürdürmesi buna karşılık aynı çağda yaşayan farklı nesiller olarak anne, baba, abi, abla ve çalışmaya katılan öğrencilerin kankalarının bulunması kankalık kurumunun toplumu oluşturan en küçük birim olarak ailede kabul gördüğünü göstermektedir. Bu durum kan kardeşliği kurumunun dönüşerek yeni bir kültürel yapıyı örnekleyen ve çağın insanının ihtiyaçlarına cevap vererek yaygınlaşan bir sanal akrabalık kurumu olarak kankalık kurumunun karşımıza çıktığını göstermektedir. Ayrıca kan kardeşliğindeki hediyeleşme ve ant içme ritüellerinin az da olsa kankalıkta da devam etmesi kankalık kurumunun kan kardeşliği kurumunun uzantısı olabileceğini desteklemektedir.

Kültürel ve dilbilimsel aktarımda sözlü kültür kadar yazılı ve elektronik kültürün etkisi azımsanamaz. Öğrencilerin kankalık kurumunu; yakın arkadaş, çevre, aile, sosyal medya ve kitaplar aracılığıyla öğrendikleri göz önünde bulundurulduğunda kankalık kurumunun benimsenmesinde farklı öğrenme kanallarının kullanıldığı, kankalığın kültürün içerisinde yer aldığını görmek mümkündür. Özellikle günümüzün bir gereği olarak teknolojinin her alana yayılması ve kullanılması, kankalığın sosyal medya aracılığıyla öğrenilmesine olanak sağlamıştır. Sosyal bir varlık olarak her insanın paylaşımda bulunabileceği bireylere ihtiyacı vardır. Ergenlik döneminde bulunan öğrencilerin ihtiyaçları, içinde bulundukları dönemin ve çağın koşulları sebebiyle çeşitlenmektedir. Öğrencilerin aileden bağımsızlaşarak kendilerini yetişkin olarak topluma kabul ettirmek istedikleri bu dönemde bir yandan bedensel değişikliklerine diğer yandan duygusal açlığına çözüm aradıkları belirlenmiştir. Dolayısıyla bu dönemde onlarla aynı duyguları paylaşan, aynı sorunları yaşayan akranlarıyla yakın ilişkiler kurmaktadır. Çoğu zaman bu ilişkilerin kurulmasında cinsiyet tercihinde de bulunarak toplumun kabul ettiği normlara uygun davranıp kendilerini toplumsal ilişki ağına dâhil etmeye çalışmaktadırlar. Bununla birlikte öğrenciler bu süreçte akrabalık ilişkilerini öğrenerek kendilerini yetişkinliğe hazırlamaktadırlar. Öğrencilerin sırlarını

paylaşabildiği, gücüne güç kattığı, kendini rahat ifade edebildiği, güvenebildiği, birlikte güzel vakit geçirebildiği ve toplumsallaşma sürecinde destek görevini üstlenen bireylere kanka şeklinde hitap ettikleri belirlenmiştir. Çevrelerindeki diğer bireylerden daha özel bir yere sahip olan kankalar; öğrenciler için güç, destek, yardımlaşma, birliktelik, güvende olma, ait olma, sevmeye ve sevilme, paylaşımında bulunma gibi birçok ihtiyaca cevap veren kişilerdir.

İhtiyaçlar doğrultusunda öğrencilerin kanka seçimleri söz konusudur ve bu seçimler karşılıklı olduğu için kankalar birbirlerine karşı sorumludur. Beklentilere uygun davranılmadığı durumlarda kankalık durumunda tartışmalar ve küsmelerin gerçekleştiği fakat genel olarak öğrencilerin kankaların tartışmalarının olağan olduğu küsmelerinin olmaması gerektiği belirlenmiştir. Bu durum kankalığın sıradan bir arkadaşlık ilişkisi olmadığı ve tartışmaların, küsmelerin ilişkiyi sonlandırmak için yeterli olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla öğrenciler kankalığın süresini sınırlandırılmamış, kankalar hayatta olduğu sürece kankalığın sürmesini temenni etmiş ve kankanın ihtiyaca cevap vermemesi veya beklentileri karşılamamasıyla kankalığın bitirileceğini belirtmişlerdir. Seçimlerin doğurduğu ilişkiler, ilişkiyi başlatan tarafların duygusal çıkarlarıyla sınırlandırılmıştır. Aynı şekilde kanka sayısında da herhangi bir sayı belirtilmemiş, ihtiyaca cevap verdiği sürece kanka sayısının sınırlanmaması gerektiği vurgulanmıştır. Kanka sayısı sınırlandırılmamasına rağmen öğrenciler bir kankalarının diğerlerine göre kendileri için çok farklı, değerli ve özel olduğunu ifade etmiştir. Bu durum kankanın diğer toplumsal ilişkiler ağı içerisinde farklı bir yeri olduğunu belirleme noktasında önemlidir.

Sınırlamanın olmadığı bir diğer konu kanka olan öğrencilerin birbirleriyle görüşme sıklığıdır. Öğrenciler yüz yüze geçirdikleri zaman dilimlerinin yanı sıra geriye kalan zamanın çoğunu birbirleriyle telefon aracılığıyla görüşerek geçirmektedirler. Bu durum öğrencilerin kankalarının desteğine her an ihtiyaç duyduklarını, kendilerini en iyi anladıklarını düşündükleri kişilerle vakit geçirmek istediklerini, duygusal anlamda kendilerini rahat ve huzurlu hissettiklerini ve kankalarına her durumda ihtiyaç duyduklarını ifade etmektedir. Kişilerle geçirilen zaman, kişiler arası ilişkilerin yoğunluğu ve gerekliliği hakkında bilgiler elde etmemize zemin hazırlamıştır. Öğrencilerin kankalarıyla geçirdikleri zamanda bir sınırlamanın olmaması, yüz yüze görüşmenin yanı sıra telefonla görüşme sıklığının

da sık ve uzun olması kankalık kurumunun öğrencilerin yanı ilişkilerindeki önemini vurgulamaktadır. Süre olarak öğrencilerin kankalarıyla görüşme sıklığı aileleriyle geçirdikleri zamana oranla daha fazladır. Dolayısıyla öğrenciler psikolojik ve sosyolojik ihtiyaçlarını karşılama bağlamında kankalarına ihtiyaç duymakta ve bu durum onların arasındaki toplumsal ilişki ağının sanal akrabalık olabileceği görüşümüze katkı sağlamaktadır.

Öğrenciler açısından birçok işlevi yerine getiren kankalık kurumu ihtiyaçlar etrafında şekillenmesi, öğrencilere tercih hakkı sunması, tarafları bağlayıcılığının bulunması, kültürün her kolunda yer alması, farklı nesillerde benzer ihtiyaçlar etrafında idame ettirilmesi, öğrencilerin özellikle psikolojik ve toplumsal açıdan karşılaştığı problemlerin çözümüne destek mekanizması görevi üstlenmesi, öğrencilerin kankalığa yükledikleri anlamın toplumun her kesiminde kabul görmesi, öğrencilerin ileride kendi çocuklarının kankalarının olmasını istemelerini ifade etmeleri kankalığın ihtiyaçlara göre şekillenen ve sonradan yeni bir forma dönüşen toplumsal kurum olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle lise öğrencilerinin benzer ihtiyaçları etrafında şekillenen bu kurum başlaması, sürdürülmesi, işlevleri ve sonlandırılması bağlamında geleneksel Türk kültüründeki kan kardeşliği sanal akrabalık kurumuyla paralel bir yapı taşıdığı belirlenmiştir. Kendi içerisinde başta çalışmaya konu olan lise öğrencilerinin olmak üzere aile bireylerinin de ihtiyaçlarına cevap veren kankalık, psikolojik ve sosyolojik işlevlere sahip olması, başlaması, sürdürülmesi ve bitirilmesi bağlamında kurallar taşınması açısından belli bir yapıya sahiptir. Sanal akrabalıkların taşınması gereken özellikleri bünyesinde barındıran ve çağın koşullarının gereği olarak ortaya çıkan kankalık kurumu elde edilen verilerden hareketle bir sanal akrabalık kurumu olarak kabul edilmelidir.

Çalışmada elde edilen veriler; bir sanal akrabalık olarak kankalık kurumunun başlaması, sürdürülmesi, bitirilmesi, yapısı, işlevleri bağlamında toplumun bütünlüğünü ve devamlılığını sağlayan bir alt kültür olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca kankalık kurumunun özellikle lise öğrencileri arasında kabul görmesi ve öğrencilerin oluşturduğu ölçütler sonucunda başlaması ve sürdürülmesi bağlamında öğrenci folkloru bağlamında da değerlendirilmiştir. Öğrencilerin birbirlerine hitap ve selamlaşma şekilleri ise öğrenci jargonu bağlamında ele alınmıştır.

Bundan sonra yapılacak çalışmalara örnek teşkil etmesi bağlamında yapılacak çalışmalarda, kankalığın aile bireylerindeki kişilerde varlığının tespitinin yanı sıra kankalığın yapısını oluşturan etmenler aile bireylerine de sorulmalı ve alınan cevaplarda benzerlik ve farklılıklar tespit edilerek kurumun yapısı, gelenekteki yeri, farklı nesillerin kankalık kurumuna yükledikleri anlamlar tespit edilmelidir. Ayrıca çalışmaya katılacak kişilere yaş ve cinsiyetle ilgili sorular yöneltilerek bireylerin yaşının ve cinsiyetinin kanka seçimindeki etkisi belirlenmelidir.

Çalışmada lise öğrencileri arasında kabul gören kankalığın, sanal akrabalık kurumu olduğu görüşünden hareket edilmiştir. Bu durum lise öğrencilerini kapsaması bağlamında lise ğrencilerinin folkloruna ve jargonuna katkı sağlayacak veriler elde edilmesi bağlamında önemlidir ancak ğrenci folklorunu ve jargonunu eksiksiz aktarmak bağlamında yeterli değildir. Çalışmada yer alan verilerden hareketle daha sonra yapılacak çalışmalarda ğrenci folkloruna ve jargonuna ayrıntı olarak yer verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Aça, M. ve Yolcu, M. A. (2017). “Folklorda Örtük ve Bozuk İşlev”, *Folklor Edebiyat*, S. 90, s. 49-60.
- Adıgüzel, E. (2014). Sosyal Antropolojiye Göre Akrabalık Sistemleri ve Türkiye Türkçesindeki Akrabalık adları (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Altuntek, S. (2001). “Türkiye Üzerine Yapılmış Evlilik ve Akrabalık Araştırmalarının Bir Değerlendirmesi”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. 18, S. 2, 2001, Ankara, s. 17-28.
- Artun, E. (2014). *Ansiklopedik Halkbilimi/ Halk Edebiyatı Sözlüğü*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Artun, E. (2016). *Türk Halkbilimi* (14. Baskı). Adana: Karahan Kitabevi.
- Akıncı, E. (2019). *Bizi Şekillendiren Kültür Sosyal ve Kültürel Antropolojiye Giriş*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Atak, H. (2011). “Kimlik Gelişimi ve Kimlik Biçimlenmesi: Kuramsal Bir Değerlendirme”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, (3) 1, 163-213.
- Ayaz, B. (2014). “Türkiye’deki Tasavurî Akrabalık İlişkileri Konulu Çalışmaları Üzerine bir Değerlendirme”, *I. Uluslararası Türk Kültürü Sempozyumu Bildirileri*, Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Yayınları, s. 38-44.
- Balaman, A. Rıza. (1982) *Sosyal Antropolojik Yaklaşımla Akrabalık Evlilik ve Türleri*. İzmir: Karınca Matbaacılık.
- Bascom, W. R. (2014). “Folklorun Dört İşlevi”, *Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2*. (Çev. Ferya Çalış), Ankara: Geleneksel Yayıncılık, s. 71-87.
- Bates, Daniel G. (2013). *21. Yüzyılda Kültürel Antropoloji* (2. Baskı). (Çev. Suavi Aydın). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayıncılık.
- Berberoğlu, N. G. (1990). “Örgüt Kültürü ve Yönetmel Etkinliğe Katkısı”. *Eskişehir Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. VIII, S. 1-2, 153-161.
- Çobanoğlu, Ö. (2000). *Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Demez, G. (2012) “Toplumsal Etkileşim ve Dayanışma Biçimi Olarak Akrabalık ve Yakın İlişkiler” Değişen Toplumda Değişen Aile, Ed. Nurşen Adak, Siyasal Kitabevi, Ankara, II. Cilt:93-114.
- Demirtaş, H. A. (2003) “Sosyal Kimlik Kuramı, Temel Kavram ve Varsayımlar”, *İletişim Araştırmaları*, 1 (1), 123-144.
- Durmuş, İ. (2011). “Türklerde Kan Kardeşliği ve Antla İlgili Unsurlar”, *Millî Folklor*, S. 89, s.100-108.

- Ekici, M. (2008). “Geleneksel Kültürü Güncellemek Üzerine Bir Değerlendirme”, *Millî Folklor*, Y. 20, S.80, 33-38.
- İlhan, M. E. (2021). *Öğrenci Folkloru Antalya’da Eğlence ve Argo Üzerinden Bir Tahrir*. İstanbul: Vadi Yayıncılık.
- Emiroğlu, K. ve Aydın S. (2009). *Antropoloji Sözlüğü* (2. Basım). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Emiroğlu, S. (2012), “Türkçe Sözlükteki Akrabalık Adlarının Tasnifi”. *Turkish Studies*, 7/4, s. 1691-1710.
- Er, İ. (1988). “Alt Kültür”. Sosyal Bilimler Ansiklopedisi, İstanbul: Risale Yayınları, C. 1., s. 28-29.
- Erdoğan, İ. ve Alemdar, K. (2005). *Popüler Kültür ve İletişim*. (2. Basım) Ankara: Pozitif Matbaacılık.
- Ersal, M. (2011) “Alevi İnanç Sistemindeki Ritüelik Özel Terimler: Musahiplik”, *Turkish Studies*, 6/1, s. 1087-1110.
- Erwin, P. (2000). *Çocuklukta ve Ergenlikte Arkadaşlık* (Çev. O. Akınhay). İstanbul: Alfa Kitabevi.
- Fichter, J. (1990). *Sosyoloji Nedir?* (Çev. N. Çelebi). Konya: Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Gökdemir, G. (2003). “Türk Mitolojisinde ‘Yemin-Ant’ Müessesesi”, *Milli Folklor*, S. 59, s. 60-72.
- Güç, A. (2018). “Geçirgen Sınırlar: Mardin’de Etnik-Dini Gruplar Arasında Sanal Akrabalık Bağları”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 13/2, s. 237-264.
- Gündüz, S. (2018). *Toplumsal Bir Kurum Olarak Erzincan Alevilerinde Musahiplik*. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hatay.
- Holy, L. (2016). *Antropolojinin Akrabalık Yaklaşımları* (Çev. Ç. Enneli). Ankara: Heretik Yayınevi.
- İnan, A. (1948). “Eski Türklerde ve Folklorlarda Ant”, *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C. VI, s. 279-290.
- Jenks, C. (2005). *Altkültür: Toplumsalın Parçalanışı* (Çev. Demirkol N.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Karataş A. ve Yıldırım A. (2014). “Rüya Kardeşliği”, *Folklor/Edebiyat Dergisi*, C. 20, S. 77, s. 35-56.
- Keskin, A. (2017). “Türk Kültüründe Selamlaşma ve Vedalaşma Hakkında Genel Bir Değerlendirme”. *Türk Dünyası, Dil ve Edebiyat Dergisi/Turkish World, Journal of Language and Literature*, s. 125-146.
- Köknel, Ö. (1997). *İnsanı Anlamak* (7. Basım). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Kudat, A. (2004). *Kirvelik Sanal Akrabalığın Dünyü ve Bugünü*. Ankara: Ütopya Yayınevi.

- Malinowski, B. (1965). *A Scientific Theory of Culture*. Wilmington: University of North Caroline Press.
- Malinowski, B. (2020). *Bilimsel Bir Kültür Teorisi* (Çev. D. Uludağ). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü* (Çev. O. Akınhay ve D. Kömürcü). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Morgan, L. H. (1871). *Systems of Consanguinity and Affinity of the Human Family*. Washington: Smithsonian Institution.
- Nazif, O. (1933). “Balıkesir Civarında Aile, Komşu, Hemşeri Hukukuna Ait Bilgiler”, *Halk Bilgisi Haberleri*, Yıl:2, S. 20, s. 182-184.
- Onur, B. (Der.) (1987). *Ergenlik Psikolojisi*. (2. Basım). Ankara: Hacettepe- Taş Kitapçılık.
- Onursoy, S. (2019). “Mobil İletişim Çağında Kuşaklararası Koordinasyon Biçimleri”, *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(1). 355-372.
- Oral, C. (1948).” Çubuk Köylerinde Kardeşlik”, *Ülkü*, Seri III, s. 35-39.
- Oring, E. (2012). “Folklorün Üç İşlevi Halkbilimsel Tanım Olarak Geleneksel İşlevcilik” (Çev. A. Büyükokutan), *Milli Folklor*, S. 96, s. 267-278.
- Özarlan, M. ve Karataş, H. (2015). “Anadolu Türk Kültüründe Kadınlar Tarafından Tesis Edilen Tasavvurî Akrabalıklar”, *Hacettepe Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Güz (23), s. 255-270.
- Özdemir, N. (2008). “Türk Hediyeleşme Geleneği ve Medya”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(4), s. 467-480.
- Özdemir, N. (2019). “Kuşaklararasılık ve Kültürel Değişme”, *Çocuk ve Medeniyet*, S. 2019/1: s. 125- 149.
- Radcliffe-Brown, Alfred R. (1922). *The Andaman Islanders: A Study in Social Organization*. Cambridge: University Press.
- Radcliffe-Brown, Alfred R. (1952). *Structure and Function in Primitive Society*. Illionis: The Free Press.
- Radcliffe-Brown, A. R. and Forde D. (1950). *African Systems of Kinship and Marriage*. Londra: Oxford University Press
- Sahlins, M. (2014). *Akrabalık Nedir, Ne Değildir?* (Çev. Asena Pala). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Steinberg, L. (2007). *Ergenlik* (Çev. F. Çok). Ankara: İmge Kitabevi.
- Şener, Z. (2019). “Üniversite Öğrencileri Arasında Kankalık Uygulaması: KTÜ Örneği”, *İmgelem*, 3 (5), s. 345-375.
- Tabakcı, N. (2008). *Kültürel İletişim Sürecinde Alt Kültürde Kimliğin Oluşumu (Türkiye’deki Karaçay Topluluğu Örneği)*. Selçuk Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya.

- Tanrıvere, U. (2017). “Türkçe ve Almancadaki Ortak LSD Jargonunun Semasiyolojik Analizi”, *Hacettepe Üniversitesi Yabancı Dil Olarak Türkçe Araştırmaları Dergisi*, Yaz (3), s. 97-106.
- Taş, H. Y. ve Kaçar, S. (2019). “X, Y ve Z Kuşağı Çalışanlarının Yönetim Tarzları ve Bir İşletme Örneği”. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 643-675.
- TDK (Türk Dil Kurumu) (2019). *Türkçe Sözlük 1* (Haz.: Halûk Akalın). Ankara: TDK Yayınları.
- Tezcan, M. (1982). “Tasavvurî Akrabalık ve Ülkemizdeki Uygulama”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 15(1), s. 117-130.
- Tunç, E. (2021). “Sosyal Sermaye Teorisi ve Sanal Akrabalık Bağları Kapsamında Sivas’ta Kirvelik Kurumu”, *Folklor/ Edebiyat*, Y. 27, S. 106, s. 437-454.
- Türkdoğan, O. (1966). “Türklerde Kirvelik ve Sünnet Geleneği”, *Türk Kültürü Araştırmaları*, Y. III-IV-V-VI, s. 1966-1969.
- Türkkahraman, M. (2009). “Teorik ve Fonksiyonel Açıdan Toplumsal Kurumlar ve Kurumlararası İlişkiler”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 14, S. 2, 25-46.
- Ülken, Hilmi Z. (1969). *Sosyoloji Sözlüğü*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Zengin, K. (2018). “Yerel Yönetimler ve Sosyal Sorumluluk Güngören Belediyesi Kan Kardeşliği Kulübü (KANKA) Örneği”, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 16, s. 84-101.

Dijital Kaynaklar:

URL-1. “Sanal akrabalık” maddesi.

<https://www.sosyalbilimlervakfi.org/tr/sozluk/sanal-akrabalik/> (Erişim Tarihi:05.06.2022)

URL-2 “Kurum” maddesi. <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/kanka> (Erişim Tarihi:05.06.2022)

URL-3 “Akraba kelimesinin etimolojik kökeni” maddesi. <https://eksisozluk.com/kanka--32107> (Erişim Tarihi:07.08.2022)

URL-4 “Kanka kelimesinin etimolojik kökeni” maddesi.

<https://www.nedir.com/kanka> (Erişim Tarihi:05.09.2022)

URL-5 “Kanka kelimesinin dijital kaynaklarda kullanımı” maddesi.

<https://eksisozluk.com/kanka--32107> (Erişim Tarihi:05.09.2022)

URL-6 Kanka nedir?” maddesi.

<https://www.nedir.com/kanka> (Erişim Tarihi:05.09.2022)

URL-7 “Baba Kanka” maddesi.

<https://www.youtube.com/watch?v=jZW2lrqbVDE> (Erişim Tarihi:05.09.2022)

URL-8 “Kanka Burger” maddesi.

<https://www.youtube.com/watch?v=n0pRDAHKoKM> (Erişim Tarihi:05.09.2022)

URL-9 “Jargon” maddesi.

<https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi:12.12.2022)

EKLER

EK 1: SORULAR

1. Kankanız veya kan kardeşiniz var mı? Ona kanka mı kan kardeşim mi diyorsunuz? Neden?
2. Kanka kelimesinin asıl anlamını ve kökenini biliyor musunuz?
3. Kankalığı kimden öğrendiniz? Büyükleriniz size kankalık veya kan kardeşliğiyle ilgili bir hikâye anlattı mı? Nasıl bir hikayeydi?
4. Aile büyükleriniz (anne, baba, abla, ağabey) arasında kankası veya kan kardeşi olan var mı?
5. Size göre kanka kime denir? (En iyi sırdaş, en kafadar, en iyi oyun oynayan, kavgada yanında olan vs.)
6. Birini kanka seçmek için hangi özelliklere sahip olmasına dikkat edersiniz?
7. Size göre kankayı diğer arkadaşlarınızdan hangi özellikleri ayırır?
8. Siz kankanızla kanka olmak için herhangi bir şey yaptınız mı? (Birbirinize söz vermek, yemin etmek, birbirine kıymetli bir hediye vermek vb.)
9. Kankanızdan ne beklersiniz, size nasıl davranmasını istersiniz?
10. Kankanız ne(ler) yapabilir?
11. Kankanız ne(ler) yapamaz?
12. Kaç tane kankanız var? Sizce kişinin kaç kankası olabilir?
13. Ne zamandan beri kankasınız? Sizce daha ne kadar süre kanka olarak kalırsınız?
14. Kankanızla herhangi bir yerde karşılaştığınızda ilk ne yaparsınız ve ne dersiniz? (Selamlaşma şekliniz nasıldır?)
15. Kankanızla hangi sıklıkla ve nasıl görüşürsünüz? (Haftada bir, günde birkaç kere, yüz yüze, telefonla gibi)
16. Kankanızla tartışır mısınız ve küser misiniz? Tartışma ve küsme sebebiniz nedir?
17. Kankalığınız ancak ne olursa biter?
18. Kankanızla en çok ne yapmaktan hoşlanırsınız?
19. Kankalık sizce kızlar arasında mı erkekler arasında mı daha yaygındır ve neden?
20. Siz daha çok kız arkadaşınızı mı erkek arkadaşınızı mı kanka olarak tercih edersiniz ve neden?
21. Başka arkadaşlarınızın kankası var mı? Varsa kaç kişinin kankası var?
22. İleride kendi çocuğunuzun kankası olmasını ister misiniz ve neden?

23. Bu konu ile ilgili eklemek istediğiniz bir şey var mı?

EK 2: MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ ETİK KURUL İZNİ

Evrak Tarih ve Sayısı: 11/01/2022-123380

T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : E-19125448-100-123380
Konu : Araştırma İzni (Aliye MANSUROĞLU)

11/01/2022

(HATAY İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ)
Ayşe Fitnat Hanım Cad. 14. Sok. Özbuğday Lisesi Yanı Antakya

Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'nün; Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden Aliye MANSUROĞLU'nun "Bir Sanal Akrabalık Olarak Kankalık ve İşlevleri" konulu tez çalışması için gerekli izinlerin alınması ile ilgili 10/01/2022 tarihli ve E.122364 sayılı yazısı ile ekleri yazımız ekinde gönderilmiştir.
Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Prof.Dr. Okan ŞENER
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Evrak Tarih ve Sayısı: 10/01/2022-122364

T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : E-39761745-100-122364
Konu : Araştırma İzni

10/01/2022

REKTÖRLÜK MAKAMINA
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

Enstitümüz Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden Aliye MANSUROĞLU'nun "**Bir Sanal Akrabalık Olarak Kankalık ve İşlevleri**" konulu tez çalışması için gerekli izinlerin alınması ile ilgili yazısı ekte sunulmuştur.
Gereğini bilgilerinize arz ederim

Doç.Dr. Mustafa Onur KAN
Müdür

EK 3: HATAY MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ ARAŞTIRMA İZNİ

T.C.
HATAY VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-32889839-605.01-44076518
Konu : Aliye MANSUROĞLU'nun
Araştırma İzni

22.02.2022

VALİLİK MAKAMINA

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Edebiyatı Anabilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi Aliye MANSUROĞLU, "**Bir Sanal Akrabalık Olarak Kankalık ve İşlevleri**" başlıklı tez çalışmasını yapmayı talep etmektedir.

Söz konusu çalışmanın "Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 81576613-10.06.02-E.1563890 ve 2020/2 nolu Araştırma Uygulama İzinleri Genelgesine" uygun olduğundan, ilgilinin araştırmanın Müdürlüğümüzün izni ile denetimi ilçe millî eğitim müdürlükleri ve okul/kurum idaresinde olmak üzere, kurum faaliyetlerini aksatmadan, gönüllülük esasına göre, **elde edilen verilerin kamuoyu ile paylaşılmadan önce Müdürlüğümüzün ilgili birimlerine iletilmesi ve yayın yapmasında sakınca yoktur yazısını alması**, onaylı bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen ve uygulama sırasında da mühürlü ve imzalı örnekten çoğaltılan veri toplama araçlarının kullanılması koşuluyla; İlimize bağlı resmi liselerin öğrencilerine yönelik "<https://forms.gle/mJVwCJfAZnj3AtJz5>" linkinden anket uygulama çalışması yapmasını, olurlarınıza arz ederim.

Fahrettin ÖVER
İl Millî Eğitim Şube Müdürü

EK 4: VELİ ONAM FORMU

Sayın Veli;

Çocuğunuzun katılacağı bu çalışma, “BİR SANAL AKRABALIK OLARAK KANKALIK VE İŞLEVLERİ” adıyla, 20.02.2022 / 30.03.2022 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Araştırmanın okullarda yardımcı araştırmacı tarafından doğal ortamda yapılan ön gözleminde arkadaşlık çeşitlerinden biri olan kankanın (kanki vb.) birlikte sosyal ihtiyaçların karşılandığı, dertleşilen, sır paylaşılan, zaman geçirilen, beraber ödev yapılan, yakın akraba gibi görülen kişiler olduğu görülmüştür. Diğer arkadaşlarından daha üst konuma yerleştirilen ve karşılıklı güven ve sevgi esasına dayalı olarak seçilen kanka/kanki adı verilen bu kişilerle kurulan iletişimin özelliklerini, yapısını, gençler arasındaki işlevlerini ortaya koymak çalışmanın amacıdır.

Kültürel yapı içinde kan akrabalığı olmasa da akraba gibi yakın olduğu kabul edilen birçok “sanal akrabalık” mevcuttur. Geleneksel kültürde, sözlü ve yazılı kaynaklarda da yer alan kan kardeşliği günümüzde kankalık şeklinde bilinen arkadaşlıkla benzeşen bir yapı arz etmektedir. Çalışmada günümüzdeki kankalık kurumunun geleneksel kültürdeki bir akrabalık türü olan kan kardeşliğinin devamı olup olmadığını veya kan kardeşliğinden tamamen bağımsız olarak yeniçağın şartlarının bir sonucu olarak ortaya çıkıp çıkmadığı anlaşılmaya çalışılacaktır. Bununla birlikte araştırmanın bir diğer amacı karşılıklı güven esasına dayalı olarak iki insanın birbirine dost, arkadaş, destek olmasını sağlayan bir sanal akrabalık kurumu olarak kabul edildiğinde geleneksel kültürün hangi şartlarda değişikliğe uğradığını, hangi işlevleri yerine getirildiği ve neden böyle bir kuruma ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymak, kurumun oluşumu, işleyişi ve sona erdirilmesini ortaya çıkararak kankalığın yeni bir gelenek oluşturup oluşturmadığını, yeniçağda gençlerin ihtiyaçlarının neler olduğu anlaşılmaya çalışılacaktır.

Araştırma Uygulaması: Dijital ortamdan gönderilip yine bu ortamdan cevaplanacak kısa cevaplı sorular.

Araştırma T.C. Millî Eğitim Bakanlığının ve okul yönetiminin de izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çocuğunuz çalışmaya katılıp katılmamakta özgürdür. Araştırma çocuğunuz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. Çocuğunuzun katılımı **tamamen sizin isteğinize bağlıdır**, reddedebilir ya da herhangi bir aşamasında ayrılabilirsiniz. Araştırmaya katılmama veya araştırmadan ayrılma durumunda öğrencilerin akademik başarıları, okul ve öğretmenleriyle olan ilişkileri etkilemeyecektir.

Çalışmada öğrencilerden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir.

Uygulamalar, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden çocuğunuz kendisini rahatsız hissederse cevaplama işini yarıda bırakıp çıkmakta özgürdür. Bu durumda rahatsızlığın giderilmesi için gereken yardım sağlanacaktır. Çocuğunuz çalışmaya katıldıktan sonra istediği an vazgeçebilir. Böyle bir durumda veri toplama aracını uygulayan kişiye, çalışmayı tamamlamayacağını söylemesi yeterli olacaktır. Anket çalışmasına katılmamak ya da katıldıktan sonra vazgeçmek çocuğunuza hiçbir sorumluluk getirmeyecektir.

Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla...

Araştırmacı : Aliye MANSUROĞLU

İletişim bilgileri

*Velisi bulunduğum..... sınıfı numaralı öğrencisi
.....'in yukarıda açıklanan araştırmaya katılmasına izin veriyorum.
(Lütfen formu imzaladıktan sonra çocuğunuzla okula geri gönderiniz*).*

.../.../.....

İsim-Soyisim İmza:

Veli Adı-Soyadı :

Telefon Numarası :

